

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra středoevropských studií

Diplomová práce

Bc. Lenka Zbořilová

Jazykový obraz Varšavy v textech polských písní

The Linguistic Picture of Warsaw in Lyrics of Polish Songs

Praha 2019

Vedoucí práce: Renata Rusin Dybalska, Ph.D.

Velmi ráda bych poděkovala Renatě Rusin Dybalské, Ph.D za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady a připomínky, stejně tak i za trpělivost a pedagogické vystupování plné lingvistických zajímavostí a optimismu.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 7. 2019

.....
Bc. Lenka Zbořilová

Abstrakt

Tato diplomová práce s názvem *Jazykový obraz Varšavy v polských písniích* si klade za cíl zrekonstruovat obraz hlavního města Polska analyzováním písní varšavských hiphopových interpretů. Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, které se zaměřují na jazykový obraz světa, hiphopovou subkulturu jak ve světě tak v Polsku a jazyk hip hopu. Hlavním cílem praktické části je pokus o zrekonstruování obrazu Varšavy tak, jak ji vnímá varšavská hiphopová subkultura. Jsou analyzována slovní spojení s pojmy jako *město, Varšava, místo, beton, panelové domy* či *lidé*.

Klíčová slova

jazykový obraz světa, obraz města, píseň, Varšava, hudba, hip hop, rap

Abstract

The aim of this diploma thesis, entitled "The Linguistic Picture of Warsaw in Lyrics of Polish Songs", is to reconstruct the image of the Polish capital by analyzing songs by Warsaw hip hop performers. The diploma thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part consists of three chapters focusing on the linguistic picture of the world, hip hop subculture both in the world and in Poland and the language of hip hop. The main goal of the practical part is to reconstruct the image of Warsaw as perceived by the Warsaw hip hop subculture. There are analyzed phrases with terms such as *city, Warsaw, place, concrete, block of flats* or *people*.

Key words

linguistic picture of the world, picture of the city, song, Warsaw, music, hip hop, rap

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Etnolingvistika a jazykový obraz světa.....	9
2.1 Etnolingvistika.....	9
2.2 Etnolingvistika v Lublinu.....	11
2.3 Historie pojmu jazykový obraz světa.....	12
2.4 Definice JOS.....	13
2.5 Jak popisovat JOS.....	15
2.6 Rozpory v chápání pojmu JOS.....	16
3 Hiphopová subkultura.....	19
3.1 Definice a vývoj pojmů hip hop a rap.....	19
3.2 Krátká historie hip hopu.....	20
3.3 Témata v polském hip hopu.....	21
3.4 Subkultury ve světě.....	22
3.5 Hiphopová subkultura v Polsku.....	22
3.6 Hiphopová subkultura ve Varšavě.....	23
4 Jazyk hip hopu.....	26
4.1 Rozvrstvení slovní zásoby a původ slov v hiphopových textech.....	26
4.2 Jazyková funkce hiphopového vyjádření.....	28
4.3 Vlastnosti hiphopového jazyka z lingvisticko-kulturního hlediska.....	30
5 Město, místo, Varšava.....	31
5.1 Varšava jako město.....	31
5.1.1 Město čeho?.....	31
5.1.2 Město jako vlastník.....	33
5.1.3 Město jako konatel.....	34
5.1.4 Adjektiva a přirovnání spojená s městem.....	36
5.1.5 Pohyb po městě a jiné aktivity.....	37
5.1.6 Jiné výrazy s městem.....	38
5.2 Varšava.....	39
5.2.1 Varšava je (život i peklo).....	39
5.2.2 Varšava jako agens (konatel).....	40
5.2.3 Jiná slovní spojení s Varšavou.....	42
5.3 Varšava jako miejsce (místo).....	43
5.3.1 Varšava vychovává.....	43
5.2.2 Jiná slovní spojení s místem.....	43
5.2.3 Zde.....	44
6 Ulice.....	46
6.1 Negativní obraz ulice.....	46
6.2 Pozitivní obraz ulice.....	47
6.3 Ulice a hudba.....	48
6.4 Pohyb po ulici.....	48
6.5 Ostatní výrazy spojené s ulicí.....	50
7 Beton.....	51
7.1 Beton jako příroda.....	51
7.2 Betonový.....	52
7.3 Beton a hudba.....	52
7.4 Jiné výrazy s betonem.....	53
8 Výrobky z betonu.....	54
8.1 Panelové domy.....	54
8.1.2 Pohyb a paneláky.....	54
8.1.3 Panelák jako konatel.....	55
8.1.4 Početnost paneláků.....	56

8.1.5 Paneláky a rappeři.....	57
8.1.6 Paneláková šed' a jiná slovní spojení s paneláky.....	58
8.2 Chodník.....	60
8.3 Zdi (mur/mury).....	61
9 Čtvrť/sousedství/sídliště (osiedle).....	63
9.1 Adjektiva spojená se sídlištěm.....	63
9.2 To moje sídliště.....	64
9.3 Jiné výrazy spojené se sídlištěm.....	65
10 Lidé.....	67
10.1 Mí lidé.....	67
10.2 Početnost lidí.....	68
10.3 Lidé a práce.....	69
10.4 Jiné výrazy s lidmi.....	71
10.4.1 Negativní.....	71
10.4.2 Pozitivní.....	72
11 Rekonstrukce hlavního města Polska.....	74
12 Závěr.....	80
13 Použité zdroje.....	84
13.1 Seznam sekundární literatury.....	84
13.2 Internetové zdroje.....	86
13.3 Články.....	87
13.4 Rejstřík písní použitých pro analýzu.....	87

1 Úvod

Tato diplomová práce s názvem *Jazykový obraz Varšavy v polských písních* se bude zabývat jazykovým obrazem (rekonstrukcí) hlavního města Polska na základě analýzy hiphopových písní varšavských interpretů, kteří jako své hlavní téma využívají Varšavu. Vzhledem k silné varšavské hiphopové komunitě se mi podařilo nasbírat 65 písní, ve kterých se vyskytují elementy potřebné pro tuto práci, jejíž cílem bude utvořit obraz Varšavy s využitím nejčastěji se vyskytujících atributů v rapových textech.

Teoretická část je rozdělena do tří kapitol – *Etnolingvistika a jazykový obraz světa*, *Hiphopová subkultura* a *Jazyk hip hopu*. První kapitola se bude zabývat definicí obou pojmů, etnolingvistikou obecně i lublinskou etnolingvistickou školou, přičemž větší důraz bude kladen na jazykový obraz světa, neboť ten je pro analytickou část stěžejní. Bude přihlédnuto k historii termínu jazykový obraz světa a poukázáno na problémy, které se mohou při interpretaci světa vyskytnout. V rámci JOS bude uveden i postup, jak a na jakých jazykových úrovních je možné jazykový obraz analyzovat.

Kapitola s názvem *Hiphopová subkultura* bude zaměřena na definici a vývoj zmíněného hudebního žánru. V kapitole bude uvedena etymologie slov *hip hop* a *rap*, bude stručně popsána historie hip hopu a vysvětlen pojem subkultura. Další podkapitoly se budou věnovat polské a zejména varšavské hiphopové subkultuře.

Poslední kapitola teoretické části se bude zabývat jazykem hip hopu. První podkapitola bude zaměřena na slovní zásobu v hiphopovém jazyce, další podkapitola zase na funkce, které může vyjádření v hiphopovém jazyce plnit. Nakonec bude krátce popsán hiphopový jazyk v rámci lingvisticko-kulturního pojetí.

V praktické části budou na základě rapových textů od varšavských interpretů analyzována slovní spojení, metafory či delší písňové úseky tak, aby tato spojení na konci praktické části mohla podat obraz Varšavy pod prizmatem hiphopové subkultury. Vybraná témata, kterými se bude diplomová práce zabývat, jsou např. obrazy města, ulic, panelových domů, sídlišť či lidí. Na začátku každé kapitoly bude uveden delší úryvek z textu, který bude tematicky uvádět danou kapitolu. Na konci praktické části bude na základě nejsilnějších a nejčastěji se vyskytujících slovních spojení zrekonstruován obraz Varšavy. Do přílohy budou zahrnuty nejčastěji citované písně v této práci.

Téma diplomové práce jsem si vybrala zejména proto, že mě zajímá obraz, který si o světě utvářejí právě varšavští hiphopoví interpreti, neboť obecně je v Polsku tento hudební

žánr velmi různorodý a na střední Evropu neobvykle oblíbený. Jelikož se sama pohybují v hudební komunitě, je pro mě propojení kultury a jazyka o to zajímavější.

2 Etnolingvistika a jazykový obraz světa

2.1 Etnolingvistika

Etnolingvistika, někdy také označována jako antropologická lingvistika, je podle SJP Dor (1969) *lingvistika, která se zabývá zkoumáním vztahů mezi jazykem a kulturou*, přičemž nejdůležitější je pro ni jazyk. Etnolingvistika, jako spojení etnovědy a lingvistiky, přistupuje k člověku a jeho vnímání světa z jazyka, pracuje např. s obyčejí, stereotypy, obecně s kulturním aspektem jazyka, zkoumá tedy jazyk v rámci ustálených struktur či komunikativních aktů. Již v jednom slově tak může být uložen významný historický materiál (např. při zkoumání lidových pořekadel, pověr atd.). Vznikají etnolingvistické slovníky, ve kterých jsou definice pojmů poměrně obsáhlejší než ve slovnících naučných, neboť obsahují všechny složky lidského poznání (přirovnání, stereotypy atd.), přičemž důraz je kladen právě na lidskou zkušenost. Významný lublinský etnolingvista Jerzy Bartmiński se vyjadřuje k popisu jazykových významů následovně: „(...) *opis świata znaczeń językowych nie jest opisem świata rzeczywistego. Jest jedynie opisem interpretacji językowej świata obiektywnego bądź nawet czysto intencjonalnych światów kreowanych przez zbiorowość mówiąca.*“¹ Stručně řečeno lze pomocí etnolingvistiky zkoumat tradiční obraz světa uložený v jazyce a kultuře, lidový pohled na svět a mentalitu nositelů daného jazyka či kultury.²

Jerzy Bartmiński ve své publikaci *Stereotypy mieszkają w języku* (2007) uvádí následující výsledky, ke kterým etnolingvisté došli při zkoumání vztahů kultura-jazyk:

- kulturní funkce jazyka jako společenské instituce sui generis (např. symbolické pojetí skutečnosti)
- vnitřní stylová různorodost jazyka, její povaha a úroveň (stylové rozlišení může poukazovat na různé způsoby existence člověka v rámci daného kulturního společenství)
- žánrové modely vyjádření, které jsou závislé na různých situacích (např. hádanka)
- gramatické a sémantické kategorie podle jejich funkcí
- slovní zásoba jazyka jako klasifikátor společenských zkušeností (názvy pocitů, výrazy pro různé společenské situace atd.)

Jelikož je etnolingvistika poměrně mladou disciplínou (podobná bádání byla nicméně

1 BARTMIŃSKI, J. *Stereotypy mieszkają w języku: studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. s. 34-35.

2 BARTMIŃSKI, J. *Jazyk v kontextu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum, 2016. s. 22.

ve slovanských zemích prováděna již v 19. století), je velmi těžké problémy metodologicky uchopit. V rámci etnolingvistiky lze totiž zkoumat jak malá společenství a jejich jazyky (např. lidovou kulturu), tak celonárodní jazyky (případně mezinárodní jazyky jako angličtina). J. Bartmiński zmiňuje, že v některých případech chybí nástroje, jakým způsobem svět rekonstruovat. „*Z naszego punktu widzenia można powiedzieć, że słowa są kryształami, które załamują w sobie obraz świata i skupiają jego wybrane aspekty; słowa wiążą się siecią relacji z innymi słowami, z przedmiotami, z człowiekiem, z faktami z historii własnej i historii wspólnoty językowej. Studiowanie zasobu leksykalnego języka oraz znaczeń słów otwiera perspektywę na całą kulturę.*“³

Etnolingvistická bádání byla významně rozvinuta i v Rusku, kde se Nikita I. Tolstoj zasloužil o položení teoretických základů a metod etnolingvistiky. Tento zakladatel moskevské etnolingvistické školy úzce spolupracoval se svojí ženou Svetlanou M. Tolstou a dalšími moskevskými badateli. N. I. Tolstoj se o etnolingvistice vyjadřoval jako o „*rovině kulturních obsahů sdělovaných pomocí různých formálních prostředků (slovo, rekvizita, obřad, kresba apod.)*“⁴ a do okruhu zkoumání etnolingvistiky řadí celonárodní jazyky až po lokální varianty, včetně jejich historického vývoje. V jeho výzkumech se však neobjevovala pouze ruština, ale i jiné slovanské jazyky. Dalšími známými etnolingvisty v Rusku jsou např. V. V. Ivanov a V. N. Toporov.

Etnolingvistika je v současné době zkoumána na úrovni mezinárodního srovnávání – s tímto cílem vznikl projekt EUROJOS – jazykový obraz Slovanů a jejich sousedů, v rámci kterého probíhají mezinárodní vědecké konference, které se zabývají srovnáváním vybraných pojmů v různých jazycích. EUROJOS se rozvíjí pod vedením lublinského profesora Jerzy Bartmińského a zaměřuje se na porovnávání jazykového obrazu světa v rámci různých národností (nejčastěji slovanských, ale postupně se analýzy rozšiřují na celou Evropu). Do analýzy jsou zařazeny primárně takové pojmy, které hrají v životě člověka důležitou roli – např. *domov*, či takové, které tvoří podstatnou část našich životů – např. *svoboda*, *tolerance* či *demokracie*.

Ve slovanském prostředí je etnolingvistika zkoumána zejména v Rusku (Moskva, Jekatěrinburg, Kursk, Rostov), v Polsku (Lublin, Varšava, Vratislav, Štětín a Poznaň), v Srbsku (Bělehrad), v Bělorusku (Minsk), na Ukrajině (Lvov), v České republice (Praha) a v Chorvatsku (Záhřeb). Z dalších významných polských etnolingvistů jmenujme varšavskou

3 BARTMIŃSKI, J. *Stereotypy mieszkają w języku: studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. s. 34.

4 BARTMIŃSKI, J. *Język w kontekstu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum, 2016. s. 23.

rodačku, profesorku Annu Wierzbickou, která velkou část svého života strávila na Australské národní univerzitě v Canbeře, dále Janusze Anusiewiczze, který působil zejména na Vratislavské univerzitě, jehož významným počinem v oblasti etnolingvistiky je práce *Lingwistyka Kulturowa: Zarys Problematyki* (Wrocław, 1994).

2.2 Etnolingvistika v Lublinu

Jak již bylo zmíněno v rámci EUROJOS, hlavní tváří lublinské etnolingvistiky je profesor Jerzy Bartmiński, který klade důraz na kulturu v jazyce, zajímá jej tedy jak se historické a kulturní zkušenosti promítají do jazyka a jeho struktur, které jsou hlavním zdrojem při rekonstrukci jazykového obrazu společnosti a jak společnost hodnotí své okolí. Právě díky J. Bartmińskému a jeho působení na Univerzitě Marie-Curie Skłodowské v Lublinu, se právě v tomto místě začíná od 60. let 20. století etnolingvistika rozvíjet. Jeho první vědecké výzkumy se pohybovaly na pomezí dialektologie a folkloristiky, v počátcích byla tedy etnolingvistika spojena pouze lidovou polštinou, poté již i s polštinou obecnou a u Bartmińského začínají převládat komparativní výzkumy na poli současného jazyka. Profesor Wojciech Chlebda, který s lublinským lingvistou úzce spolupracoval, rozdělil lublinskou etnolingvistiku na tři fáze. V první fázi, probíhající mezi léty 70.-80. ve 20. století, je v rámci etnolingvistiky zkoumán zejména folklor a s ním spojená lidová kultura. Druhá fáze, která je vytyčena na období od poloviny 90. let, byla významná díky rozšíření výzkumů na celý národní jazyk. Ve třetí fázi dochází k rozšíření výzkumů na mezinárodní kontext s cílem porovnávat pojmy v různých jazycích a začíná vznikat právě výše zmíněný projekt EUROJOS.

Dále od roku 1988 vychází v Lublinu časopis *Etnolingwistyka*, který již pracuje s pojmem JOS – jazykový obraz světa (v polském jazyce se dříve uvádělo i *naiwny*, v českém jazyce jej lze chápat jako *naivní/prostý* obraz světa), který se nachází v základech jazyka, gramatických strukturách i významech slov. Od této doby se JOS stává hlavním předmětem zájmu etnolingvistických výzkumů. Na rozdíl od moskevské etnolingvistiky se výzkumné práce v Lublinu zaměřují i na novější rekonstrukce obrazu (např. nejen folklor, ale i reklama, dokonce i umělecké texty).

Lublinská etnolingvistika zpočátku vycházela z dialektologických výzkumů a přelomovým okamžikem bylo vydání tzv. zkušebního svazku *Słownik ludowych stereotypów językowych* (Wrocław, Wyd. Uniwersyteckie), který byl profesorem Andrzejem Lewickým

označován jako *neobvykle smělý lexikografický experiment*.⁵ Tento slovník se snažil o rekonstrukci lidové vize světa na základě folklorních textů či etnografických dat. První svazky etnolingvistického slovníku jsou představeny v letech 1996 a 1999. Byly v nich rozšířeny definice pojmů, se kterými etnolingvistika nejvíce pracovala (zejm. slovní zásoba z folkloru). V současné době je na UMCS v Lublinu vydáván *Leksykon aksjologiczny Słowian i ich sąsiadów* a knižní tzv. červená série, kterou připravují lublinští etnolingvisté pod redakcí Jerzyho Bartmińskiego ve spolupráci s jinými polskými i zahraničními badateli a v rámci které v rozmezí let 2012-2014 vyšly tři díly zabývající se obrazem světa s názvem *Wartości w językowo-kulturowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów* (díly 1-3). Publikace obsahují články, které poukazují mimo jiné i na různé metody analýzy hodnot jazykovo-kulturního obrazu světa.

2.3 Historie pojmu jazykový obraz světa

Podíváme-li se na vývoj pojmu jazykového obrazu světa, již v Aristotelově Rétorice se vyskytují tzv. *loci communes*, všeobecně přijaté a známé pojmy, avšak prvním lingvistou, který položil základy pro definici jazykového obrazu světa, byl německý jazykovědec Wilhelm von Humboldt, který používal termín *Weltansicht* (světonázor/światopogląd) či *Sprachliches Weltbild* – názor, soud o světě obsažen v jazyce, vnitřní forma, která je na pomezí jazyka a skutečnosti. Na jeho názory pak na přelomu 19. a 20. století navázali američtí lingvisté Edward Sapir a Benjamin Lee Whorf, kteří se zasloužili o rozšíření pojmu *jazykový relativismus*. E. Sapir ve své teorii klade důraz na jazyk jako nástroj vyjádření kultury (je pro něj tedy důležitý vztah jazyk-kultura) a reálný svět podle něj stojí na jazykových zvycích daného jazykového společenství. Různé jazyky tedy nemohou interpretovat pouze jednu danou realitu.⁶ Vystupoval tak např. proti lingvistům, kteří zkoumali chování indiánských kmenů v USA bez ohledu na jazyk, kterým dané společenství hovořilo.⁷ Sapirův žák Whorf, který mimo jiné lingvistiku zpopularizoval, zastával názor, že nejdůležitější jsou v jazyce celé věty či vzory (ty ovlivňují způsob komunikace mluvčích) a podílel se na tzv. Sapir-Whorfově hypotéze: „*Svět se nám ukazuje v kaleidoskopickém proudu dojmů, které musí být utříděny naším vědomím – a to do značné míry znamená, že jazykovým*

5 BARTMIŃSKI, J. *Stereotypy mieszkają w języku: studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2007. s. 42.

6 POKORNÝ, J. a HANULIAK, J. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada, 2010. s. 35.

7 ŽUK, G. *Językowy obraz świata w polskiej lingwistyce przełomu wieków*. In: *Przeobrażenia w języku i komunikacji medialnej na przełomie XX i XXI wieku*, red. Małgorzata Karwatowska i Adam Siwiec, Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2010. s. 239–257.

systemem, který v tomto vědomí máme... Představuje se nám tedy nový princip relativity, podle kterého pozorovatelé nejsou vedeni stejnými fyzikálními fakty ke stejnému obrazu světa, ledaže by jejich jazyková pozadí byla podobná nebo se dala nějakým způsobem porovnat.“⁸

2.4 Definice JOS

Definovat jazykový obraz světa se zdá poměrně těžkým úkolem zejména na poli mezinárodním, neboť obyvatelé v jiných částech země mohou mít více výrazů pro věc, kterou my nazýváme pouze jedním výrazem (např. obyvatelé severských zemí mají několik výrazů pro zamrzlou vodu – záleží na její funkci). Pravděpodobně nikdy však nedokážeme kompletně popsat jazyk a komunikaci, neboť každá mysl tvoří jakousi oblast, jenž je ostatním nepřístupná (každý si pod pojmem strom představíme něco jiného – někdo smrk, někdo modřín, někdo listnatý strom, další zase jehličnan, pro někoho strom znamená život a kyslík, pro jiného dřevo na podpal). Abychom se však alespoň přiblížili těmto „myslím“, musíme si definovat pojem, který spadá do etnolingvistiky, a to pojem **jazykový obraz světa** (zkratka **JOS**).

Jako první se v Polsku v roce 1978 objevila definice JOS v krakovské *Encyklopedii wiedzy o języku polskim* od lingvisty Walery Pisarka jako „*obraz świata odbity w danym języku narodowym (...)*“⁹ Nezávisle na tomto slovníku byl v roce 1980 v polské Vratislavi pod redakcí J. Bartmińskiego vydán již zmíněný zkušební svazek *Słownika ludowych stereotypów językowych*, který nejen, že podával obraz světa tak, jak byl vnímán v lidové kultuře, ale i podnítil lingvisty k zamyšlení se nad lidovým pohledem na svět a člověka. Právě v polském prostředí byl pojem jazykový obraz světa zkoumán nejvíce. Vratislavský filolog Janusz Anusiewicz se pomocí prací německých lingvistů dostává k tomu, jak můžeme JOS chápat: „*(...) to określony sposób ujmowania przez język rzeczywistości (zarówno pozajęzykowej, jak i językowej), istniejący w semantycznych, gramatycznych, syntaktycznych i pragmatycznych kategoriach danego języka naturalnego, innymi słowy – jest to określony sposób odwzorowania świata dany w pojęciowym rozczłonkowaniu zawartym w języku ujmującym ten świat.*“¹⁰ Podle Anusiewiczových slov jde tedy o uchopení světa, který nás obklopuje. Analýza může probíhat jak na úrovni sémantické, tak gramatické. Jelikož v

8 KRÁMSKÝ, D. (ed.) *Kognitivní věda dnes a zítra*. Liberec: Bor, 2009. s. 36.

9 PISAREK, W. Językowy obraz świata. In: *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk. Wrocław: Ossolineum, 1978. s. 143.

10 ANUSIEWICZ, J. Problematyka językowego obrazu świata w poglądach niektórych językoznawców i filozofów niemieckich XX wieku. In: *Językowy obraz świata*, red. J. Barmiński. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1999. s. 277-278.

analytické části této práce budou rozebírány rapové texty, je přirozené, že jazykový obraz Varšavy interpretován pod prizmatem hiphopové subkultury bude jiný od obrazu Varšavy v beletrii či folkloru, a ačkoliv se v rapových textech vyskytuje i poetický popis města a jeho obyvatel, na rozdíl od přitažlivosti „pěkná“ se budeme častěji setkávat s přitažlivostí či fascinací „ošklivostí“ (to je dáno i „syrovým“ a přirozeným vyjadřováním).

Lingvistka Irena Vaňková, která zkoumá JOS v českém prostředí, v publikaci *Nádoba plná řeči* popisuje, že na základě jazyka lze zjišťovat jak společenství prožívá a hodnotí svět, jaké jsou základy jeho kultury. V jazyce se nachází pomyslná interpretace skutečnosti, jakási struktura soudů o světě, které jsou vlastní určitému lidskému společenství. Může se jednat o soudy fixované v samotném jazyce (jde nám o gramatické formy, slovníky, frazeologii, v textech populárních písní, folklorních písní, vtipů) či soudy, které jsou v jazykových vyjádřeních zahrnuty a mohou být interpretovány. Tyto soudy souhrnně představují onen „naivní (či prostý) obraz světa“, který bývá stavěn do opozice k obrazu vědeckému. Tento každodenní naivní svět, kterým jsme obklopani, zkrátka nemůžeme popsat odbornými pojmy (viz slovníková definice pojmu *matka* je nedostatečný, nenajdeme zde to, co pro většinu uživatelů daného jazykového společenství slovo *matka* znamená – milující, pečlivá, ta, která chce dobro pro své dítě atd.).¹¹ Tyto definice ve slovnících odpovídají naučnému popisu, ne však za pomoci jazyka obecného, který tvoří základ jazyka. Jak zmiňuje Bartmiński: „*Wiedza naukowa jest pod pewnymi względami bogatsza od potocznej, pod innymi uboższa.*“¹² Znamená to, že hovorová znalost klade důraz na pragmatické pojetí jazyka, zatímco vědecká znalost na přístup teoretický. V jazyce obecném bychom např. prase mohli charakterizovat následovně: domácí zvíře růžové barvy, sní vše, chrochtá, rádo ryje v hlíně (odtud špinavý jako prase) – jedná se tedy o vlastnosti, které člověku přijdou na mysl jako první, konotace, které tvoří právě onen „naivní/prostý obraz světa“.

Velmi podobně definuje JOS Jerzy Bartmiński, u kterého se Irena Vaňková pravděpodobně inspirovala: „(...) *to zawarta w języku interpretacja rzeczywistości, którą można ująć w postaci zespołu sądów o świecie. Mogą to być sądy bądź to utrwalone w samym języku, w jego formach gramatycznych, słownictwie, kliszowanych tekstach (np. przysłów), bądź to przez formy i teksty języka implikowane.*“¹³

O JOS bychom mohli říct, že je antropocentrický (poměřován z lidského hlediska) a subjektivní. Odtud lze v rámci JOS interpretovat i stereotypy, které se v jazyce vyskytují.

11 VAŇKOVÁ, I. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. s. 251.

12 BARTMIŃSKI, J. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2012. s. 35-36.

13 Tamtéž, s. 12.

Irena Vaňková poukazuje na problematiku vnímání světa kolem nás, který je dán jakýmsi naivním pohledem na svět: „(...) víme, že východ a západ slunce nemá s pohybem slunce vlastně nic společného, ale v pojmenování a v základu svého vnímání světa se držíme naivního pohledu svého jazyka.“¹⁴ Dále s JOS úzce souvisí axiologičnost (duchovní hodnoty jako hodnocení, zaujatost, opozice vlastní-cizí, které jsou s jazykem úzce spjaty).¹⁵

2.5 Jak popisovat JOS

Pokoušíme-li se o rekonstrukci JOS, mají zde důležitou funkci různé jazykové roviny: **gramatika** (morfologické kategorie – osoba, číslo, rod, pád, čas, způsob, slovesný rod, slovesný vid) - tvoří jádro pro rekonstruování obrazu světa, dále lexikum, vlastní názvy a jejich deriváty, použití jazykových forem v rámci společenských norem. Neméně důležitá je i **slovní zásoba** či **frazeologismy**. I pojmy jako komunismus či kapitalismus, práce, nezávislost podléhají společenským změnám a tyto změny a konotace jsou závislé na proměně postojů mluvčích.

Podle J. Bartmiňského existuje minimálně 6 úloh, kterými by se měl systematický opis skutečnosti zabývat, a to: KDO – S KÝM – KDE – KDY – PROČ – JAK KOMUNIKUJE. Tyto body můžeme dále zkoumat z jednotlivých hledisek:

- 1) způsob popisu kolektivní identity: kdo jsme „my“ (autostereotypy)
- 2) způsob, jakým se díváme a jazykově popisujeme jiné, kdo jsou „oni“ (heterostereotypy)
- 3) způsoby konceptualizace prostoru a „našeho“ místa ve světě
- 4) způsoby konceptualizace času, ve kterém žijeme
- 5) funkční hodnoty, tj. platné (deklarativní a faktické) ve společném světě uznaném za „náš“ (společenský, společný, národní)
- 6) užívané prostředky vyjádření ve formě typů výpovědi-rozlišené podle kritéria žánrů stylů

Ve všech šesti případech se lze ptát na další otázky jako např. na historické změny (různé názory), na jazykovou konceptualizaci času a místa, kánon základních hodnot, výběr stylisticky-žánrových schémat vyjádření, které popisují skutečnost ze subjektivní perspektivy.¹⁶

14 VAŇKOVÁ, I. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007. s. 59.

15 UHLÍŘOVÁ, L. O fragmentech „přirozeného“ obrazu světa v češtině aneb dobrodružství kognitivní lingvistiky. In: *Naše řeč*. [online] [cit. 2019-05-24]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=7905>

16 BARTMIŃSKI, J. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2012. s. 21.

Důležitým východiskem pro nás budou vlastnosti popisovaného předmětu/výrazu, které jsou ustáleny v jazyce, kterých aspektů předmětu se týkají, jak jsou tyto aspekty vyplňovány konkrétními charakteristikami a jak mohou působit kulturní vlivy na vznik takové struktury.

Wrocławští lingvisté rozšiřují možnosti, jakým způsobem lze JOS zkoumat – v rámci jazykové etikety a stylizace, které ačkoliv nespádají do jazykového systému, tak tvoří cenný zdroj o daném jazykovém společenství.¹⁷

Renata Grzegorzczkova ve svém článku *Filozoficzne aspekty kategorizacji* popisuje kategorie, které mohou pomoci při interpretaci JOS a i v této diplomové práci bude tam, kde to bude možné, přihlíženo k níže uvedeným kategoriím. Tyto kategorie jsou rozděleny na dva stupně¹⁸:

Kategorie prvního stupně (popisují jevy ve světě):

- 1) látky (věci) zahrnuté na základě vztahu k větným členům (např. agens, podmět, předmět, příjemce,...)
- 2) vlastnosti: velikost, kvalita (např. barva, teplota, hustota, duševní vlastnosti,...)
- 3) vztahy: vlastnit (být vlastněn), podobnost (identita, odlišnost), umístění, příslušnost k uskupení (složenému z prvků), které je součástí celku, příčinou či následkem
- 4) události (vlastnosti a vztahy v průběhu času): procesy, aktivita, neúmyslné události, příčinné souvislosti, pohyb (změna polohy), stavy (blízké vztahům a vlastnostem)

Kategorie druhého stupně:

- 1) množství: opakovatelnost událostí, intenzita, míra častosti
- 2) čas: dříve-později
- 3) modality: existence, nutnost, pravděpodobnost, možnost
- 4) hodnocení a vyjádření: hodnocení, emoce (např. dobrý-špatný)

2.6 Rozpory v chápání pojmu JOS

Ne všichni lingvisté se shodují na téma jazykového obrazu světa. Mezi nejvíce diskutované problematiky patří pojetí **mentálního** a **nementálního/jazykového** obrazu světa. Jerzy Bartmiński se k problému vyjadřuje tak, že není potřeba rozlišovat mezi mentálním a jazykovým obrazem světa, neboť JOS např. při popisu duševních objektů (przedmiotów

17 ANUSIEWICZ, J., DĄBROWSKA, A., FLEISCHER, M.: Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej. In: *Język a Kultura*, t. 13, red. A. Dąbrowska, J. Anusiewicz. Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2000. s. 31-37.

18 GRZEGORCZYKOWA, R. Filozoficzne aspekty kategorizacji. In: *Językowa kategoryzacja świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1996. s. 22-23.

mentalnych) podle něj obsahuje jak složku duševní, tak jazykovou. S tímto názorem polemizuje představitelka moskevské etnolingvistické školy Svetlana M. Tolstojová a podle jejího příspěvku v *Język a Kultura* by měl být jazyk a poznání světa odlišeno.¹⁹

Dalším problémem může být rozdělení **jazykového** a **textového** obrazu světa. S Bartmińskim zde polemizuje Grzegorzczukowa, která tyto dva obrazy světa rozlišuje. Následovně se vyjadřuje o literární tvorbě: „*Można więc powiedzieć, że jest to szczególny obraz świata zawarty w języku poety, choć ściślej może należałoby mówić o poetyckiej wizji świata wyrażonej za pomocą szczególnego (przekraczającego normę) użycia języka. W każdym razie omawiane zjawisko jest czymś zupełnie innym, aniżeli fakty uprzednio pokazane, stąd lepiej chyba nie używać w odniesieniu do tego typu zjawisk pojęcia „językowy obraz świata”, zachowując ten termin dla faktów systemowych.*“²⁰ Rozlišuje tedy prostý obraz světa, který je obsažen v systémových faktech a svět poetický, který je obsažen v jazyce umělce a je tedy navíc subjektivní. Všeobecně mezi lingvisty není příliš populární kategorizovat svět na základě poetických textů jako primárního zdroje analýzy, nicméně i česká lingvistka Irena Vaňková je opačného názoru a této teorii je velmi nakloněná: „*Pro teoretickou i praktickou (lexikografickou) rovinu studia významu mají zásadní důležitost umělecké texty: zejm. díky poezii totiž dokážeme formulovat a verifikovat konotace (mimo umělecký text třeba velmi nezřetelné), jakožto zásadní, ale někdy těžko uchopitelnou složku významu slova (příp. gramatické konstrukce). V tomto ohledu, ve formulaci vztahu zkoumání jazykového obrazu světa a uměleckých textů, sehrávají zakladatelskou úlohu texty A. Pajdzińské a R. Tokarského.*“²¹ Právě podle zmíněných lublinských lingvistů Anny Pajdzińské a Ryszarda Tokarského lze u zkoumaných výrazů díky poezii dobře stanovit sémantická centra a textové konotace, na kterých lze demonstrovat vnitřní významové struktury. Svoji tezi podporují třemi argumenty (A. Pajdzińska, R. Tokarski, 1996). Podle nich různé kreativní využití jazyka usnadňuje vnímání určitých představ o světě a prvcích, které jsou v tomto světě obsaženy, dále umělecké texty umožňují potvrdit to, co bylo stanoveno na základě znakových a konvencionálních skutečnostech (*fakty kodowe*) a zároveň tyto umělecké texty mohou být důležitým doplňkem ke konvencionálním skutečnostem a umožňují odhalit sémantické proměny slov, které vymizely z obecného jazyka a neustále

19 ŽUK, G. Językowy obraz świata w polskiej lingwistyce przełomu wieków. In: *Przeobrażenia w języku i komunikacji medialnej na przełomie XX i XXI wieku*, red. Małgorzata Karwatowska i Adam Siwec, Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2010. s. 239–257.

20 GRZEGORCZYKOWA, R. Filozoficzne aspekty kategorizacji. In: *Językowa kategoryzacja świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1996. s. 47.

21 VAŇKOVÁ, I. Kognitivní lingvistika v kulturních souvislostech, in: David Krámský (ed.): *Kognitivní věda dnes a zítra*, Liberec: Bor, 2009. str. 248.

poskytují důkazy o významové otevřenosti jazykových výrazů.

Třetím problémem v pojetí JOS může být rozdělení **kulturního** a **jazykového** obrazu světa. Zde se jedná o otázku, jak velký vliv má kultura na jazyk a opačně. Jako první pojem *kulturní obraz světa* (kulturowy obraz świata – KOS) použili Janusz Anusiewicz, Anna Dąbrowska a Michael Fleischer. KOS zahrnuje především jazyk, ale zároveň neopomíjí mimiku, gesta, chování a jiné složky globálního obrazu světa.²²

22 ANUSIEWICZ, J., DĄBROWSKA, A., FLEISCHER, M.: Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej. In: *Język a Kultura*, t. 13, red. A. Dąbrowska, J. Anusiewicz. Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2000. s. 11-44.

3 Hiphopová subkultura

3.1 Definice a vývoj pojmů hip hop a rap

Pojmem hip hop se rozumí původem americká subkultura, kterou charakterizuje několik hlavních elementů – DJing, MCing (rapování), breakdancing a graffiti. Hip hop se jako umělecký směr od počátku zabýval především sociálními tématy, nerovností, tématy utlačování menšin, reflexí života na ulici, násilím, ale také politikou.

Samotný původ slovního spojení *hip hop* není přesně doložený – připisuje se zejména dvěma tehdejší DJům, rapperovi Keithu Cowboyovi, který dané slovní spojení používal ve svých vystoupeních v 70. letech a DJ Starskimu. V roce 1979 se spojení hip hop také objevilo v prvním žánrovém hitu *Rapper's Delight* od skupiny Sugarhill Gang²³.

Hip hop se jako označení subkultury do širšího povědomí dostal v roce 1982, kdy jej použil publicista Steven Hager v článku týdeníku *The Village Voice* „Afrika Bambaataa's Hip Hop“²⁴ popisujícím tehdejší bující uměleckou scénu v newyorské čtvrti Bronx.

Samotná slova „hip“ a „hop“ nicméně sahají hlouběji do historie. „*Nazwa hip-hop, jak się wydaje, ma swoje początki w słowie hep. To słowo było efektem ewolucji wyrażenia hep, używanego przez jazzmanów na określenie osób znających się na rzeczy, wyrafinowanych, trzymających rękę na pulsie, znawców najważniejszych trendów i innowacji w kulturze,*“ píše Witold Wrzesień.²⁵

Ve výše uvedené definici zmiňované slovo *hep* se ve slovníku Afroameričanů nacházelo už od počátku 20. století – první doložený záznam o použití slova *hip* ve významu moderní se v psaném textu datuje do roku 1904, kdy se termín objevil v novele George V. Hobarta s názvem *Jim Hickey: A Story of One-Night Stands*. Ve 30. letech 20. století začalo slovo *hip* nabírat na popularitě – tento novotvar byl hojně využíván hlavně v komunitě jazzových hudebníků.

Přesný etymologický původ slova *hip* je ale neznámý – jedna z teorií tvrdí, že slovo pochází z wolofštiny, jazyka používaném na území Senegalu, Gambie a Mauritanie. Podle této teorie výraz vznikl od slovesa *hepi* (vidět, otevřít někomu oči).²⁶

S hip hopem se pojí také pojem rap. Rap je chápán jako jeden z elementů hip hopu, rapem rozumíme specifický zpěv/mluvení, které je tvořeno na pozadí djingu. Hudební publicista Stanisław Lis popisuje rýmované rapové texty jako texty na pomezí recitace a

23 The Sugarhill Gang. *Rapper's Delight*. Sugar Hill, 1979.

24 HAGER, S. (1982): Afrika Bambaataa's Hip Hop. *The Village Voice*. s. 69, 72.

25 WRZESIEN, W. *Krótká historia młodzieżowej kulturowości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013. s. 74.

26 BARAN, D. *Language in Immigrant America*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. s. 47.

poezie či dokonce rýmovanou publicistiku. Název rap v americké slangové mluvě znamená příběh, ve kterém jsou obsažena témata jako každodenní život, ulice, kamarádi, ženy, peníze, politika, později i sex a drogy.

Výraz rap se ve významu *light blow* či *strike* objevoval v angličtině už kolem 14. století, v Afroamerickém slangu se slovo *rap* objevilo v šedesátých letech 20. století ve významu „talk informally, chat“. Ve významu „mluvit do hudby“ bylo poprvé zaznamenáno v 70. letech – americký hudebník Isaac Hayes například na své desce *Black Moses* z roku 1971 pojmenoval jednu ze skladeb *Ike's Rap*.

V polském prostředí byl poprvé definován termín hip hop v *Słowniku wydarzeń, pojęć i legend XX wieku W. Kopalińskiego*, v polovině osmdesátých let 20. století. W. Kopaliński zde popisuje hip hop jako subkulturu afroamerické newyorské mládeže, která vznikla na konci 70. let 20. století a která se rozprostřela za hranice černošských ghett.²⁷

3.2 Krátká historie hip hopu

Hiphopová subkultura začala vznikat na konci šedesátých let 20. století v afroamerických ghettech ve městě New York. Důsledkem migrace obyvatel z Karibiku do USA začaly do afroamerických čtvrtí proudit jamajské hudební trendy, které hip hop při jeho vzniku výrazně ovlivnily. Za zakladatele hip hopu je považovaný jamajský diskžokej DJ Kool Herc působící v Bronxu.

Až do konce sedmdesátých let byl hip hop ryze folklorním uměním ulice – nevznikaly komerční rapové studiové nahrávky, rapeři (MCs) proti sobě soupeřili v tzv. pouličních battlech-soubojích, jiní hip hopeři se zase věnovali graffiti. Zlom nastal roku 1979, kdy vznikl už zmíněný první komerčně nahráný singl *Rapper's Delight*. Právě tehdy se hip hop začal otevírat byznysu.

V 80. letech 20. století získal hip hop masovou popularitu a z periferií se dostal až do rozhlasového a televizního vysílání. Hip hop také začal ovlivňovat svět módy, jelikož se na něj začaly soustředit velké sportovní společnosti.

Mezi nejvýznamnější jména tohoto období patří newyorští rapeři *Public Enemy*, kteří získali věhlas svými politickými a sociálně zaměřenými texty. Newyorští „bílí rapeři“ *Beastie Boys* zase roku 1986 vystoupali se svým debutem *Licensed to Ill* na vrchol amerického žebříčku.

²⁷ KOPALIŃSKI, W. *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1985. s. 15-16.

Na konci 80. let se dostal do popředí tzv. gangsta rap (G-Funk). Za průkopníky tohoto druhu rapu se považují N.W.A. z města Compton v okrese Los Angeles – toto období dalo vzniknout jednomu z nejvýraznějších hiphopových jmen jako jsou Dr. Dre nebo Ice Cube.

Devadesátá léta bývají označována za zlatou éru hip hopu – na vzestupu byl především tzv. West Coast rap – scéna ze západního pobřeží USA. Naproti ní v New Yorku, Bostonu či Filadelfii působil East Coast rap. Spory mezi oběma pobřežími v 90. letech vyvrcholily smrtí mnoha známých rapperů, Tupaca Shakura či Christophera Wallace známého pod uměleckou přezdívkou The Notorious B.I.G.

Další vývoj byl poznamenán fúzí rapu s ostatními populárními žánry, vznikaly spojení s tvrdým rockem či metalem. V současnosti je hip hop (a s ním spojený žánr R&B) podle časopisu Forbes nejúspěšnějším žánrem ve Spojených státech – v USA tvoří více než čtvrtinu všech poslechů.²⁸ Relevanci hip hopu potvrzuje jeden z kriticky nejuznávanějších i komerčně nejúspěšnějších rapperů Kendrick Lamar – ten v roce 2018 obdržel Pulitzerovu cenu za hudbu. Poprvé od roku 1943, kdy se ceny začaly udělovat, toto ocenění nezískal interpret vážné hudby nebo jazzu.

Bartosz Łukaszewski v knize *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego* věnuje pozornost rozdělení i v rámci rapové hudby: oldscool rap (na přelomu 70. a 80. let), gangsta rap (2. polovina 80. let), politicky angažovaný rap (2. polovina 80. let), zlatá éra hip hopu (první polovina 90. let), newschool (2. polovina 90. let), dirty south/crunk (od r. 2000).

3.3 Témata v polském hip hopu

Stejně jako v USA, i polští rapperi čerpají ze stejných základů – často se v rapových textech objevuje reflexe života na ulici (zejména ve velkoměstech), společenské postavení, ekonomické problémy, politická situace, násilí. Jak tvrdí polský rapper Vienio: „*Hip hop jest gazetą uliczną. Mówi o pewnych sytuacjach, zjawiskach, ma funkcję publicystyczną, bo komentuje pewne sprawy.*“²⁹ V rámci hiphopové subkultury se vyskytují jednotlivé skupiny, které proti sobě bojují, zejména z jiných částí města a jsou obecně více spojeny s patriotismem a sounáležitostí ke svému „osiedlu“ (sidlišti/čtvrť). Tato forma umění (rap) se stala velmi populární, a to z prostého důvodu – byla dostupná všem. Členové, kteří trávili

28 MCINTYRE, H. Hip-Hop/R&B Is The Dominant Genre In The U.S. For The First Time. *Forbes* [online]. 17. července 2017 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/hughmcintyre/2017/07/17/hip-hoprb-has-now-become-the-dominant-genre-in-the-u-s-for-the-first-time/>

29 Wywiad z Vieniem. *Drakka*. 2010, 37.

prakticky celý svůj dosavadní život venku měli možnost vyjádřit názory, protestovat, popisovat pocity a současnou situaci prostřednictvím rapových textů.

3.4 Subkultury ve světě

Existuje celá řada definic pojmu subkultura. Polský sociolog profesor Marian Filipiak ji definoval následovně: „*Subkultura w ujęciu opisowym określa wyodrębniony według jakiegoś kryterium (etnicznego, zawodowego, religijnego, demograficznego) segment życia społecznego i jego kulturę. Można mówić na przykład o subkulturze jakiejś grupy etnicznej (np. Amerykańskich Murzynów), zawodowej (lekarzy, inżynierów, księży) czy religijnej (n. Świadków Jehowy). Można też mówić o subkulturze żołnierzy, policjantów, bezrobotnych, kobiet itp. W takim ujęciu subkultura jest segmentem kultury i nie podlega wartościowaniu na zjawiska wyższe, niższe, gorsze, lepsze.*“³⁰

Pro subkultury je velmi důležitý styl (např. oblékání), vymezování se vůči okolí či kreativita. Nejznámější subkultury se formovaly již v 50. letech 20. století, mezi ty nejvýraznější patřilo mládežnické hnutí hippies, které vzniklo v USA v šedesátých letech, punk v sedmdesátých letech ve Velké Británii či reggae v 60. letech na Jamajce. Jedním z hlavních elementů těchto subkultur se stala právě hudba (např. The Doors, The Velvet Underground, The Beatles,...). V současné době podle polského sociologa Michała Lutostańskiego ze subkultur pomalu vymírá sounáležitost a začíná se mluvit o tzv. postsubkulturách.

3.5 Hiphopová subkultura v Polsku

Jednou z velmi rozvinutých subkultur v Polsku je právě subkultura hiphopová. Již zmiňovaný sociolog Michał Lutostański hned na úvod knihy *Brzydkie słowa, brudny dźwięk* zdůrazňuje důležitost hudby, která je významným pojítkem uvnitř subkultury (neděje se tak vždy, v některých subkulturách hraje důležitější roli ideologie, styl života atd.).

V polském prostředí se o rozšíření hiphopové kultury zasloužil Paweł Kelner, člen post-punkové skupiny Brygada Kryzys, který od roku 1988 pořádal rapové večírky ve varšavském klubu Remont. Na formování polské hiphopové subkultury měl velký vliv zejména rozhlasový pořad *Kolorszok*, který byl jako první pořad zaměřen výhradně na hip

30 FILIPIAK, M. *Od subkultury do kultury alternatywnej*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1999. s. 13.

hop. Za jeho zrodem v roce 1993 stála Bogna Świątkowska, která je doteď označována za „kmotru polského hip hopu“.³¹ V první polovině devadesátých let začínají vznikat první polské hiphopové nahrávky (*Alboom* polského rappera Liroye či deska *Ya-Pa3* rappera Wzgórza). Od 90. let se formují významné skupiny rapperů ve Varšavě (např. Trzyha, Molesta).

Za zlatý věk hip hopu v Polsku je považováno období od roku 1995 do 1998. Již v tu dobu texty vykazovaly charakter jakéhosi vzepření se tehdejší společnosti, ekonomické a politické situaci či problémům každodenního života. Vyskytuje se množství vulgarismů, kritika okolního života i komunitní sounáležitost.

V rámci polského hip hopu mluvíme o 3 (až 4) fázích, které podal Stanisław Lis v knize *Hip hop. Ogólna charakterystyka kultury*:

1. fáze: od počátku hip hopu v Polsku do roku 1995.
2. fáze: 1995-1998 vznikaly hlavní scény polského hip hopu: varšavská, poznaňská, slezská, podkarpatská a bělostocká.
3. fáze: 1999-cca 2005 dominuje varšavská scéna.
4. fáze: od r. 2005 polská rádia a televize přestávají promovat polskou hiphopovou scénu, skupiny přechází do „podzemí“, existují již různé odnože, ale nejvýznamnější je tzv. pouliční rap, který bude mimo jiné i výchozím žánrem pro stvoření jazykového obrazu Varšavy.

Jelikož byla kniha vydána v roce 2014, nejsou brány v potaz nové tendence v polském hip hopu. Do popředí se v polském hip hopu dostává např. *storytelling* (rapové texty založené na příbězích), za jehož hlavního představitele je považován varšavský rapper Taco Hemingway.

3.6 Hiphopová subkultura ve Varšavě

První varšavská hiphopová skupina nesla jméno Trials X (DJ Platoon a J. Tiger). Toto uskupení vzniklo na začátku 90. let ve varšavské čtvrti Ochota a v roce 1992 vydalo debut Fekalia. Stejně jako v jiných velkoměstech i ve Varšavě byla důležitá místa setkávání členů hiphopové subkultury: především v klubech Alfa, Hybrydy a Remont, které jsou v textech varšavských rapperů zmiňovány dodnes. Takto se obecně o důležitosti míst vyjadřuje Bartosz Łukaszewski: „*Wydaje się, iż na zaprezentowane przestrzenie usytuowanie warszawskie subkultury hip-hopowej mają wpływ przede wszystkim czynniki urbanistyczne, wśród których*

31 Bogna Świątkowska - Narodziny Polskiego Hip Hopu [vid]. *Glamrap* [online]. 2011 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://glamrap.pl/bogna-swiatkowska-narodziny-polskiego-hip-hopu/>

główne to m.in. rodzaj miejskiej zabudowy, typ i charakter osiedli mieszkaniowych w danych dzielnicach. Hip-hopowcy są zauważalni głównie w obrębie dużych skupisk ludności, najczęściej w postaci tzw. blokowisk, wielkich zespołów mieszkaniowych, osiedli wielkopłytowych, jak również gęsto zaludnionych zespołów kamienic.“³²

B. Łukaszewski rozdził rappersy podle varšavských čtvrtí³³. Z celkového počtu 344 rapperů se jich 58 nacházelo ve čtvrti Praga Południe, 52 ve čtvrti Mokotów (odud pochází i první varšavská dívčí rapová skupina Paresłów), Ursynów měl 46 rapperů. Bemowo a Śródmieście měly stejný výsledek 24. Ursynów je nazýván hlavním městem varšavského rapu³⁴, jelikož zde vznikly hiphopové skupiny jako Molesta Ewenement, Fundacja #1, Płomień 81, Morwa. Ojedinělým fenoménem ve Varšavě jsou ursynovští Szybki Szmal a Dixon 37 – dvě nejpočetnější sestavy rapperů.

Postupem času byl sbírán materiál od různých rapperů, z nich byly tvořeny hudební kompilace, které mají tradici do dneška. Důležitým krokem v historii varšavského rapu se stala zejména alba Skandal od Mistic Molesta (1998), Nastukafszy od Warszawski Deszcz (1999) a Powszedni chleb od ZIP Skład (1999). Nejdůležitější jména varšavského hip hopu jsou kromě již zmiňovaných Zipera, Fundacja #1, WWO, Hemp Gru, Eldo, Płomień 81, Chada, Pyskaty, JWP. Vzniklo také množství vydavatelství, jako největší můžeme jmenovat Wielki Joł, Prosto nebo Aloha Entertainment. Tzv. Druhou vlnu varšavského rapu tvoří skupiny jako Ten Typ Mes, Bez Cenzury, Małolat, HIFI Banda, W.E.N.A.

Od roku 1997 byl ve Varšavě vydáván časopis *Klan*, první časopis, který se zajímal pouze o hip hop, dále vycházel mezi léty 1998 a 2000 také *Hip Hop Magazyn*.

Postupně se ve Varšavě vydělily dvě odnože rapu, které Stanisław Lis nazývá *temným* (ciemna strona) a *světlym* (jasna strona) rapem. Temný rap byl zástupcem písní o drsných ulicích (pouliční rap), městu obecně, nenávist k policii. Světlý rap zase prezentoval písně pohodové a hodící se na večírky. Mezi oběma těmito stranami docházelo k rozepřím. Za počátek varšavského pouličního rapu lze považovat rok 1999, kdy „(...) *pod szyldem Pomatonu EMI ukazała się druga płyta tego zespołu zatytułowana Ewenement, na którym pojawili się nowi jego członkowie Pele i Wilku oraz goście Chada, Sokół, Fu oraz Wzgórze Ya Pa 3. Klasykiem z tej płyty stał się utwór System, który prosto i przejmująco opowiadał o zależnościach między ludźmi w społeczeństwie oraz o ataku na system, czyli państwo a*

32 ŁUKASZEWSKI, B. *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*. 2015. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek, 2015. s. 93.

33 Tato analýza pochází z r. 2011.

34 ŁUKASZEWSKI, B. *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*. 2015. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek, 2015. s. 90.

*policją. W ten sposób powstał refleksyjny rap uliczny.*³⁵

35 LIS, S. *Hip-hop w Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*. Tarnobrzeg: Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2014. s. 76.

4 Jazyk hip hopu

V této kapitole bude představen jazyk hiphopové subkultury v následujících bodech: rozvrstvení slovní zásoby a její původ, inovace v rodném jazyce a funkce jazykového vyjádření podle publikace *Hip-hop w Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*.

4.1 Rozvrstvení slovní zásoby a původ slov v hiphopových textech

Slovní zásoba v hiphopovém jazyce je rozvrstvena na základě původu jednotlivých jazykových forem. Standardní slovní zásobu tvoří výrazy, fráze a obraty, které jsou součástí polského literárního jazyka. Jakousi pomyslnou osou hiphopového jazyka je mládežnický slang, který slouží k vyjádření hip hoperů. V případě pouličního rapu (Molesta, WWO,...) se setkáváme i s vězeňským slangem (polsky tzv. *grypsera*), neboť členové se často dostávají do potyček s policií.

Stanisław Lis uvádí, že členové hiphopové subkultury utvářejí svoji identitu právě na této tajemnosti, používáním výrazů vězeňského slangu, professionalismů, jiných inovativních výrazů či specifickou slovo tvorbou. Inovace ve slovní zásobě (hlavně neologismy) vznikají na základě slangových výrazů a hovorového jazyka. Kromě toho obsahují množství výpůjček z jiných jazyků, zejm. z anglického, objevují se nové výrazy, frazeologismy, perifráze, porovnání a obraty. Rappeři využívají obecnou slovní zásobu polského jazyka, kterými tvoří metafory, rýmy atd. Některé texty mohou být aluzí do literárních děl.

Na jazyk polského hip hopu mají vliv také jiné subkultury, a to zejména ty spjaté s hudbou. Pojí je kulturní a lingvistické elementy jako odmítání popové kultury (v polském hiphopovém světě se pro populární kulturu vžil název *komera*), demokratický a klidný charakter (boj je vyjádřen pomocí „slovních bitev“, rivalitou v písních, breakdance), volnost (v polském hip hopu fráze *życie na luzie/na luzaka* – podobné hippie subkultuře), považování státu za nespravedlivý a agresivní politicko-spoločenský systém, který stojí na penězích, kritika vlády a médií, náklonnost k marihuaně a jiným lehkým drogám (*kwasy*), sounáležitost mezi členy dané subkultury – u hip hoperů je sounáležitost úzce spjata s místem, ve kterém se pohybují a tvoří, dále je společným elementem i psychedelická složka spojená s drogami a zároveň s hudbou, která na své členy jako droga působí.³⁶

V hiphopovém jazyce existuje značné množství výrazů, které byly vytvořeny

36 LIS, S. *Hip-hop w Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*. Tarnobrzeg: Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2014. s. 150.

hiphopovou mládeží v Americe. Tyto amerikanismy pronikají do hiphopových subkultur po celém světě (např. beat, crew, underground) a stejně tak i do polského hip hopu. Jako nesouhlas s přejímáním cizích slov do polštiny vznikla píseň *Język polski* od Wzgórze Ya Pa 2 a Kaliber 44, ve které vyzývají mládež, aby přestala užívat cizí názvy a používala svůj národní jazyk.

Hlavní typy jazykových výpůjček lze rozdělit do následujících kategorií: výpůjčky vlastní (citáty, internacionalismy, profesní slovní zásoba, slovní zásoba spjatá se slangem mládeže a hudbou), sémantické výpůjčky (kalky, neosémantismy) a hybridní kompozita.³⁷ Z těchto výpůjček pak rappeři tvoří různé deriváty v souladu s pravidly polské gramatiky. Sémantické výpůjčky (kalky) spočívají v přijetí pouze významu slova – v polštině fungují jako neosémantismy (*drapać* – scratch, *podziemie* – underground). Hybridní kompozita zase spočívají v utvoření výrazů z cizích elementů (*dzienks/dziek* – pol. dzięki + ang. thanks).

Co se týče inovací v mateřském jazyce hiphopové subkultury, vzrůstá zejména počet neologismů a derivátů jak od cizích, tak od polských slov. „*W efekcie tych tendencji w hiphopowym języku można wyróżnić: neologizmy słowotwórcze, neologizmy znaczeniowe, neologizmy frazeologiczne, konstrukcje skrótowe, elementy paralingwistyczne, zdrobnienia oraz spieszczenia i zgrubienia, gry i zabawy słowne.*“³⁸ Slang polské mládeže, jak již bylo řečeno, má velký vliv na formování slovní zásoby hiphopové subkultury. Do této slovní zásoby patří neologismy se sufixy -acz, -ak, -ek, -y, -owi/ec, které tvoří názvy vykonavatele činnosti či toho, který nese tyto rysy: *nawijacz, prawilniak, krymek, alkomatyk, blokowiec, rapowiec*. Existují i názvy s příponou -er, které nejčastěji pochází z takových výpůjček jako *hiphoper, rapper*. Hip hopeři využívají k tvoření takových slov i jiné koncovky jako -nat, -as, -owicz, -ista/-ysta (*rapista, tatuazysta*). Častý je i výskyt sufixů jako -ka (používány zejména při tvoření názvů činnosti, procesů od slovesa: *nagrywka*), -ctwo, -stwo (jsou využívány k tvoření pojmů negativně zabarvených: *chujstwo, podlectwo*). Od základních forem některých slov vzniklo množství odvozených pojmů: např. od hip hop: *hip, hiphopowiec, hipol, hiphopowy*.³⁹

Neosémantismy (slova s novým významem) jsou v hiphopovém jazyce stále častější: např. označení osoby *adidas* (ten co nosí oblečení se značkou adidas), *garniturek* (lidé chodící do práce v oblecích, zdrobnělina (sufix -ek) ještě posiluje negativní příznakovost). Některé

37 MOCH, W. *Hip hop - kultura miasta: leksyka subkultury hiphopowej w Polsce*. Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2008. s. 65.

38 Tamtéž, s. 255-256.

39 Tamtéž, s. 164.

neosémantismy jsou kalky z angličtiny – např. *wieża* (tower). Nový význam nesou i výrazy, kterými jsou popisovány věci kolem členů subkultury: např. *chmiel* (pivo), *paliwo* (droga), *ziolo*, *liść* (marihuana). Nejvíce takových výrazů pochází hlavně z každodenního a společenského života, trávení volného času – nový význam našlo třeba slovo *kolęda* (koleda), která v jazyce hip hoperů znamená potulování se městem), *ziomki* (kamarádi), *melanz* (večírek s alkoholem a drogami).

Dalším elementem v hiphopovém jazyce jsou zkrácené výrazy pro víceslovné názvy (tomuto procesu se říká univerbalizace: *domówka* (večírek v domě), *legal* (legální aktivita). Tyto výrazy mohou být i složené, např. *narkołyk* (narkotyk plus łykać). Často se lze setkat i s elipsí v jazyce: *prawdziwy* (člověk, který se řídí pravdou, zásadami). Tyto formy slouží hiphoperům hlavně k „slovním hrám“ či přispívají k tajemnosti textů.

Dostáváme se ke zdobnělinám, které v hiphopovém pojetí znamenají nejen pozitivní, ale i negativní rysy (ironické, viz *garniturek*). Většina derivátů, i při zesílení významu, poukazuje na pozitivní charakter, ačkoliv s náznakem ironie či pohrdáním: *chłopaczyzna*, *dzieciak*, *kobiecina*, *ziom*.

4.2 Jazyková funkce hiphopového vyjádření

Interpretovat hiphopový jazyk můžeme na úrovni slovní zásoby, frazeologie, systému hodnot, norm, systému vzorců a jiných.⁴⁰ Tento jazyk má následující funkce: identifikační, magickou, protestní, obligátní, socializující a kulturní, fatickou, komunikativní, metalingvistickou a persvazivní. Tyto funkce budou postupně představeny.

Funkce identifikační se projevuje zejména v systému hodnot, kdy nejvýše stojí čest, úcta, pravda a autenticita projevu. Z tohoto důvodu je v polském hip hopu rozlišována opozice *swój-obcy* (vlastní-cizí).

V pořadí druhá funkce je **funkce magická**, rituální (spočívá v užívání speciálních termínů), která slouží k identifikaci hiphopové skupiny a zároveň odlišení od mládeže, kterou zajímá tzv. popukultura.

K hiphopové subkultuře patří **protest** či **kontroverze**. V textech se často objevují motivy kulturní a společenské revoluce.

Hiphopová subkultura vyniká speciální slovní zásobou, která tvoří komunikační kód subkultury. Jedná se o **funkci obligátní**. O osobitosti této funkce svědčí lexikální (slovo, pro

40 MOCH, W. *Hip hop - kultura miasta: leksyka subkultury hiphopowej w Polsce*. Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2008. s. 26-27.

kteře mají hip hopeři určitý význam, se v jiné subkultuře používá jinak), frazeologické či syntaktické zásoby (ne gramatické či morfologické).

Socializující a kulturní funkce jazyka: socializující funkce jazyka znamená, že jazyk spojuje/jednotí dané společenství/společnost, která mluví daným jazykovým systémem. Jazyk taky slouží k tvoření, vyjádřování hodnot kultury. Zde se zase projevuje jeho kulturní funkce. Tuto subkulturu, ač může být vnitřně různě strukturovaná, pojí společné jazykové, teritoriální, společenské a kulturně-hodnotové (důležité pro pouliční hip hop) zásady.

Funkce fatická: důležitá je komunikace mezi adresátem a příjemcem. Navazování komunikace nastává hlavně díky použití jazykových obrátů a pozdravů. V případě hiphopové subkultury je charakteristická i gestikulace. Funkce fatická se projevuje i tak, že hip hopeři rapují o sobě a samotném hip hopu.

Komunikativní funkce jazyka: hip hopeři popisují společensko-politickou situaci a celkově skutečnost interpretují (vyjadřují tak své hodnoty).

Funkce expresivní: texty a vyjádření hip hoperů jsou určeny především mládeži (předávány rady, zákazy atd.) či vrstevníkům rapperů. Expresivita se v hip hopu projevuje hlavně barvou hlasu, intonací, rytmem, tempem (spojena s emocemi).

Neméně důležitá je i **funkce metalingvistická** (samotný jazykový kód) – často svůj jazyk nazývají slangem či venkovním slangem (podwórkowy slang). „*Funkcja metalingwistyczna pełni ważną rolę w utworach autotematycznych, w których raperzy wypowiadają się na temat własnej poetyki i kształtu słowa.*“ Díky tomu plní hiphopové texty i funkci poetickou. „*(..) wiersze hiphopowców nie są tak kunsztowne jak poezja, ale wykazują wiele do nich podobieństw. Nie brakuje w nich porównań, metafor, aluzji, trebusów, zabaw słownych czy gier.*“⁴¹

Výpovědi hip hoperů plní i **funkci persvazivní** – přesvědčování příjemců rapových textů, aby názory obsažené v textech přijali za své. Ty mohou být negativní i pozitivní, odkazující na zkušenosti, lidi atd.

Všechny tyto funkce jazyka tvoří základ pro vypracování obrazu světa, který se opírá o stereotypní chápání společnosti (např. vzhled muže, ženy, Boha atd.) a polské kulturní společenství (nejčastěji populární).

41 LIS, S. *Hip-hop v Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*. Tarnobrzeg: Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2014. s. 174.

4.3 Vlastnosti hiphopového jazyka z lingvisticko-kulturního hlediska

Hip hopeři díky využití všech těchto funkcí vytvořili specifickou slovní zásobu, která často vchází i do všeobecného užívání. Vyznačuje se bohatou slovní zásobou professionalismů; výpůjčkami, které tvoří základ pro tvoření derivátů; vícevrstevnatostí slovní zásoby; jazykovými inovacemi (neologismy, neosémantismy atd.). Dále se vyznačuje mísením slovní zásoby různých stylistických úrovní; obnovenou slovní zásobou náboženského či patriotického charakteru; obnovenými dávnými výrazy jako: *białogłowa*, *dziewka*, *okrutny* (užívány hlavně ironicky a posměšně); stylistickými elementy typickými pro poezii (metafory, porovnávání...); tendencemi do zkracování; vulgarismy atd. Takto se o jazyku rapperů vyjadřuje S. Lis: „*Polszczyzna używana przez raperów, dzięki wyżej wymienionym cechom, zyskała status subkodu rozpoznawalnego jako swoisty byt językowy rozpoznawalnych w kontaktach członków hip-hopu. Z tego powodu język rapu pełni fundamentalną rolę w kreowaniu tożsamości tej subkultury.*“⁴²

Hiphopový jazyk tedy využívá hlavně nově vytvořená slova, slovní zásobu i modifikovanou slovní zásobu, kde velkou roli hrají professionalismy a jazykové či slovtvorné inovace. Tento subkód obsahuje také slovní zásobu ze standardní polštiny či slovní zásobu neoficiálních variant jazyka polského – slang mládeže. Tento jazyk umožňuje hlásání norem, názorů, hodnot atd. a je hlavním elementem jednotlívých jednotlivé účastníky. Objevuje se v podobě rýmovaných textů s prvky mluveného slova. „*Język hip-hopu, dzięki swemu bogactwu wyrażen, umożliwiał młodym ludziom wyrażanie prawdziwych emocji, opinii i myśli oraz rekonstrukcję i kreowanie obrazów świata. Ten język umożliwiał także komunikację między członkami hip-hopu i jest sposobem percypowania zastanej rzeczywistości społeczno-kulturowej. Jest on też skutecznym narzędziem artystycznej twórczości, której cele stało się przekształcanie zastanego świata i zmiana go na lepsze.*“⁴³

42 LIS, S. *Hip-hop v Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*. Tarnobrzeg: Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2014. s. 179.

43 MOCH, W. *Hip hop - kultura miasta: leksyka subkultury hiphopowej w Polsce*. Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2008. s. 277-278.

5 Město, místo, Varšava

V diplomové práci se pokusím analýzou hiphopových textů zrekonstruovat nejen obraz města, ale i obraz ulice či panelových domů. V hiphopovém světě má město (*miasto*) či místo (*miejsce*, ve významu jako město) velmi důležitou roli. Jak bylo uvedeno v teoretické části, hip hop je kultura úzce propojena s městským prostorem, což to se promítá i do písňových textů rapperů a *genius loci* má v písňových textech velký význam. Vezmeme-li analýzu z nejobecnější roviny, je potřeba si ujasnit, jak hiphopová subkultura vnímá samotný pojem *město*. V textech se nejvíce se vyskytují vazby s *miastem*, následuje *miejsce* (jako město) a *stolica* (hlavní město), a nelze opomenout ani výrazy spojené přímo s Varšavou (*Warszawa*).

5.1 Varšava jako město

„*Dzień wstaje, nową nadzieją nad jej brzegiem
Za rękę przed siebie choć czasem jej nie poznaję
To nie matka ale wzięła mnie w opiekę
Pokazała mi emocje, nauczyła być człowiekiem*“

– *Nie pytaj o nią (Eldo)*

Oblíbená rapová píseň hiphopových posluchačů *Nie pytaj o nią* od varšavského rappera Elda, jejíž úryvek je uveden výše, nám může posloužit jako manifest představující důležitost propojení města a hip hopu. S výrazem *miasto* se často pojí ukazovací zájmeno *to* – *to miasto, w tym mieście, tego miasta*. Rappeři se tak odvolávají do toho jednoho města – té jediné Varšavy. Dále se vyskytuje množství výrazů s přivlastňovacím zájmenem *moje* – *moje miasto, o moim mieście*. V takovém případě tato zájmena vyjadřují příslušnost někomu k něčemu, v našem případě rappera k Varšavě.

Významnou část tvoří výrazy *miasto* + 2. pád (město koho/čeho), případně *stolica* + 2. pád (hlavní město koho/čeho).

5.1.1 Město čeho?

V rapových textech může být Varšava *miasto snów*⁴⁴ (město snů). Sen zde není ve

44 Sokół i Marysia Starosta. *Zepsute miasto*. Czarna Biała Magia [CD]. Prosto, 2013.

významu procesu snění v průběhu noci, ale přeneseně lze tyto sny vyjádřit jako něco, co je pro člověka až nedosažitelné, ale v tomto městě se mu jej podaří naplnit. Často bývá prezentována jako město snů, kam přichází lidé z jiných měst za penězi (viz kapitola *Lidé*). Pro rappery město snů však netvoří peníze, ale vyjadřují tak lásku do svého města, ve kterém je možné prakticky cokoliv.

Varšava je i *miasto grzechu*⁴⁵ (město hříchu). Rappeři městu přiřazují náboženský pojem hřích, lze jej tedy chápat jako město zločinu, špatného jednání – město, kde se obecně dějí špatné věci. K tomuto výrazu bychom mohli připojit *miasto pulapek*⁴⁶ (město pastí) či *to jeden wielki zbiór przynęt ta stolica*⁴⁷ (to město je jedna velká návnada) – Varšava je zde vyobrazena jako město, ve kterém číhá mnoho léček, může chytit do pastí své kořisti (tedy lidi) s minimální šancí na útek. Na druhé straně stojí *miasto szans*⁴⁸ (město šancí). Ačkoliv tedy může město skrývat mnoho pastí, zároveň pro lidi znamená šanci (tak jako v každém velkoměstě – např. pracovní pozice, neboť obyvatelé se nacházejí v samém centru Polska).

Dále se setkáváme se spojením *miasto lunatyków*⁴⁹ (město šilenců, ale zároveň je zde možný výklad jako město náměsíčných lidí), rapper město vnímá plné pomatených lidí a vzhledem k možnému dvojímu výkladu jej lze přeneseně chápat i jako město lidí, kteří se chovají jako náměsíční, nesledují okolí (ostatně rappeři často zmiňují anonymitu ve Varšavě) a jdou si jen za svým. Stejně jako je člověk při náměsíčnosti těžce probuditelný, je až v jakémsi transu, tak náměsíční lidé Varšavy mohou být obyvatelé, kteří jsou neprobuditelní (lze tomu rozumět i tak, že zatímco rappeři prostřednictvím svých textů reflektují současnou situaci, tyto náměsíčné lidi nelze probudit ze stávající, ať už politické či jiné, lhostejnosti). Další výraz, který zároveň obsahuje nesouhlasný postoj hiphopové subkultury je Varšava jako *miejsce rządowych afer*⁵⁰ (místo politických afér).

V textech se vyskytují spojení jako *miasto słońca*⁵¹ (město slunce), *miasto gwiazd*⁵² (město hvězd). V obou případech máme co do činění s přírodou, obě jsou však trochu v protikladu ke skutečnosti, neboť Varšava ve stereotypním vnímání není město slunce (ale *stolica deszczu*⁵³ – hlavní město deště), stejně tak ve Varšavě často nejdou kvůli světelnému smogu vidět hvězdy. Na rozdíl však od výše popsaných charakteristik města právě tato dvě

45 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

46 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Reprodukcia [CD]. 2009.

47 Włodi. *Definicja. W...* [CD]. EMI Music Poland, 2005.

48 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Reprodukcia [CD]. 2009.

49 Tamtéž

50 Tamtéž

51 Eldo. *Miasto słońca*. Chi [CD]. My music, 2014.

52 Eldo. *Miasto gwiazd*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

53 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDpowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

spojení, ačkoliv v rozporu se stereotypním vnímáním Varšavy, vyjadřují pozitivní postoj rappera k městu. *Miasto gwiazd* může být chápáno i jako město celebrit či sportovců.

Se stavebním materiálem betonem se ještě setkáme v pozdější části analýzy, nicméně Varšava je popisována i jako *miasto betonu*⁵⁴ (město betonu). Rappeři naráží na mohutné a vysoké panelové domy, ve kterých žije značná část obyvatel Varšavy. Jelikož spousta rapperů vyrůstala na panelových sídlištích, byli nejčastěji obklopeni právě betonem a svoje město tak i vnímají.

Vyskytují se i spojení se slovem *stolica: stolica wolności*⁵⁵ (hlavní město svobody). Zajímavý je zde drobný rozdíl ve významu – hlavní město svobody (na rozdíl od pomyslného *miasto wolności*).

To, že je Varšava městem protikladů dokazuje text *stolica, miasto biednych i bogacy / stolica, miasto śmiechu i rozpaczy*⁵⁶ (hlavní město, město chudých a bohatých / hlavní město, město smíchu a utrpení).

Město je dále popisováno jako *multum katastrof*⁵⁷ (mnoha katastrof) - jedná se o další negativní pohled na Varšavu. Je i *miasto przepychanką*⁵⁸ (město tahanic), kde mezi sebou bojují lidé o lepší pracovní pozice a s nimi spojené lepší pracovní výsledky.

5.1.2 Město jako vlastník

Dále se v textech setkáváme s přivlastňováním města něčím. Mluvíme zde o výrazech jako *życie miasta*⁵⁹ (život města) – jedná se o lidi, kteří dodávají městu život a jsou potřební pro chápání života ve městě. Dále se v písni *Muzyka miasta* setkáváme s následujícími vazbami: *muzyka miasta, miejska muzyka, muzyka miasta to oddech miasta, muzyka w mieście*⁶⁰ (hudba města) – hudba je pro město taky důležitá, může být buď ve smyslu rapu či zvuků, které jsou pro město typické (zvuky klaksonů, tramvají, vlaků, mluvících lidí atd., rapper Eldo používá slovní spojení *dźwięki miasta*⁶¹ (zvuky města), Molesta/Ewenement zase rapuje *miasto potrzebuje muzykę*⁶² (město potřebuje hudbu).

54 Taco Hemingway. *Szlugi i kalafiory*. Trójkąt Warszawski [CD]. Self-released, 2015.

55 Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

56 Fenomen. *Warszawa*. Outsider [CD]. My music, 2007.

57 Tede. *Warszawa gnje cie*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

58 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

59 Hemp Gru. *Życie Warszawy*. Klucz [CD]. Prosto, 2004.

60 Molesta Ewenement. *Muzyka miasta*. Muzyka Miasta [CD]. Pomaton EMI, 2000.

61 Eldo. *Miasto gwiazd*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

62 Molesta Ewenement. *Muzyka miasta*. Muzyka Miasta [CD]. Pomaton EMI, 2000.

Dále jsou využívána spojení *tempo miasta*⁶³, *szum miasta*⁶⁴, *motor miasta /napędza*⁶⁵, *miasto ma tempo*⁶⁶ (tempo města, šum města, motor města /pohání/). Tempo a motor města mají k sobě blízko. Tempo označuje rychlost pohybu, v hiphopovém jazyce by se tedy jednalo o rychlost pohybu v rámci města. Ačkoliv je tempo obecný pojem a lze jej rozdělit na pomalé či rychlé tempo, rappeři zde prostým *tempem* mají na mysli tempo rychlé. Šum města zase označuje mluvící lidi, stejně tak může vyvolávat obraz dopravních prostředků, nicméně v prostém vnímání světa máme šum zafixovaný s nepříliš hlučným zvukem. Motor města je pak důležitý, aby město poháněl, aby fungovalo, aby tempo uvnitř bylo rychlé. Motorem zde může být cokoli (jak město, tak lidé) – hudba, lidé, genius loci města.

Často se lze setkat se spojením *bagno miasta*⁶⁷, *miejskie bagno /wciąga*⁶⁸ (bahno města, městské bahno /vtahuje/). Toto spojení má negativní konotace. Bláto se často tvoří při působení vody a půdy – vzniká mazlavá hmota, které se lidé vyhýbají a pokud do ní stoupnou, bláto je „vtahuje dovnitř“ (stejně jako může vtahovat „zkažené“ město). Zajímavé je spojení *městské bagno*, neboť ve městě není mnoho půdy, která by mohla být zmáčena, přeneseně je tedy mluva o negativních věcech v rámci Varšavy. Rapper Molesta tak nazval jednu ze svých písní – *Miejskie bagno*.

„*Miejskie bagno niespełnione marzenia*

Miejskie bagno kara za przewinienia

Miejskie bagno tutaj nie masz wytchnienia“

- *Miejskie bagno (Molesta)*

5.1.3 Město jako konatel

Město často vystupuje i jako konatel, tedy koná, činí, je personifikováno. Město *potrafi strawić i wypluć*⁶⁹ (dokáže strávit a vyplivnout) – jsou zde přiřazeny lidské fyziologické vlastnosti (strávit a vyplivnout). Další lidská vlastnost, která je městu připisována – město *slucha*⁷⁰ (poslouchá). Ačkoliv ucho je důležitý sluchový orgán, příjemce zvuků u lidí či zvířat, může v tomto případě město poslouchat/naslouchat (rappeři mohou mít

63 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

64 Tamtéž

65 Tamtéž

66 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

67 Taco Hemingway. *Trójkąt*. Trójkąt Warszawski [CD]. Self-released, 2015.

68 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

69 Tede. *Warszawa gnie cię*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

70 Eldo. *Miasto słońca*. Chi [CD]. My music, 2014.

na myslí obyvatele či město samo o sobě v poetickém vnímání, lze si jej tedy představit jako uzavřený organismus, skoro jako člověka, který poslouchá, co se kde děje).

Město *wita*⁷¹ (vítá) – toto spojení je velmi oblíbené (stejně i *Warszawa wita*⁷²) město přijímá, vítá další příchozí. V prostém vnímání slova si zase představíme člověka, který vítá jiného, nicméně město si lze těžko vybavit jako celek – každý si pod pojmem město (resp. Varšava) představí něco jiného, může jít o Palác Kultury, mohou to být lidé atd. Město může být v takovém pojetí považováno za abstraktní pojem.

Objevují se spojení *miasto żyje rapem*⁷³/*pulsem*⁷⁴ (město žije rapem/pulsem) – zase se setkáváme s vlastností pro živé organismy, žije pulsem – puls a tep (tětno), město nás pohání (*miasto napędza nas*⁷⁵) – je zde důležité, že město není v klidu, neustále se v něm něco děje, dále *nigdy nie śpi*⁷⁶ (nikdy nespí). *Stolica się bawi*⁷⁷ (hlavní město se baví) – ve městě je zábava, tady si lze pod městem představit lidi, kteří se baví v barech či klubech.

Rappera Taca Hemingwaye nelze považovat za typického zástupce pouličního rapu, nicméně skrze metafory podává ironický až negativní pohled na Varšavu. Jeho EP *Trójkąt warszawski* vypráví o smyšlených příbězích (ve kterých vystupují stereotypy Poláků), odehrávajících se ve Varšavě. Písňe se snaží u posluchačů působit na všechny smysly, následující vazby se vyskytují např. v písni Szlugi i Kalafiorzy: *to miasto pachnie jak szlugi i kalafiorzy* (to město páchne jak cigarety a kvěťáky) – cigarety zde mohou být nejen opravdové cigarety, ale i smog, kvěťáky (předpokládáme, že smažené) zase mohou narážet na četnost mléčných barů, ze kterých se linou různé vůně. Dále ve svém textu používá *to miasto pachnie jak mięso smażone w piekle* (to město páchne jak maso smažené v pekle) – znovu se zde objevuje negativní konotace, maso smažené v pekle (lze si pod tímto spojením představit lidi, kteří se smaží v pekle) nebude vydávat příjemnou vůni (pokud by použil pouze *smažené maso*, toto spojení by nevyvolávalo negativní konotace, neboť někomu může smažené maso vonět, jinému páchnout). Jako poslední přirovnání využívá *to miasto pachnie jak propaganda* (město páchne jak propaganda). Propaganda nijak páchnout ani vonět nemůže, ale právě ta vyvolává negativní konotace – zase se jedná o nesouhlas s jednáním politiků. Tento čichový vjem města se vyskytuje i u rappera Bonuse RPK, pro kterého je městský zápach unikátní, neopakovatelná vůně (*zapach miasta = niepowtarzalna woń*⁷⁸) – může být ve smyslu toho, že

71 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

72 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDepowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

73 Tamtéž

74 Fenomen. *Warszawa*. Outsider [CD]. My music, 2007.

75 Płomień 81. *WWA*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

76 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDepowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

77 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę*. ...Wszystko W Rodzinie [CD]. Liryka Records, 1999.

78 Bonus RPK. *Zapach miasta*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

láká lidi k životu ve Varšavě, vůně bývá totiž spojena s příjemným pocitem. Vůně města *spędza sen*⁷⁹ (okrádá o spánek) – tady lze mluvit o rychlém životě ve městě, samotné město nikoho neokrádá, vůně může do města nalákat, ale rychlý život ve městě pak krade spánek. Zase je důležitá konotace s Varšavou či obecně s velkoměstem, kde se říká, že čas plyne rychleji (*miasto, gdzie godzina szybko minie*⁸⁰).

5.1.4 Adjektiva a přirovnání spojená s městem

V této části se zaměřím na to, jaké město je – budeme mluvit o adjektivech či přirovnáních. Město může být *przyjazne*⁸¹ (laskavé) – je tedy chápáno jako přívětivé, přátelské (proto i často vítá). Dále pozitivní konotace vyvolává, že město je *wyjatkowe*⁸² (výjimečné) – Varšava je tedy město nad všemi ostatními, je výjimkou, nemůže se porovnávat s jinými, je raritou, něčím mimořádným. Město je dále *wspaniale*⁸³ (úžasné).

Více se u adjektiv však setkáváme s negativním pohledem na město: město je *niebezpieczne*⁸⁴ (nebezpečné) – číhají zde nástrahy, nebezpečné může být i okolí ve vztahu k obyvatelům. Setkáváme se i s vulgarismem *miasto zjebane*⁸⁵, kde *zjebany* bychom mohli přeložit jako unavené město, vyčerpané, zničené, ale také podělané. Ve stejném textu se vyskytuje i město *zbolale*, které může posloužit jako synonymum ke *zjebane*. Dále je město *smutne*⁸⁶ (smutné) – pravděpodobně dochází k aluzi na deštivé počasí, pochmurnost. Jak uvidíme v analýze dále, město bude často spojeno se šedou barvou, která v prostém obraze světa vyvolává smutek. Dále je *nieujarzmione miasto pełne historii mrocznych*⁸⁷ (nеспoutané město plné smutných/šedivých dějin), kde se rapper Eldo v písni *Ferajny* odvolává k historii a několikerým pokušením osudu hlavního města Polska. Zajímavá je tady volba slov, na jedné straně máme město nespoutané, volné, bez závazků (stejně jako mohou být lidé v ni), na straně druhé město zatížené smutnými historickými událostmi. Tyto události jsou v textech rapperů často reflektovány (na ty se však diplomová práce primárně nezaměřuje) – *miasto, które zmarwychwstało*⁸⁸ (město, které vstalo z mrtvých) a jak již bylo zmíněno výše, Varšava

79 Tamtéž

80 Grammatik. *Wiatrucas. Światła Miasta* [CD]. T1-Teraz, 2000.

81 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

82 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

83 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę. ...Wszystko W Rodzinie* [CD]. Liryka Records, 1999.

84 Wigor, Fu. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

85 Ten Typ Mes. *Zjebane miasto*. Black Belt Greg I Lepsze Żbiki Mixtape [CD]. Alkopologamia, 2013.

86 Taco Hemingway. *Następna stacja*. Umowa O Dzieło [CD]. Asfalt Records, 2015.

87 Eldo. *Ferajny*. 27 [CD]. My music, 2007.

88 WWO. *Promienie*. Witam Was W Rzeczywistości [CD]. Prosto, 2005.

je prezentována i jako *stolica wolności*⁸⁹ (hlavní město svobody), neboť byla několikrát okupována, drancována a téměř 80 % města bylo zničeno.

Město však může být *zepsute*⁹⁰ (zkažené), ale i tak se dá milovat (*zepsute miasto kocham cię*⁹¹ – miluji tě, zkažené město) – toto slovní spojení, vyjadřuje polaritu města. Na jedné straně je město zkažené, na druhé straně hip hopeři vyjadřují lásku k Varšavě.

Co se týče přirovnání, v jednom z textů Taca Hemingwaye se setkáváme s přirovnáním města jako muže: *a to miasto jest jak mąż / miękki szept, potem twardy dotyk*⁹²

Zde lze v textu vyzorovat i určitý stereotyp (nejen polského) muže, který je při počátečním seznámení milý, ale pak přichází nátlak. Stejně tak Taco Hemingway vnímá město – zpočátku vlídné a příjemné, které svým šepotem láká k sobě, později přichází *twardy dotyk* (tvrdý dotek) – město ve své syrové podobě.

Zajímavě vystihuje město rapper Bilon: *miasto jak organizm, ulice to jego żyły*⁹³ (město jako organismus, ulice jsou jeho žíly). Město je popisováno jako živá bytost, ulice lze považovat za žíly, které jsou potřebné pro rozvod krve po celém těle. To zdůrazňuje důležitost, jakou (pulsující) ulice pro rappery tvoří.

5.1.5 Pohyb po městě a jiné aktivity

Ve spojení s Varšavou se často setkáme s pohybem ve městě případně z města ven či dovnitř města. Často se setkáme s cestováním po městě, dokonce hiphopová skupina Stare miasto věnovala pohybu celou píseň s názvem *Jak się poruszać po mieście*. Často jde o horizontální pohyb ve městě (silnice, cesty). Stejně tak je časté spojení *jeździć po mieście*⁹⁴ (jezdit po městě) – toto spojení více vyvolává pocit, že brouzdáme uličkami města bez cíle. Dále se vyskytuje *peździć przez miasto*⁹⁵ (pádit/uhánět přes město), zase se jedná o horizontální pohyb po městě, ale rychlejší než při slovesech jezdit či cestovat.

Výše uvedené příklady byly doposud svázány s pohybem v dopravním prostředku. Setkáváme se však i se slovesy, kde pomyslným dopravním prostředkem je člověk – *włóczyć się po mieście* (bloumat/vléci se po městě). Sloveso bloumat vyjadřuje toulání se bez cíle, většinou pomalým tempem. Další sloveso, které zdůrazňuje rychlost pohybu, je *śmigać* – po

89 Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

90 Sokół i Marysia Starosta. *Zepsute miasto*. Czarna Biała Magia [CD]. Prosto, 2013.

91 Tamtéž

92 Taco Hemingway. +4822. Umowa O Dzieło [CD]. Asphalt Records, 2015.

93 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

94 Tede. *Wwa przytula mnie*. Notes 3D [CD]. Wielkie Joł, 2010.

95 Eldo. *Noc, rap, samochód*. 27 [CD]. My music, 2007.

*mieście śmiga człowiek*⁹⁶ (ve městě rychle pádí/létá člověk). Člověk je zde použit jako singulár namísto plurálu, jedná se o synekdochu (záměna celku za část) – ve významu se však skrývají opravdu lidé a ne jeden konkrétní člověk.

Další vyjádření pohybu nalezneme u spojení *wybijać w miasto*⁹⁷, *wyruszać w miasto*⁹⁸, *do miasta wypad*⁹⁹ (vyrazit do města), tentokrát je důležitý směr zvenku dovnitř, do centra dění, jedná se o pohyb v rámci města, na rozdíl od spojení *zawsze wracaj do stolicy*¹⁰⁰ (vždy se vracej do města), kde je jasné, že se jedná o pohyb zvenčí dovnitř do Varšavy.

5.1.6 Jiné výrazy s městem

Jak bylo výše zmíněno, konatelem může být i samotné město (*stolica wita*), ale i člověk (*witamy w stolicy*¹⁰¹). Přijetí ze strany města či jeho obyvatel se v textech objevuje často, má svědčit o přívětivosti, ale rappeři zároveň varují před jeho nebezpečím. V textech se setkáváme i s lokálním patriotismem, kdy zdůrazňují důležitost města jako místa narození – *urodzilem się w tym mieście*¹⁰²; *AWW miasto, tam jestem urodzony*¹⁰³ (narodil jsem se v tomto městě; AWW zde jsem narozen), *bić się za stolice*¹⁰⁴ (bít se za město) – ve významu podporovat svoje město, dávat najevo, že toto město je nejlepší. Stejně tak ve spojení *składać hold temu miastu*¹⁰⁵ (skládat hold tomu městu) – oceňujeme ho, znamená pro nás poctu, je výjimečné.

Znovu se vyskytuje láska k městu – *kocham to miasto*¹⁰⁶, *kochają miasto*¹⁰⁷, *miasto ma wiele zalet* – město má spoustu výhod). Hemp Gru v textu *Warszawa da się lubić* rapuje:

„*Powtarzam całe życie*

Warszawa da się lubić

Warszawa da się lubić“¹⁰⁸

96 Tede. *Warszawa gnie cię*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

97 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDepowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

98 Grammatik. *Wiatruczas*. Światła Miasta [CD]. T1-Teraz, 2000.

99 Tamtéž

100 Warszawski Deszcz. *Jedźmy gdzieś*. Nastukafszysy... [CD]. RRR, 1999.

101 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

102 Hemp Gru. *63 Dni Chwały*. Droga [CD]. Hemp Rec, 2009.

103 Molesta Ewenement. *Muzyka miasta*. Muzyka Miasta [CD]. Pomaton EMI, 2000.

104 Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

105 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

106 Tamtéž

107 Tamtéž

108 Hemp Gru. *Warszawa da się lubić*. Braterstwo [CD]. Hemp Rec., 2012.

Své posluchače informuje, že i ti, kteří Varšavu nemají v oblibě, tak ji můžou začít mít rádi, protože ona se dá milovat. Znovu je tady město znázorněno jako něco blízkého člověku, je možné k němu něco cítit, může být v pozici milovaného.

Vyskytují se i negativní spojení s městem – *czasami mam go dosyc*¹⁰⁹ (občas ho mám dost) – důležité je zde i příslovečné určení času *občas*, protože znamená, že ne ve všech případech nás město štve, a ne vždy je život v tomto městě příjemný a můžeme ho mít plně zuby.

Město jako džungle (*ta dżungla = nasz dom*¹¹⁰, *miejska dżungla*¹¹¹) – Varšava je přirovnávána k džungli, může se tak dít z několika důvodů. Džungle v nás primárně vyvolává zeleň, stromy, divočinu, kterou však Varšava příliš neoplývá. Při spojení *miejska dżungla* (městská džungle) je řeč o panelácích, které zejména ve Varšavě mohou přibývat jako po dešti (děšť je také úzce spojen s životem v džungli). Jelikož v džungli často prší, tvoří se bláto (zde je možná aluze na *miejskie bagno*¹¹²) Dále lze toto spojení chápat jako útvar, kde platí právo silnějšího (v džungli právo silnějších zvířat) – politici na pomyslné špičce pyramidy, zatímco obyčejní lidé (mezi nimi rappeři) na samotném spodu – *tu, jak w dżungli, rządzi strach*¹¹³ (tady jak v džungli vládne strach).

5.2 Varšava

5.2.1 Varšava je (*život i peklo*)

V této podkapitole se zaměřím na to, jak rappeři vnímají Varšavu přímo se spojením slova Varšava. Varšava *jest życie*¹¹⁴ (je život) – jako život si v prosté mluvě představíme to, co žije, dýchá, jakýsi organismus, život je období od narození po smrt, v této fázi života se tedy Varšava nachází.

Varšava je *sumienie świata*¹¹⁵ (svědomí světa) – Varšava zde dostává nálepkou svědomí, uchovávají se zde špatné i dobré myšlenky. Tak jako lidé mohou mít pouze jedno svědomí, celý svět má jedno svědomí a tou je Varšava.

Varšava je *piekło na ziemi*¹¹⁶ (peklo na zemi) – z celého světa vybíráme Varšavu, která

109DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

110 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

111 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

112 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

113 Pelson. *Żyjemy w tym mieście*. Sensi [CD]. Anonim Records, 2005.

114 Fenomen. *Warszawa*. Outsider [CD]. My music, 2007.

115 Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

116 Tamtéž

je peklem na zemi. V náboženském světě (a i obecně) je peklo chápáno jako prostor pod zemí, kde se soustřeďují zlí démoni, duše mrtvých, Varšava je tedy tímto peklem, kde je zlo, avšak nachází se *na* zemi (ačkoliv v našem obrazu světa se peklo vyskytuje *pod* zemí).

Varšava *nie jest filmem*¹¹⁷ (není film), ani *nie jest bajka*¹¹⁸ (není pohádkou) – tady se znovu setkáváme s kritikou Varšavy či upozorňováním na nástrahy Varšavy. Použité spojení *není pohádkou* může posluchači připomínat spojení *život není pohádka* – vyvolává pocit, že život ve Varšavě není jednoduchý. Pohádky máme většinou spojeny s příjemným příběhem, milým, dětským, s vítězstvím dobra nad zlem, tak však nevypadá život ve Varšavě.

Varšava je *zawsze piękna*¹¹⁹ (vždy pěkná) – adjektivum pěkný je většinou použito v reakci na to, co se nám líbí vizuálně. Jelikož je Varšava vždy pěkná, znamená to, že je za každé situace (ať už prší či se v ní nachází šedivé paneláky) pěkná. Za každé okolnosti lze najít důvod proč je výjimečná. Varšava je *ukochane*¹²⁰ (milované) město.

Varšava je *wielka*¹²¹ (velká) – zde je adjektivum velký použito pro významnost města.

Dále se setkáváme se spojením *spiąca Warszawa*¹²² (spící Varšava), zase je Varšavě připisováno adjektivum, které je používáno pro živé organismy, které v noci spí, jsou neaktivní. Těžko si lze představit spící a klidné velkoměsto jako je Varšava, nicméně už jen použití rapperem může svědčit o tom, jak výjimečná tato situace je.

5.2.2 Varšava jako agens (konatel)

I při výrazech přímo s Varšavou se setkáváme s městem jako konatelem. Varšava *mówi*¹²³ (mluví) – reálně Varšava mluvit nemůže, ale přeneseně můžeme mluvou nazvat zvuky velkoměsta či vyjádření hiphopové subkultury (mluví za Varšavu, vyjadřují své názory). Varšava *wita*¹²⁴ (vítá) – znovu se setkáváme s přívětivostí Varšavy, dále Varšava *czeka*¹²⁵ (čeká). Z pozitivních sloves *Warszawa blask da*¹²⁶ (Varšava dá záři/svit) – pod touto metaforou se ukrývá možnost najít svoje vysněné místo, pro spoustu lidí, kteří nejsou z Varšavy, může hlavní město Polska znamenat velkou šanci, může někomu rozzářit život, viz

117 Fenomen. *Warszawa. Outsider* [CD]. My music, 2007.

118 Tamtéž

119 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

120 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę. ...Wszystko W Rodzinie* [CD]. Liryka Records, 1999.

121 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania, 2011.

122 Eldo. *Noc, rap, samochód*. 27 [CD]. My music, 2007.

123 Procentage, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

124 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

125 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

126 Włodi. *Definicja*. W... [CD]. EMI Music Poland, 2005.

další spojení *Warszawa da ci fejm*¹²⁷ (Varšava ti dá slávu) – slovo *fejm* je zde výpůjčka z anglického *fame* (sláva), jak již bylo zmíněno, lidé z Polska mohou do Varšavy přijíždět z důvodu větší nabídky práce, která pak jde ruku v ruce s lepším životem, nicméně i toto má podle varšavských rapperů svoji negativní stránku, neboť často popisují donekonečna pracující obyvatele (viz podkapitola *Lidé a práce*) a poukazují na velké společenské rozdíly mezi chudými a bohatými. Dostáváme se tak ke spojení *Varšava jednym daje a drugiemu bierze wszystko*¹²⁸ (jedněm dá, druhému všechno bere) – i když může Varšava pro mnohé znamenat novou šanci, rappeři naráží na propast mezi chudými a bohatými. Síla tohoto spojení je dána i číslovkou *jednym* (jedněm) – jde o plurál, *drugiemu* (druhému) – zde jde o singulár. V prvním případě rapper naráží na majetné lidi jako na početnější skupinu, v druhém případě vyadřuje větší sounáležitost a bere chudé lidi jako jednotlivce, se kterými se ztotožňuje, ne jako skupinu – druhému bere (namísto druhým).

Dále Varšava *da azyl*¹²⁹ (dá azyl/domov), *rządzi*¹³⁰ (vládne), *przytula*¹³¹ (objímá). V prvním případě autor dává najevo, že Varšava bude domovem pro ty, kteří se budou chtít přistěhovat, v druhém případě je přítomen lokální patriotismus, autor vidí Varšavu jako tu, která vládne celému Polsku. Dodává jí moc, kterou má nad svými obyvateli, potažmo celým státem. V posledním případě – Varšava objímá – zase máme co do činění s lidskou schopností sevřít v náručí něco, častěji někoho, koho máme rádi. Obejmutí zde vyjadřuje vřelost města ke svým obyvatelům. Varšava dále *budzi nadzieje*¹³² (vyvolává naděje).

Z negativních vlastností: Varšava *umie opchnąć sen o lepszym życiu*¹³³ (umí zbavit sna o lepším životě) – zde je problémové slovíčko *opchnąć*, které si v tomto případě do češtiny můžeme přeložit různými způsoby – jako *prodat* či *zbavit*. Varšava je tady zase v pozici konatele, který dokáže zničit představy o lepším životě. Varšava *potrafi zabić*¹³⁴ (dokáže zabít) – v posledních dvou případech (*Warszawa umie opchnąć, potrafi zabić*) jsou důležitá slovesa *umět, dokázat* – neznamená to, že k takovým situacím musí nutně dojít, autoři je pouze tuto možnost dávají na výběr, může se něco takového stát. Dále Varšava *poparzy*¹³⁵ (popálí) – Varšava nespálí, ale pouze popálí (ublíží, ale nezničí). Nejde zde ani o oheň, který by měl popálit, či slunce, ale jde o poučení, lekci.

127 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

128 Fenomen. *Warszawa. Outsider* [CD]. My music, 2007.

129 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

130 Warszański deszcz. *Daj Se Luz (Kiedyś)*. PraWFDepowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

131 Tede. *Wwa przytula mnie*. Notes 3D [CD]. Wielkie Joł, 2010.

132 Tede. *Warszawa gnie cię*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

133 Juras. *Dwa oblicza WWA*. Biało-Czerwone Serce [CD]. Prosto, 2015.

134 Tede. *Warszawa gnie cię*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

135 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

Rappeři se odvolávají i k minulosti, Varšava z *popiołu powstała*¹³⁶ (povstala z popela), *powstała jak feniks*¹³⁷ (Varšava povstala jak Fénix) – Varšava byla během 2. světové války téměř zničena, proto je přirovnána k bájnému ptákovi Fénixovi, který znovu povstane ze svého popela, tak jako se Varšavě se přes veškerý osud podařilo navrátit slávu, vybudovat ji znovu.

5.2.3 Jiná slovní spojení s Varšavou

Rapper Jacol používá v textu písně *Kochane Śródmieście Warszawy: serce Warszawy*¹³⁸ (srdce Varšavy) – srdce Varšavy je bráno jako střed Varšavy (tedy Śródmieście), znovu zde máme propojení s živým organismem, ve kterém se vyskytuje srdce. Dále se setkáváme se spojením *stolicy dusza*¹³⁹ (duše Varšavy) – vnitřní vědomí Varšavy, znovu jí je přisuzována vlastnost, která se týká primárně člověka a také může odkazovat k samému centru Varšavy.

V písni *Szum miasta* se setkáváme s částí textu *miłość do Warszawy zawsze w sercu będą nosić*¹⁴⁰ (ve svém srdci budu navždy nosit lásku k Varšavě) či v jiné písni *Warszawa w sercach naszych*¹⁴¹ (Varšava v našich srdcích) – setkáváme se znovu s patriotismem, silnou náklonností k místu.

*Warszawa zapracowana w dzień, nachlana nocą*¹⁴² (Varšava zaneprázdňená přes den, opilá v noci) – Varšava je přes den často vyobrazována jako místo, kde lidé pracují či je *rozmigotana jak wesole miasteczko*¹⁴³ (rozzářená jak veselé městečko), v noci se vyskytuje ve stereotypním světle – opilost Varšavy tvoří opilí lidé.

Interpret Dudek P56 v textu písně *Moje miasto a w nim ja* Varšavu „odhaluje“.

„*Ukryta pod make-up'em rzeczywista Warszawa*

Ta blizna przeszłości jest mglista i krwawa“¹⁴⁴

Zpívá o ní, že pod make-upem je ukrytá opravdová Varšava. Znovu je zde Varšava jako žena,

136 Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa*. Nowe Pokolenie 14/44 [CD]. Polskie radio, 2014.

137 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

138 Pewna Pozycja. *Kochane Śródmieście Warszawy*. Motto Ponadczasowe [CD]. Self-released, 2012.

139 Stare Miasto. *Jak się poruszać*. Stare Miasto [CD]. PolyGram Polska, 1998.

140 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

141 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania, 2011.

142 Juras. *Dwa oblicza WWA*. Biało-Czerwone Serce [CD]. Prosto, 2015.

143 Ten Typ Mes. *Zjebane miasto*. Black Belt Greg I Lepsze Żbiki Mixtape [CD]. Alkopoligamia, 2013.

144 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. 2009.

kteřá pouŷívá make-up ke zkrášlení, zakřytí nedostatků na tváři, ale pod make-upem je opravdová ŷena, nevyumělkovaná – Varšava tedy může být na první pohled krásná, staví se nové mrakodrapy, centrum připomíná západní velkoměsta, avšak pod touto skutečností se nachází pravá tvář Varšavy – bída, chudoba.

Znovu se i u spojení s Varšavou setkáváme s pohybem směrem do Varšavy (*jak tu przyjedziesz*¹⁴⁵, *(ona) wyjedzie do Warszawy*¹⁴⁶, *poprowadzić (kogoś) do Warszawy*¹⁴⁷).

5.3 Varšava jako *miejsce* (místo)

5.3.1 Varšava vychovává

Kromě města (*miasto*) se v textech setkáváme i s méně početnějším pojmem *miejsce* (místo), které vyjadřuje a zobecňuje Varšavu, případně slouží jako výraz pro část Varšavy. Stejně jako u města, i místo se nejčastěji pojí s ukazovacím zájmenem *to* (*to miejsce, w tym miejscu*).

Hudebník Płomień 81 v písni *WWA* rapuje: *to miejsce jest dla mnie jak drugą matką*¹⁴⁸ (to místo je pro mě jako druhá matka) – přirovnává Varšavu k matce, a tím jí přikládá důležitou roli. V posluchačích obraz matky vyvolává vlastnosti jako empatie, občas ale i dominanci – matka se stará o dítě a učí jej základním sociálními návyky. Zde opravdu nedostačuje slovníkový výraz pojmu matka. Město je pro něj tak výjimečné a důležité, ŷe je pro něj matkou a „její“ pouliční ŷivot jej naučil nejvíc, vychoval jej, pomohl mu určit si hodnoty, priority. Město je milé, vřelé, ale může dát i poučné lekce (jako matka). Podobným způsobem vyjadřuje lásku k městu (resp. části Varšavy Śródmieście) rapper Jacol: *miejsce co do ŷycia dało kopę*¹⁴⁹ (místo, které nakoplo do ŷivota). Kopanec tady v tom případě neznamená nic negativního, ale naopak povzbuzení či poučení.

5.2.2 Jiná slovní spojení s místem

I zde se vyskytují opozice – Varšava je *miejsce rozczarowań*¹⁵⁰ (místo zklamání) vs. *miejsce szczęścia*¹⁵¹ (místo štěstí). Zase je poukazováno na dvě různé tváře Varšavy – na jedné

145 Tede. *Warszawa gnie cię*. Droga Do Odkupienia [CD]. Wielkie Joł, 2012.

146 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

147 Tamtéŷ

148 Płomień 81. *WWA*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

149 Pewna Pozycja. *Kochane Śródmieście Warszawy*. Motto Ponadczasowe [CD]. Self-released, 2012.

150 Onar. *Daj mi przeŷyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

151 Tamtéŷ

straně může člověka zklamat, nenaplnit touhy, na druhé straně může vyvolávat radost, přinést štěstí.

Z negativních vlastností Varšavy bychom mohli jmenovat např. spojení s hyperbolou *miejsce tysiąca przestępstw*¹⁵² (místo tisíce přestupků). Tisíc je magické číslo, používá se v zastoupení velkého počtu a v kultuře je velmi populární (např. kniha *Tisíc a jedna noc*).

*To miejsce jest tlenem*¹⁵³ (to místo je kyslík) – zase máme co do činění s přírodou, tentokrát se nejedná o džungli, ale město je kyslíkem. Toto spojení dodává Varšavě na důležitosti – kyslík je plyn, který nutně potřebujeme k životu, nebyl by bez něj možný život, tak jak rap potřebuje k životu své místo/město a bez města by nevznikal rap (potažmo celá hiphopová subkultura).

5.2.3 Zde

Tato podkapitola se bude věnovat několika dalším spojení, která začínala slovem *tu* (zde, tady jsou) s odkazem na Varšavu: *tu się toczą historie*¹⁵⁴ (tady probíhají dějiny), *tu nocne kluby, fajne dupy i imprezy*¹⁵⁵ (jsou tady noční kluby, dobré zadky/holky i párty), *tu są tylko przeciętne (dupy)*¹⁵⁶ (tady jsou jen průměrné zadky/holky) – setkáváme se s vulgárním slovíčkem *dupa* (zadek, prdel), na ženu je tak pohlíženo jako na pouhou část těla, jedná se svým způsobem o stereotyp, kdy žena je vnímána jako sexuální objekt a je zaměněna za část lidského těla. Všechny ženy jsou zde kolektivně vnímány jako průměrné. Může narážet na jejich vzhled či postavu, kterou hodnotí jako průměrnou, ale i inteligenci. Setkáváme se i se spojení: *w miejscu, gdzie więcej dziwek niż dobrych dziewczuch*¹⁵⁷ (v místě, kde je víc prostitutek než dobrých holek) – zase jsou varšavské ženy obecně ponižovány.

*Tu spełniają się sny*¹⁵⁸ (zde se plní sny) – jak již bylo řečeno, Varšava je město snů a *tu skrupulów mieć nie można*¹⁵⁹ (nelze tady mít výčitky svědomí).

Takto se vyjadřuje o varšavské části Ursynów Płomień 81: *tu stajesz się miejscem a miejsce staje się tobą*¹⁶⁰ (zde se staneš místem a místo se stane tebou) – v této metafoře jde o transformaci člověka v místo a místo v člověka, je zde tedy důležité propojení mezi oběma,

152 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

153 Bonus RPK. *Bieleńska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

154 Płomień 81. *Historie z Sąsiedztwa*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

155 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

156 Włodi. *Definicja*. W... [CD]. EMI Music Poland, 2005.

157 Onar. *Daj mi przeżyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

158 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

159 Pele. *0:22*. Radio Ewenement 5 G FM [CD]. Pomaton EMI, 2001.

160 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

kde místo i člověk se v takovém případě stávají jakousi jednolitou esencí.

Z negativních stran Varšavy: *tu brudno*¹⁶¹ (je zde špinavo), město je pokryto špínou. Je řeč obecně o celé Varšavě, v některých textech se setkáváme s bližším určením (*brudne palarnie*¹⁶², *brudne ulice*¹⁶³), zde je použito zobecnění a celé město se tak jeví špinavé, dále *tu pieniądze można stracić* (tady jde přijít o peníze), *tu korupcję widać wszędzie* (všude je tady vidět korupce) – znovu se do popředí dostávají sociální problémy.

161 Onar. *Daj mi przeżyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

162 Taco Hemingway. *+4822. Umowa O Dzieło* [CD]. Asfalt Records, 2015.

163 Eldo. *Nie pytaj o nią*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

6 Ulice

„Nie zmieniał się priorytet, chcieliśmy wydać płytę

By prawdziwe słowa z bloku wyszły na ulice

By zabiły ciszę, by zamknęły gęby wszystkie

Przez kurwy polityczne po cwelską policję“

– *Dwie dzielnice jedno życie (Dixon 37)*

Podíváme-li se na texty polských rapperů, zjistíme, že ulice je zde vnímána dvěma způsoby – buď vyjadřuje opravdu ulice, po kterých jezdí auta, chodí lidé, anebo se setkáváme s výrazem ulice, který označuje hiphopovou subkulturu (např. *wzystko dla ulicy*¹⁶⁴). V některých případech se tyto dva světy mohou propojit a ulice se stávají lidmi a lidé ulicemi.

6.1 Negativní obraz ulice

Nejvíce se v textech setkáváme s výrazy, které se pojí s předložkou *na* (na ulici / na ulicích: *na ulicy, na ulicach*). Nejprve budou představeny negativní zkušenosti či výrazy spojené s ulicí. Rapper Juras v písni *Dwa oblicza WWA* rapuje: *na rogach ulic stoją brudne skurwycóry*¹⁶⁵ (na rozích ulic stojí hnusné ženy/prostitutky) – zde se setkáváme s ženami, které mohou lákat potenciální zákazníky do striptýzových barů, a tyto ženy jsou obecně hiphopovou subkulturou přijímány negativně (o tom ostatně svědčí i zvolený vulgarismus), (viz v analýze města byl zmíněn úryvek *tu gdzie więcej dziwek niż dobrych dziewczuch*). Zajímavé je zde i spojení na rozích ulic – tyto ženy jsou často vyčleňovány na okraj společnosti, a i v textu se vyskytují na rozích ulic (jakoby nebyly úplně součástí ulic).

Dále se na ulicích vyskytuje policie (*psy*¹⁶⁶, *policyjne mordy*¹⁶⁷, *uliczne sepy*¹⁶⁸): znovu jde o část společnosti, která je hiphopovými členy vnímána velmi negativně. Vzhledem k tomu, že hip hopeři jsou městskou subkulturou, život na ulici se neobejde bez potyček, ke kterým je často přivolána policie. Ve slovníku hip hoperů se pro policii vyskytuje několik slangových výrazů – mezi jinými již zmínění *psi* (*psy*).

Rappeři ve svých textech často reflektují to, co vidí, jak na ně život ulice působí. Obyčejní obyvatelé Varšavy většinou u rapperů zastání nenajdou – *na ulicach sporo*

164 DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejszetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

165 Juras. *Dwa oblicza WWA*. Biało-Czewone Serce [CD]. Prosto, 2015.

166 Eldo. *Noc, rap, samochód*. 27 [CD]. My music, 2007.

167 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

168 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

*kombinatorów*¹⁶⁹ (na ulicích plno chytráků), či jsou lidé vnímání v rámci davu – *thum na ulicach*¹⁷⁰ (dav na ulicích). Na tento obraz prostých, obyčejných lidí z pohledu hiphopové subkultury je již poukázáno v analýze města.

6.2 Pozitivní obraz ulice

Pravděpodobně nejdůležitější pro hiphopovou subkulturu jsou hodnoty, které její členové vyznávají. Ty byly nastíněny v teoretické části a nyní budou vysvětleny i v části analytické. Varšavský rapper Płomień 81 rapuje *jedyna prawda, jaką znam jest na ulicach*¹⁷¹ (jedinou pravdu, kterou znám, je na ulicích), jiný rapper je podobného názoru *głos prawdziwy ulicy*¹⁷² (pravdivý hlas ulice). V obou případech je vyzdvihována důležitost pravdy, neboť ve svých textech se snaží reflektovat opravdovou podobu ulic, hlas ulice zde shrnuje veškerou hiphopovou subkulturu, setkáváme se zde tedy se singulárem *ulica* (ulice), pod kterou se ukrývají právě členové subkultury. Dále *prawo panuje na ulicach*¹⁷³ (na ulicích panuje právo).

Stejně jako město, i s ulicí se v textech setkáváme jako s konatelem: *ulica tętni życiem*¹⁷⁴ (ulice pulsuje životem), *ulica ma własny byt*¹⁷⁵ (ulice má vlastní život) – je zde mluva o hiphopové subkultuře, která žije svým vlastním životem a vyznává své hodnoty, *ulice pokochają*¹⁷⁶ (ulice pomilují) – i jako v případě města, které často vítalo a bylo přívětivé, setkáváme se s takovou srdečností i u ulice – město již uvítalo, ulice (nás) budou mít rády, u Hemp Gru se setkáváme s větou: *ulica sztywniutko wysła elo braciom*¹⁷⁷ (ulice hezky zdraví bratry) – tentorát ulice zdraví určitou skupinu lidí, a to *bracia* (bratry), kterými jsou označováni příznivci a kamarádi daného interpreta. Dále *ulice patrzą w twarz*¹⁷⁸ (ulice se dívají do tváře): obecně pohled do tváře považujeme za něco důležitého, chceme-li se dozvědět pravdu. Stejným způsobem je zde reflektována ulice – hip hopeři se dívají městu do tváře, aby vyčetli pravdu (tato pravda pak může být zprostředkována právě *prawdziwym głosem ulice*). Co se týče města jako konatele, setkáváme se zde výlučně s pozitivním obrazem i v případě, že se jedná o vulgární výraz *pierdolić* (jebat) – *ulica pierdoli*¹⁷⁹ (ulice na

169 Zjednoczony Ursynów. *Zjednoczony Ursynów*. Królestwo Polskie [CD]. Waco Records, 2010.

170 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

171 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

172 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

173 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę. ...Wszystko W Rodzinie* [CD]. Liryka Records, 1999.

174 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

175 Tamtéž

176 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

177 Hemp Gru. *Wyrok ulicy*. Droga [CD]. Hemp Rec, 2009.

178 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

179 Bonus RPK. *Białańska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

všechno kašle). Ulice je zde zase chápána jako celá subkultura, která je lhostejná vůči pravidlům zvenčí (authority) a tento postoj má v hip hopu pozitivní charakter.

6.3 Ulice a hudba

To, že je ulice přímo propojena s texty rapperů, dokazuje i množství spojení s ulicí a hudebními výrazy. Je zde několikrát použitý výraz *rytm ulicy*¹⁸⁰ (rytmus ulice), zatímco u města jsme se častěji setkali s tempem města.

Dále *by prawdziwe słowa z bloku wyszły na ulice*¹⁸¹ (aby pravdivá slova z paneláku vyšly na ulice) – zde se dokonce setkáváme s výrazem slova z paneláku – pod touto metaforou se ukrývají samotní rappeři, kteří jsou spojeni se životem v panelácích a na ulici a chtějí tak reflektovat o pravdivém životě lidí na okraji společnosti.

Setkáváme se s výrazy *ulice pełne liryki*¹⁸² (ulice plné lyriky) či *ulica niesie moje zwrotki*¹⁸³ (přes ulice se nesou moje rýmy). V prvním případě se setkáváme s ulicemi, které na rappery působí jako vnější podnět pro tvorbu textů – lyričnost ulicím dodávají lidé, život na ulici, kamarádi, resp. vše, co se dá v ulicích vidět. V druhém případě si lze pod pojmem ulice představit rappery, kteří píšou verše, rapují či si znovu můžeme představit ulici jako konatele, který prostřednictvím svých pozorovatelů (tj. rapperů) napíše verše (tj. písně).

Co se týče hudby, i samotná ulice může vydávat zvuky. V takovém případě se setkáváme s hlukem/šumem jako melodií ulic (*szum = melodia ulic*¹⁸⁴), slyšet hluk/šum na ulicích měst (*słychać szum na ulicach miast*¹⁸⁵). V prvním případě je šum/hluk brán poeticky jako melodie města (kdyby to neměl být zvuk lidí, aut a jiných velkoměstských zvuků, pak čeho jiného?), v druhém případě je pouze konstatováním, že jde slyšet hluk na ulicích města.

6.4 Pohyb po ulici

V písni *Dresowy styl* od interpreta DDK RPK posluchač slyší: *cisnę po ulicy i psy się trafiają*¹⁸⁶ (letím po ulici, potkávám cajty). V jedné větě máme expresivní příznakovost (policie – psy) a zároveň se dostáváme k dalšímu důležitému elementu při analýze ulice v

180 Stare Miasto. *Jak się poruszać*. Stare Miasto [CD]. PolyGram Polska, 1998.

181 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

182 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

183 Tamtéž

184 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

185 Tamtéž

186 DDK RPK. *Dresowy styl*. Słowo Dla Ludzi Część Pierwsza [CD]. Self-released, 2010.

rapových textech a tím je pohyb. Již v rámci analýzy města byla zmíněna důležitost pohybu ať už v rámci města, či dovnitř do města. S podobným jevem se setkáváme i ve výrazech spojených s ulicí. V příkladu výše se vyskytuje sloveso *cisnąć* (letět) – jedná se o rychlý horizontální pohyb v rámci ulice. Další výrazy s rychlým pohybem v rámci ulic: *nocny rajd ulicami Warszawy*¹⁸⁷ (noční závod ulicemi Varšavy) – *rajd* zde můžeme přeložit jako závod či rychlou jízdu. Zde je obraz rychlé jízdy zasazen do kontrastu noci, kdy jsou ulice většinou prázdnější. Jde o neuspořádaný pohyb po městě, tentokrát navíc ještě rychlejší. Ve stejném významu se setkáváme se spojením *przebijając ulice jak kula na wylot*¹⁸⁸ (razit si to ulicemi jako kulka) – rychlost pohybu tady vyjadřuje právě *przebijając* a přirovnání *jak kulka na wylot* odkazuje k rychlosti kulky vystřelené ze zbraně.

Dále se v textech setkáváme s *spacer przez ulice*¹⁸⁹ (procházka po ulicích) – zde si představíme poklidnou chůzi (různými) ulicemi, bez žádného cíle, pro vlastní potěšení a bez nějakého řádu při pohybu po ulici. *Przejdź się ulicą*¹⁹⁰ (projdi se ulicí) je další spojení (resp. apel na obyvatele), které vyjadřuje pohyb – tentokrát si pod tímto spojením vybavíme procházení pro své vlastní potěšení, kde tato ulice vyjadřuje místo, do kterého se jdeme projít (obvykle si ale projít se + 7. pád spojíme spíše např. s lesem, městem – díky tomu tady má ulice větší význam či v prostorovém vnímání může být i větší). Pokud bychom se pokusili o grafické znázornění tohoto pohybu, mohli bychom si představit chůzi z jednoho konce ulice na druhý (tedy projít se ulicí) – metaforicky však můžeme tuto větu chápat právě jako procházku po ulicích (*spacer przez ulice*).

*Podróżować po bocznych ulicach*¹⁹¹ (putovat/jezdit po bočních ulicích) – zde jsou (na rozdíl od jiných textů) ulice specifikovány, a to jako boční ulice, těmi mohou být ty, které nevedou centrem města a jsou většinou poklidnější. Setkáváme se zde s výrazem jezdit, cestovat (*podróżować*) – je zde jasné, že se bude jednat o pohyb v dopravním prostředku (ať již v městské hromadné dopravě či autě). Jelikož sloveso *podróżować* vyjadřuje delší cestu, můžeme si i zde představit delší časový úsek ježdění po bočních ulicích (na rozdíl např. od *przejsć się ulicą*).

Pouze v jednom případě z analyzovaných textů se setkáváme s pohybem někam (tj. na ulici): *wychodzić na ulicę*¹⁹² (vyjít na ulici). Pod tímto spojením si představíme pohyb

187 Eldo. *Noc, rap, samochód*. 27 [CD]. My music, 2007.

188 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

189 Eldo. *Spacer*. 27 [CD]. My music, 2007.

190 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

191 Stare Miasto. *Jak się poruszać*. Stare Miasto [CD]. PolyGram Polska, 1998.

192 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

odněkud (nejspíše z paneláku) na ulici. Stejný význam by pak mělo např. spojení vyjít ven / jít ven, nicméně zde je kladen důraz přímo na ulici, neboť to je to místo, kde hiphopová subkultura žije. Vyskytují se i výrazy *prosto z ulicy*¹⁹³ (přímo z ulice), stejně jako tomu je u města (*prosto ze stolicy*¹⁹⁴, *prosto z Woli*¹⁹⁵). V tomto případě máme co do činění s pohybem z ulice ven (může se jednat o slova, která jsou prostřednictvím rapperů přednášena přímo z ulice).

6.5 Ostatní výrazy spojené s ulicí

Kromě výše zmíněných spojení se v textech objevují další, která nebylo možno zařadit ani do jedné z podkapitol. Pravděpodobně největší význam pak bude mít ulice, která stejně jako město nějak voní/páchne. Znovu se tedy setkáváme s vnějšími vjemy ulice za pomoci lidských smyslů: *zapach ulicy*¹⁹⁶ (vůně/zápach ulice) – v tomto spojení klade rapper důraz na čich, ulice specificky voní či páchne. Může mít na mysli různé vůně, které se na ulicích mísí (budou to spíše negativní vjemy jako odpadkové koše atd.). V dalším textu se setkáváme se spojením *smak ulic*¹⁹⁷ (chuť ulic) – i zde rapper klade důraz na lidský smysl chuť. Člověk většinou vnímá sladké, slané, hořké a kyselé. Stejně taková může být ulice – sladká (přívětivá, milá, hodná), slaná (občas jí můžeme mít dost), hořká (spojená s nepříjemnými pocity – např. *hořké časy*) či kyselá (podrážděná, známe např. *kyselý obličej*).

Dále se setkáváme s ulicí a adjektivy: *szara ulica*¹⁹⁸ (šedivá/pochmurná ulice) či *chłodny wzrok ulicy*¹⁹⁹ (chladný vzhled ulice) – zde se setkáváme s ulicí jako místem, které se ostatním může jevit bez emocí. I v prvním případě, kdy je s ulicí spojeno adjektivum *szary* (šedivý) máme co do činění s tím stejným pocitem. Šedou barvu si totiž spojíme mimo jiné s betonem na ulicích či chodníky.

Další spojení: *ulice miasta*²⁰⁰, *dzieci ulicy*²⁰¹.

193 Małolat a Ajron. *Rap z boiska*. W Pogoni Za Lepszej Jakości Życiem [CD]. Prosto, 2005.

194 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania, 2011.

195 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę. ...Wszystko W Rodzinie* [CD]. Liryka Records, 1999.

196 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

197 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

198 Zip Skład. *Śródmieście południowe*. Chleb Powszedni [CD]. RRX, 1999.

199 Bonus RPK. *Zapach miasta*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

200 Warszawski Deszcz. *Jedźmy gdzieś*. Nastukafszy... [CD]. RRX, 1999.

201 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

7 Beton

„Chłodny tak ten z betonu ład

Może kosztować życie błąd

Powiedz czemu kocham tak to miasto

A w nim setki bitych pion“

- *Pozdrówki z betonowej dżungli (Dixon37)*

Dalším důležitým elementem hiphopové subkultury je materiál, který jeho členy ve městě obklopuje na každém kroku – beton. Je zdrojem inspirace a to se promítá i v textech rapperů. Analýza betonových panelových domů (*blokowiska, bloki z betonu*) se nachází v kapitole *Panelové domy*.

7.1 Beton jako příroda

V textech se setkáváme se spojením *betonowa dżungla*²⁰² (betonová džungle) a *betonowy busz*²⁰³ (betonová buš). V obou případech beton vystupuje v adjektivu betonový, zajímavější pro analýzu jsou však termíny, které následují po tomto adjektivu – džungle a buš. S džunglí jsme se setkali už v rámci analýzy města (viz *miejska dżungla*), nyní se setkáváme s džunglí betonovou. Pod tímto spojením si lze představit panelové domy z betonu (ty mohou být chápány jako stromy), které tvoří betonovou džungli (tedy čtvrti – v textech se setkáváme i se spojením *betonowe osiedle*²⁰⁴). V druhém případě se setkáváme s buší, který je charakterizován jako *tropický křovinatý porost n. prales se suchomilnými keři a stromy*²⁰⁵. Stejně jako v předchozím případě si i pod pojmem buš můžeme představit sídliště, kde ony stromy či keře budou představovat panelové domy. Sídliště jsou tak přirovnávána k přírodě, která má svá vlastní pravidla. Takovým způsobem lze nahlížet i na hiphopovou subkulturu – s vlastními pravidly, hip hopeři jsou v této městské či betonové džungli jako druh zvíře, který zápasí s jinými, mezi porostem (paneláky) a stromy (mrakodrapy) a ty dohromady představují onu džungli. Přirovnání Varšavy (resp. betonu) k přírodě v písňových textech lze zpozorovat i v textech jiných hudebních formací (např. *Betonowy las* od elektropopové formace The Dumplings). Varšavský rapper Taco Hemingway v textu své písně *Szlugi i kalafiory* shrnuje Varšavu jako město betonu (*miasto betonu*), Dixon37 se zase v písni *Pozdrówki z betonowej*

202 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

203 Bonus RPK. *Zapach miasta*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

204 DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejszetkilovolt [CD]. RRR, 1999.

205 Buš. In: *Internetová jazyková příručka* [on-line]. Ústav pro jazyk český, 2008. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=bu%C5%A1_1&ref=bu%C5%A1

dżungli odkazuje k Varšavě jako z *betonu ląd* (zemi z betonu) či z *betonów las* (les betonu).

7.2 Betonový

Výrazy s adjektivem betonový: *betonowe korytarze*²⁰⁶ (betonové chodby) – v tomto případě může mít rapper na mysli ulice, neboť panelové domy jsou ve Varšavě vystavěny tak nahusto, že by opravdu mohly připomínat uzavřenou budovu a ulice její chodby. Již na začátku kapitoly byly zmíněny *bloki z betonu*²⁰⁷, *betonowe bloki*²⁰⁸ (betonové panelové domy) – toto spojení je velmi časté a ačkoliv se může zdát redundantní nazvat paneláky betonovými (jelikož se jedná o materiál, který se pro výstavbu používá), poukazuje tento fakt na důležitost vnímání betonu pod prizmatem hiphopové subkultury. Díky městskému stylu života (nazván i jako *betonowy styl życia*²⁰⁹) jsou od svých raných let obklopeni tímto materiálem, který jim je velkou inspirací (např. spojení *betonowy projekt*²¹⁰ pro hudební projekt – tedy projekt, který vzniká v panelácích).

V jednom z textů se setkáváme s pojmem *betonowy raj*²¹¹ (betonový ráj) – zajímavé je zde vnímání betonu jako něčeho pozitivního. Pod rájem si totiž představíme místo, které je příjemné, přináší nám potěšení. Z tohoto spojení lze tedy vyčíst, že na Varšavu může být nahlíženo jako na ráj. Je důležité zdůraznit, že i když se v některých textech vyskytuje negativní postoj k betonu, pořád v něm hiphopová subkultura spatřuje něco pozitivního – panelové domy z betonu jsou vlastně jejich kolébkou.

*Betonowy horyzont*²¹² (betonový horizont) – tento pojem lze chápat jako panorama Varšavy, kde jsou na horizontu viditelné panelové domy a mrakodrapy.

7.3 Beton a hudba

Jako v předchozích analýzách má i zde významné – ač specifické – místo hudba ve spojení s betonem. Výrazy jako *dźwięk obija się o beton*²¹³ (zvuk pleská o beton) či *muzyka w beton bębni*²¹⁴ (hudba bubnuje o beton) v posluchačích primárně vyvolává odkaz na déšť. V prvním případě máme co do činění se zvukem, který bouchá do betonu – v tomto případě si

206 Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

207 Bonus Rpk. *Białańska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

208 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

209 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. 2009.

210 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

211 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. 2009.

212 Fenomen. *Warszawa*. Outsider [CD]. My music, 2007.

213 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

214 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDepowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

lze déšť docela jasně představit, neboť ve Varšavě často prší a pravděpodobně jiný zvuk, který by „bouchal“ do betonu nás jako první nenapadne, mohlo by se ale jednat i o zvuky velkoměsta, které rezonují mezi panelovými domy. Druhý případ je již méně diskutabilní. Setkáváme se zde s hudbou (*muzyka*), která může znamenat dešťové kapky bubující do betonu. Déšť by zde dával smysl i díky aluzi na bubny (bubnowat – *bębnić*) – tento specifický zvuk v nás vyvolává pocit pravidelného rytmu, stejně jako když prší a zvuk deště připomíná jakýsi rytmus. Naopak ve spojení *wersy niosą się przez beton*²¹⁵ (verše se nesou přes beton) je díky veršům očividné, že jde o rapovou hudbu. Spojení *nést se přes beton* tak může vyvolávat pocit, že tyto verše se nesou skrze beton, prostupují tedy celým městem, o nic se neodrážejí, beton spíše může působit jako vodič, který rozvádí hudbu přes celé město.

7.4 Jiné výrazy s betonem

Jako poslední budou uvedena jiná spojení, se kterými se v analyzovaných textech setkáme: *zimny beton*²¹⁶ (srov. *chłodny wzrok ulicy* v kapitole *Ulice*) – ačkoliv beton může být v létě rozpálený, zde je pravděpodobně poukázáno na chlad, který v lidech beton vyvolává (či jeho ponurá šedá barva). Dále *sam wiem najlepiej co mi ten beton dał / co zabrał*²¹⁷ (sám vím nejlíp, co mi ten beton dal / co mi vzal), *beton zabija piękno*²¹⁸ (beton zabíjí krásno).

215 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

216 Pelson. *Żyjemy w tym mieście*. Sensi [CD]. Anonim Records, 2005.

217 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

218 Fenomen. *Znajdziesz mnie tu*. Outsider [CD]. My music, 2007.

8 Výrobky z betonu

„*Płyty chodnikowe dookoła kamienice*
Tak wyglądają rejonowe okolice
Pozdrawiam całą Śródmieścia dzielnicę
Podwórka, zakamarki, boiska i ulice“
– *Śródmieście Południowe (ZIP Skład)*

Úryvek uveden výše reprezentuje důležitost spojení betonu a hiphopové subkultury, proto jednou z kapitol bude právě analýza výrobků z betonu. Mezi nejčastěji se objevující výrobky v analyzovaných textech bude patřit *blok/blokowisko* (panelový dům či panelák), *chodnik* (chodník) či *mur* (zeď).

8.1 Panelové domy

„*Dla Ciebie w blokach męka a dla mnie życie dobre.*“
– *Yelonky (Fenomen)*

Nejčastějším výrobkem z betonu, se kterým se v hiphopových textech setkáváme, jsou panelové domy v různých jazykových obměnách – *blok(i)*, *blokowisko/blokowiska*, který je v životě rapperů důležitým místem, vzhledem k tomu, že většina z nich z paneláků pochází a je to právě uvnitř paneláků, kde vzniká rapová hudba, zatímco venku se zase formuje celková hiphopová subkultura.

8.1.2 Pohyb a paneláky

Tato podkapitola se bude zabývat pohybem v rámci paneláků. Panelák je ve vztahu k pohybu v pasivní formě – pohyb vykonávají zejména lidé či přímo rappeři. Setkáváme se s následujícími výrazy: *wracam zawsze do tego bloku*²¹⁹ (vždy se vracím se do tohoto paneláku) – použitím nedokonavého slovesa vracet rapper vyjadřuje právě důležitost pohybu (vždy, za všech okolností se vracet zpět, činnost se opakuje). *Blok* (panelák) v jednotném čísle odkazuje k tomu jedinému (svému) paneláku. Ve spojení od rappera Tedeo *rap płynię z*

219 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

*bloków (boisk, miejscówek, klatek)*²²⁰ (rap proudí z paneláků) pohyb vykonává rap, tedy hudba a panelák jsou znovu v pasivní formě. Je použito sloveso *phynąć* (proudit), které si můžeme spojit spíše s kapalinami (nejčastěji s řekou, která proudí) a ve spojení s rapovou hudbou vyvolává obraz *proudu* slov (jelikož rapovou hudbu si lze představit jako rychlé přeřikávání slov, rychlý přednes textu). Paneláky jsou zde v množném čísle, rapperovi totiž nejde o žádný konkrétní panelák, ale hudba (rap) plyne obecně z paneláků. Je zde tedy odkaz na ostatní rappery, kteří žijí v panelácích a důležitost tohoto místa, protože pokud v analyzovaných textech rap nevzniká na ulicích, ale uvnitř, pak se jedná právě o panelák. Rapper Dudek v jedné ze svých písní používá sloveso skákat – *po blokach skacze*²²¹ (skáču po panelácích) ačkoliv těžko si lze, vzhledem ke vzdálenostem paneláků, představit někoho, kdo skáče po panelácích. Může nicméně odkazovat k pobývání na střeších paneláků či jako metafora prostého života v panelácích, navštěvování přátel atd.

S dalším spojením se setkáváme u rappera Onara – *deskorolka w nocy, mazanie po bloku*²²² (na skateu v noci, graffiti na paneláku). V textu se objevuje pojem *mazanie*, který je slangovým označením pro graffiti. Panelák je zde tedy spojen s jedním z elementů hiphopové subkultury a stejně tak se setkáváme se skateboardem, který je pro hip hopery charakteristický (nicméně v současnosti již nelze považovat všechny, kteří využívají skate jako dopravní prostředek, za hip hopery, neboť jej už využívá mnoho lidí bez návaznosti na hiphopovou subkulturu).

8.1.3 Panelák jako konatel

Výrazy, při kterých jsou paneláky konateli děje jsou následující: *bloki się bujają*²²³ (paneláky se kývají) – zde je panelákům připisována aktivní činnost. Lze ji chápat jako kývání se do rytmu hudby (resp. rapu), vlastnost je tedy spojena s hudbou tak, jak je tomu v následujícím spojení *bloki stoją, słuchają rapu*²²⁴ (paneláky stojí, poslouchají rap) – panelákům jsou připisovány lidské vlastnosti – stojí, poslouchají hudbu. Přeneseně lze zde paneláky chápat ve smyslu obecnstva, které se nachází uvnitř paneláku (tedy obyvatelé) a poslouchá hudbu. S hudbou je spojen i výraz *te bloki grają na własnym zasilaniu*²²⁵ (ty paneláky hrají vlastní silou/na vlastní napájení) – paneláky hrají (pravděpodobně hip hop) a

220 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDpowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

221 DDK RPK. *Dresowy styl*. Słowo Dla Ludzi Część Pierwsza [CD]. Self-released, 2010.

222 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

223 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

224 Fenomen. *Znajdziesz mnie tu*. Outsider [CD]. My music, 2007.

225 Warszawski deszcz. *Miasto tonie w rapie*. PraWFDpowiedziafszy [CD]. Wielkie Joł, 2011.

jsou soběstačné, napájet je může to, co je uvnitř, tedy samotní lidé (či rappeři).

Další výraz, se kterým se setkáváme, nemá co do činění s hudbou, ale s výchovou – *bloki nauczyły życia, bycia sobą*²²⁶ (paneláky naučily žít, být sebou) – paneláky v tomto případě oplývají lidskými vlastnostmi, rapper se na ně odkazuje jako na osoby, které jej vychovávají, naučí jej být sebou samým. Důležité je zde i použití minulého času, neboť se jedná o dokonanou činnost – rapper podle textu nyní zná už vše, je naučen a je sám sebou.

8.1.4 Početnost paneláků

Velmi významnou složku v textech polských rapperů tvoří početnost paneláků, kterou vyjadřují různě: Hemp Gru (*Życie Warszawy*) se např. o Ursynowie (část Varšavy) zmiňuje jako o *masyw blokowisk*²²⁷ (masiv paneláků) – zde si lze představit paneláky, které jsou zformovány jako hory (odkazuje tedy k přírodě), jeden panelák menší, další větší – dohromady tvoří masiv paneláků. Odkaz k přírodě využívá v textu k písni *Tu na Ursynowie 2* i rapper Wigor, který používá spojení *pustynia bloków*²²⁸ (poušť paneláků) – podobně jako u města (městské/betonové džungle) se i zde setkáváme s plochou, u které je využitý obraz přírody. Paneláky si lze v takovém případě představit jako něco přirozeného pro Varšavu, a jelikož v poušti nenalezneme mnoho porostu, klade rapper ve spojení *pustynia bloków* důraz pouze na paneláky, jako by nic jiného v místě neexistovalo. Nejen výše zmíněný Ursynów (kde se nachází jedna z nejpočetnějších hiphopových subkultur ve Varšavě) je vnímán jako místo paneláků, ale i na varšavskou čtvrť Praga-Południe je nahlíženo jako na místo s velkou koncentrací panelových domů: *południowa Praga to blokowisko*²²⁹ (jižní Praga je jedno velké sídliště).

Dále se setkáváme s hyperbolou *tysiące bloków*²³⁰ (tisíce paneláků) – zdůrazňuje velké množství paneláků, které se ve Varšavě nachází, *blok za blokiem*²³¹ (panelák za panelákem) také označuje velké množství paneláků, jakoby za každým panelákem byl další a další, tedy obraz nekonečné řady paneláků.

Rapper Fenomen zase vyjadřuje značné množství paneláků ve spojení *blok na bloku postawiony, z każdej strony jestem nimi otoczony*²³² (panelák na paneláku postavený, ze všech

226 Fenomen. *Yelonky. Efekt* [CD]. Blend Records, 2001.

227 Hemp Gru. *Życie Warszawy*. Klucz [CD]. Prosto, 2004.

228 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

229 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

230 Małolat a Ajron. *Rap z boiska*. W Pogoni Za Lepszej Jakości Życiem [CD]. Prosto, 2005.

231 Tamtéž

232 Fenomen. *Yelonky. Efekt* [CD]. Blend Records, 2001.

stran jsem jimi obklopený). V první polovině úryvku je vyvolán obraz velkého množství paneláků koncentrovaných na jednom místě, ve druhé polovině klade sám sebe doprostřed těchto betonových domů. Zde můžeme vycházet z antropocentrického pohledu na svět, kdy je svět kolem nás poměřován z lidské perspektivy (v tomto případě je centrem rapper a vnějším okolím jsou panelové domy).

*Na 10 bloków dwa monopolowe*²³³ (na deset paneláků dva obchody s alkoholem) – zde podává rapper obraz Varšavy jako města paneláků a obchodů s alkoholem. Uvedená čísla vyjadřují ironii, se kterou se rapper k tomuto obrazu staví. Mnoho národů vnímá Polsko jako zemi, kde se pije příliš alkoholu, v textu se tak setkáváme se stereotypním obrazem Varšavy v jedné větě, který ale pochází přímo od varšavského interpreta a tuto skutečnost si uvědomuje.

Z jiného hlediska početnosti lze brát spojení *blok minięty, setki razy już widziany*²³⁴, (panelák míjený, stokrát již viděný) – tentokrát početnost neodkazuje k množství paneláků, ale ke stereotypnímu obrazu a „nudě“ jednoho a toho stejného paneláku, může se jednat i o jednotvárnost panelových domů.

8.1.5 Paneláky a rappeři

V textech nalezneme více spojení, která se týkají přímo rapperů a jejich života okolo paneláků. Mezi nejprostší spojení patří *mieszkam w bloku*²³⁵ (bydlím v paneláku) či *jestem z bloków*²³⁶ (jsem z paneláku) – v prvním případě je pro rappera důležité dát najevo, že bydlí v paneláku, a ne nikde jinde, v druhém případě je kladen důraz na panelák a sloveso být – co má vlastně znamenat spojení *jsem z paneláku*? Rapper odkazuje k vyrůstání v paneláku a od toho se odvíjí i jeho život (např. mohu být z paneláku a tím pádem nepoznám, jaké je to starat se o větší obydlí, zahradu), děti z okolních paneláků se setkávají na hřištích – odtud začíná vznikat pouliční hiphopová subkultura, proto hraje panelák jako obydlí pro hip hopy tak důležitou roli i v textech, zatímco ty děti, které bydlí v domě, si vystačí se zahradou. Fenomen rapuje *tu się urodziłem, wychowałem, tutaj jest mój blok*²³⁷ (tady jsem se narodil, byl jsem vychován, tady je můj panelák) – zde Fenomen pouze utvrzuje posluchače v tom, že je hrdý na to, že pochází z paneláku (viz úryvek na začátku kapitoly). Užívané jsou i výrazy *chłopaki*

233 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

234 Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

235 Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków*. Muzyka, Bloki, Skręty [CD]. Wielkie Joł, 2004.

236 Tamtéž

237 Fenomen. *Znajdziesz mnie tu*. Outsider [CD]. My music, 2007.

z *bloków*²³⁸, *chłopacy z blokowiska*²³⁹ (kluci z paneláků).

V písni *Południowa Praga* je použito přirovnání *wyrosłem jak bloki*²⁴⁰ (vyrostl jsem jako paneláky) – v tomto případě rapper může podávat obraz toho, že je vysoký či že vyrostl po boku paneláků.

8.1.6 Paneláková šed' a jiná slovní spojení s paneláky

Mezi slovní spojení, která nebylo možné zařadit do žádné z kategorií výše či se nevyskytovala v hojném počtu, patří např. výrazy spojené s adjektivy. *Anonimowe blokowiska*²⁴¹ (anonymní sídliště) – v tomto případě se jedná o netypické spojení, neboť v průběhu analýzy lze spatřit sounáležitost s lidmi z paneláků a panelákům jsou připisovány lidské vlastnosti, nicméně v tomto případě rapper klade do protikladu sídliště a tzv. *kamienice*: *spójrz na te dziurawe szosy anonimowe blokowiska / i stare kamienice gdzie każdy zna wszystkich sąsiadów z nazwiska*²⁴². Může se jednat o osobní postoj rappera (např. nepochází z typických paneláků stavěných od 50. let 20. století, ale z některých ze starších domů tzv. *kamienic*, které se mu nejeví tak anonymní /možná i proto, že mají méně bytů, zatímco panelové domy ve Varšavě jsou vysoké a obsahují velké množství bytů, potažmo rodin/), může se jednat i o reakci na současnost a větší anonymitu paneláků než v 80.-90. letech, kdy lidé více setrvali na jednom místě, málo se stěhovali a všichni se znali (odtud i *stare kamienice gdzie każdy zna wszystkich sąsiadów*), zatímco dnes obyvatelé panelových domů mění svá obydlí stále častěji a je tedy obtížnější vytvořit komunitu či znát všechny obyvatele domu. Prostředí sídlišť se díky přesunu obyvatel stává anonymnější.

*Stołeczne bloki szpetne*²⁴³ (velkoměstské nehezké paneláky) – s takovým slovním spojením se setkáme v textu *Definicja*. Ačkoliv rappeři spatřují inspiraci v panelových domech, jsou si vědomi toho, že se nejedná o hezká obydlí, ale šedivé paneláky, které jsou ve Varšavě ponechány v takovém stavu, v jakém byly vystavěny a zevnější vzhled se nezměnil. Włodi ve spojení používá i adjektivum *stołeczne* (velkoměstské) – klade zde důraz na to, že se jedná o Varšavu.

V jiném textu můžeme číst *nasz syf to nasze bloki*²⁴⁴. Polské vulgární slovíčko *syf* se dá do češtiny přeložit jen s obtížemi, jedná se o negativně zabarvené slovo, podobné jako český

238 Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków*. Muzyka, Bloki, Skręty [CD]. Wielkie Joł, 2004.

239 DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejszetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

240 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

241 WWO. *Polskie realia*. Masz I Pomyśl [CD]. BMG, 2000.

242 WWO. *Polskie realia*. Masz I Pomyśl [CD]. BMG, 2000.

243 Włodi. *Definicja*. W... [CD]. EMI Music Poland, 2005.

244 Bonus RPK. *Bielańska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

vulgarismus hnus/sračky. Přivlastňovací zájmeno *nasz* odkazuje k varšavským (potažmo možná celkově polským) panelákům, a ačkoliv se zase setkáváme s negativním obrazem paneláků, nelze pochybovat o jejich důležitosti v polských rapových písních a celé hiphopové subkultuře.

Důležitou roli u popisu panelových domů hraje šedá barva, která je spojována s nudou či pochmurností. Šedá může působit depresivně, zároveň jde ale i o barvu betonu. Ani těmto spojením se rappeři nevyhýbají. Dixon 37 v textu písně 2 *dzielnice 1 życie* používá spojení *bloki szare*²⁴⁵ (šedé paneláky), stejně tak Fenomen, Bonus Rpk či *Płomień 81* používá navíc *szare blokowiska*²⁴⁶ (šedá sídliště) – většina paneláků ve Varšavě je skutečně šedých, nicméně může tak odrážet i obraz šedivého sídlištního života. Řeč je o klasických panelácích, nikoli o novějších a luxusnějších panelácích, které se v současnosti budují např. na předměstí Varšavy. Stejně tak se k panelákům vyjadřuje již zmíněný rapper *Płomień 81*, který rapuje: *wiele tajemnic jest ukrytych w szarych blokach*²⁴⁷ (spousta tajemství je ukrytých v šedých panelácích) – znovu paneláky zobrazuje v šedivé a pochmurné atmosféře, tentokrát navíc zmiňuje tajemství, která se v těchto panelácích ukrývají. Dále do paneláků umísťuje problémy – *o kłopotach wiem i o życiu w szarych blokach*²⁴⁸ (vím o problémech a životě v šedých panelácích). Jen zlomek lidí z Varšavy si může dovolit bydlet v domě a tím, že používá přímo specifický panelák a ne např. problémy doma / v domě pravděpodobně naráží na obtíže lidí žijících v panelácích.

Zajímavé spojení týkající se rapových textů a paneláků použil ve svém textu Dixon 37: *chcieliśmy wydać płytę / by prawdziwe słowa z bloku wyszły na ulice*²⁴⁹ (chtěli jsme vydat album, aby pravdivá slova z paneláku vyšla na ulici) – pro analýzu je důležité spojení pravdivá slova z paneláku. Dixon 37 tak zdůrazňuje, že v textech rapperů je obsažena pravda a autentičnost – tato pravda je utvářena v panelácích a ta má vyjít na ulici, tj. informovat ostatní. Pokud bychom brali prostředí paneláku jako místo, kde se utváří ona pravda a kde vznikají rapové písně, ulici pak v tomto případě můžeme brát jako vnější svět, který by se měl pravdu dozvědět. S pravdou v rámci paneláků se setkáváme i dále:

*„Urodziłem się tu, by życie dokładnie poznać,
Żeby stanąć na nogi, usamodzielnic swą postać,*

245 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

246 *Płomień 81. Historie z Sąsiedztwa*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

247 *Płomień 81. Historie z Sąsiedztwa*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

248 Tamtéž

249 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

*Tak żeby któregoś dnia na bloki prawdę wyrzucić*²⁵⁰

V úryvku výše se dočteme *wyrzucić prawdę na bloki* (vychrlit pravdu na paneláky) – zde se jedná o opačný směr, tentokrát pravda nevychází zevnitř paneláku, ale zvenku. Spojení lze analyzovat jako pravdu, která se vyskytuje uvnitř člověka. Můžeme se jen domnívat, zda pro rappera je panelák metaforou pro „ty ostatní“ a on zobrazuje slova z ulice, která vychrlí (použitě sloveso vyjadřuje sílu a rychlost těchto slov) právě na ty ostatní / paneláky.

Posledním spojením v této podkapitole je *wśród dziewczyn, dzieciaków, bloków i rapu*²⁵¹ (mezi holkami, dětmi, paneláky a rapem). Rappeři obklopeni paneláky byli zmíněni v analýze výše. Nyní se dostáváme k docela jinému výčtu – v tomto úryvku rapper prezentuje to, co je pro něj v životě nejdůležitější – mezi holkami, dětmi se pak vyskytují i paneláky a rap. To, co je tedy pro rappera extrémně důležité je popsáno v jedné větě a vedle dvou životných věcí nacházíme dvě neživotné, kde ale hned po ženách a dětech hrají největší roli paneláky a hudba.

8.2 Chodník

Dalším, méně se vyskytujícím výrobkem z betonu je chodník.

Rappeři jej v textech používají v různých souvislostech a analýzy nasvědčují tomu, že používané slovo chodník je často jakýmsi odrazem ulice. Nejčastěji se vyskytují spojení, kdy se něco nachází na chodníku: *na chodnikach kolejne kroki*²⁵² (na chodnicích další kroky), *ludzkie życie na obrazkach, na chodnikach, ci sami, w nowych maskach*²⁵³ (lidský život na obrázcích, na chodnicích, ti stejní, v nových maskách) – v druhém úryvku klade rapper do protikladu život na obrázcích a život na chodníku – můžeme tomu rozumět tak, že reálný život, který se odehrává na ulici (resp. *na chodnikach*) je vzdálený tomu, který vidíme v televizi, na internetu či v časopisech (tedy *na obrazkach*).

V dalších výrazech se dostáváme k tomu, že se něco nachází v chodnicích. Změna předložky z *na* na *v* vyvolává obraz, že je něco vryto do chodníků, zůstává to tam napořád. A stejně tak lze chápat následující spojení: *tajemnica tkwiąca w tych ulicach, w szarych chodnikach*²⁵⁴ (tajemství vězící v těch ulicích, šedých chodnicích) – nejen, že je znovu

250 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Reprodukcia [CD]. 2009.

251 Onar. *Daj mi przeżyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

252 Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

253 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

254 Płomień 81. *Historie z Sąsiedztwa*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

zdůrazněna šedá barva, jako tomu bylo u předchozích analýz s výrobky z betonu, ale znovu je zde místo pro tajemství, tentokrát nejde o panelové domy, nýbrž o chodníky. Velmi podobně je k chodníkům odkazováno i zde: *coś jest tu w tych murach i chodnikach*²⁵⁵ (cosi tady v těch zdech a chodnicích je) – již se zde nevyskytuje tajemství, ale cosi/něco, co je v těch chodnicích. Používáme např. spojení *něco je ve vzduchu* (ve významu cítím něco, může se něco stát, je tady něco zvláštního), tady je *něco* přeneseno na chodníky a zdi města a může být myšleno jako něco zvláštního, podivného či tajemného – tajemnost navíc podtrhuje i nespécifikované *coś*. Ve výše zmíněném výrazu se setkáváme nejen s chodníkem, ale taky se zdi. Podobně tomu je v písni *Miasto tonie w rapie: mokre chodniki i mokre mury*²⁵⁶ (mokré chodníky a mokré zdi) – tentokrát se chodník vyskytuje s adjektivem mokrý a rapper tak může narážet na deštivé počasí ve Varšavě. Zase se tak dostáváme k jakémusi negativnímu obrazu chodníků, tentokrát se nejedná o šedivou barvu, ale pochmurnost v nás vyvolává obraz deště. Eldo zase používá spojení *brudny chodnik*²⁵⁷ (špinavý chodník) – znovu negativní obraz chodníku.

Ve frázi rappera Kaczyho, která se opakuje v textu *U nas na Śródmieściu: Warszawski chodnik – nie jeden tutaj zblądził*²⁵⁸ (Varšavský chodník – nejeden se zde ztratil/sešel na scesti) – podobně jako u negativního vlivu města se i tady dostáváme k negativnímu vlivu ulice, výraz varšavský chodník se zde nejlépe hodí pro metaforu, která následuje za tímto spojením – *nejeden zde sešel na scesti* (tj. vydal se v životě špatným směrem).

8.3 Zdi (mur/mury)

Dalším betonovým výrobkem, který se vyskytuje v textech rapperů, je městská zeď / zeď domů. Nejčastější předložkou, která se se zdi pojí je předložka *na*. Často jsou městské zdi spojovány s graffiti, dalším významným elementem hiphopové subkultury. V textu *Reprezentuję Warszawę* rappera Fenomena najdeme např. spojení *wrzuty na murach*²⁵⁹ (graffiti na zdech) – wrzut je v polském jazyce jiný výraz pro graffiti, dále se setkáváme se spojením *znaki na murze*²⁶⁰ (znaky na zdech) – *znaki* jako graffiti, nejde zde o malby na stěnách, ale značení (např. podpis pod pseudonymem atd.).

255 Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem*. Mamy To Co Chcemy [CD]. Fonografika, 2006.

256 Warszawski deszcz. *Warszafski deszcz*. Nastukałszy... [CD]. RRR, 1999.

257 Eldo. *Miasto słońca*. Chi [CD]. My music, 2014.

258 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

259 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę*. ...Wszystko W Rodzinie [CD]. Liryka Records, 1999.

260 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

Další výrazy v textech jsou *napisać to na murach*²⁶¹ (psát po zdech), *ten drugi mury maluje* (ten druhý maluje na zdi) *drogowskazy to na murach graffiti*²⁶² (ukazatele (cesty) to jsou graffiti na zdech) – v posledním slovním spojení se setkáváme s metaforou správné cesty života – rapper odkazuje na to, že ukazatele cesty jsou graffiti na zdech – nejedná se o ukazatele zeměpisného směru, takže v nás vyvolává obraz ukazatele správného směru v životě.

Dále se s předložkou *na* setkáváme u výrazů *życie na podwórku, mój pierwszy joint na murku*²⁶³ (život venku, můj první joint na zdi), *gwiazdy miast to imiona na murach*²⁶⁴ (hvězdy měst jsou jména na zdech) – zde rapper odkazuje ke graffiti, které jsou v Polsku velmi populární – jedná se o obrázky či jména slavných osobností polských dějin či polského sportu.

Vyskytují se spojení *widzę bałagan, obdrapane mury*²⁶⁵ (vidím zmatek, zchátralé zdi) – zed' se tady pojí s adjektivem zchátralý.

Zajímavým úryvkem textu je *głos natury, klatki, mury, bloki, kamienne widoki*²⁶⁶ (hlas přírody, klece (ve smyslu bytů), zdi, paneláky, kamenné výhledy) – do jedné věty rapper seskupil hlas přírody, ale také výrazy spojené se sídlištěm. Městské prostředí přirovnává k přírodě.

261 Płomień 81. *Powiedz na osiedlu*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

262 Hemp Gru. *Życie Warszawy*. Klucz [CD]. Prosto, 2004.

263 DJ 600V. *Dla ulicy*. Sześćsetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

264 Eldo. *Miasto gwiazd*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

265 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

266 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. 2009.

9 Čtvrť/sousedství/sídliště (osiedle)

„Zamknięte osiedla pod nadzorem kamer

Budowane są tu na szeroką skalę

Kontrastują z dziećmi co się bawią w bramie

WWA, U.R.S., Emokah i jest dane“

- *Dwie dzielnice, jedno życie (Dixon 37)*

Ačkoliv úvodní úryvek z textu varšavského rappera Dixona 37 neukazuje susedství v pozitivním smyslu, reaguje tak na nová sídliště, která jsou ve Varšavě stavěna a na instalované kamery, které mohou omezovat svobodu. Tento obraz dává do kontrastu s dětmi, které „svobodně“ hrají fotbal. Na posledním řádku se objevují zkratky, které jsou v hip hopu velmi oblíbené, WWA pro Varšavu, U.R.S. pro Ursynów a Emokah pro Mokotów²⁶⁷.

9.1 Adjektiva spojená se sídlištěm

Tento oddíl se bude zabývat analýzou slovních spojení s adjektivy, která se v textech týkají sídlišť anebo přímo adjektiva *osiedlowy* (sídlištní).

Rapper v THS Klika – Południowa Praga rapuje: *tutaj osiedlowa nuta*²⁶⁸ (tady sídlištní nota) – ve spojení lze upozorovat důležitost hudby a susedního (resp. sídlištního/pouličního) života, neboť obvykle si můžeme představit celou, půlovou, čtvrťovou notu atd., nicméně v uvedeném případě jsou tato adjektiva nahrazena sídlištěm – *osiedlowa nuta*. Není tedy důležitá doba, délka trvání, důležité je to, že nota (resp. hudba) a inspirace pochází od lidí ze stejného prostředí – ze sídliště. V textu *Dla ulicy* se vyskytuje slovní spojení *osiedlowa miłość*²⁶⁹ (sídlištní láska), naproti tomu rapper Dudek rapuje o *osiedlowi pijacy*²⁷⁰ (sídlištní opilci) – obě spojení tvoří jakýsi stereotyp pro hiphopovou subkulturu, neboť se vše odehrává v susedství. Nejen to dobré, ale i to špatné – hip hopeři tento úděl berou za své. Příkladem může být úryvek *przypomnij sobie, człowiek, ile tam było melanży / pierwsza woda, pierwsze blunty, w chuj osiedlowych akcji*²⁷¹ (připomeň si, člověku, kolik tam bylo večírků / první vodka, první tráva, spousta akcí na sídlišti), ještě víc tento fakt utvrzuje rapper Numer raz v

267 Emokah. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Emokah>

268 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

269 DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejszetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

270 DDK RPK. *Dresowy styl*. Słowo Dla Ludzi Część Pierwsza [CD]. Self-released, 2010.

271 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

textu *Ławka, chłopaki z bloków: wszystko to związane jest z osiedlem*²⁷² (vše je spojeno se sídlištěm). To, že je pobyt na sídlišti pro rappery důležitý lze vidět i v prosté frázi: *osiedla codziennie*²⁷³ (sídliště každý den). Nejen věci mohou být ze sousedství, Fenomen tak označuje i bratry (tj. kamarády) z Varšavy: (...) *braćmi osiedlowymi z Warszawy*²⁷⁴ (sídlištními bratry z Varšavy).

9.2 To moje sídliště

Stejně jako u města bylo časté přivlastňování ze strany rapperů, nejinak tomu je u sídliště. Nešetří používáním přivlastňovacího zájmena *moje* (čímž vyjadřují sounáležitost k dané čtvrti/sídlišti) či ukazovacího zájmeno *to* (osiedle). Odkazují tak k tomu konkrétnímu sídlišti a ne jinému. Silnou sounáležitost ke čtvrti Jelonki vyjadřuje rapper Fenomen: *moje osiedle na którym mieszkam / (...) / moje osiedle od zawsze tu mieszkam*²⁷⁵ (moje sousedství, ve kterém bydlím / (...) / má čtvrť, bydlím tady odjakživa), dále informuje o vydání nového alba: *płyta będzie, wiesz gdzie, z tego osiedla*²⁷⁶ (deska bude, víš odkud, z tohoto sídliště). Znovu nám jde o to konkrétní místo.

Již z úryvku na začátku kapitoly lze spatřit nespokojenost, jakým se život v sousedství ubírá, podobně o tomto problému rapuje Kafar: *dla nas to coś więcej niż tylko dzielnice / serce tej muzyce, tej muzyce życie / (...) / dając tym osiedlom w lepsze jutro wiarę*²⁷⁷ (pro nás to je něco víc než sídliště / srdce té hudbě, té hudbě život / (...) / dát těm sídlišťům víru v lepší zítřek). V uvedeném úryvku se vyskytuje i slovo *dzielnica*, které je také výrazem pro čtvrť a v textech má poměrně hojné zastoupení.

Rapper Fenomen vyjadřuje sounáležitost ke svému sousedství s ukazovacím i přivlastňovacím zájmenem: *znajdziesz mnie tu, Warszawy lewa strona zachód / to moje dawne osiedle, ciągle tam jestem chłopaku*²⁷⁸ (najdeš mě tady, západ, levá strana Varšavy / to je moje bývalá čtvrť, pořád tam jsem, kámo). Dále se o pozitivní obraz svých čtvrtí postarali rappeři v písni *Jedno miasto jeden klub: z tych osiedli, które wiedzą co to szacunek / wiedzą co to honor i, że trzeba go bronić*²⁷⁹ (z těch sídlišť, které ví, co to je respekt, které ví, co to je

272 Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków*. Muzyka, Bloki, Skręty [CD]. Wielkie Joł, 2004.

273 Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

274 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę. ...Wszystko W Rodzinie* [CD]. Liryka Records, 1999.

275 Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

276 Tamtéž

277 Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

278 Fenomen. *Znajdziesz mnie tu*. Outsider [CD]. My music, 2007.

279 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nut Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania, 2011.

čnost a že je potřeba ji bránit) – zde se nejedná o konkrétní sídliště, ale o lidi žijících v nich. Takový text může být jasnější ostatním členům hiphopové subkultury – ačkoliv zde nejsou zmíněny konkrétní místa, rapper může mít na mysli ty, o kterých rapuje, ze kterých pochází (rappeři takovými nejasnými texty většinou naráží na jiné rappery) či odkazuje k fanouškům varšavských fotbalových klubů.

Negativní obraz čtvrtí pochází od rappera Onara: *na tych osiedlach gdzie bywa czasem ciężko jak skurwysyn*²⁸⁰ (na těch sídlištích, kde občas je těžko jako svině), o Ursynowie se Siuwax zase vyjadřuje následovně: *to osiedle, w którym biegle wielu zarabia na chleb*²⁸¹ (to je čtvrť, ve které hodně (lidí, pozn.) vydělává spokojeně na chléb) – naráží tak na propast bohatých a chudých. Negativní vývoj v sousedství hodnotí i Ten Typ Mes: *sąsiedzi? to słowo będzie ci zbędne / są lokatorzy i jest to samo osiedle*²⁸² (sousedí? to slovo bude zbytečné / jsou obyvatelé a je ta stejná čtvrť). Stejně jako v úvodním úryvku rapper znovu kritizuje anonymitu čtvrtí. Vzhledem k častému stěhování už neznají své sousedy (proto i tady zaměňuje slovo *soused*, které pro něj ztrácí význam, za obyvatele. V bytech už bydlí pouze nájemci/obyvatelé, ale sousedství zůstává pořád *to* stejné.

9.3 Jiné výrazy spojené se sídlištěm

Poměrně častý výskyt je i s předložkou *na* (osiedlu). Fenomen podává pozitivní obraz svého sousedství: *tu na osiedlu, gdzie większość żyje według zasad*²⁸³ (tady v sousedství, kde většina žije podle zásad). Ačkoliv nemáme specifikováno, o které zásady či principy jde, lze usoudit, že se jedná o pouliční, městské zásady dané subkultury. Čtvrť či sídliště bývá spojováno i s hudbou: *na każdym osiedlu rap gra*²⁸⁴ (na každém sídlišti hraje rap), *hip-hop to zawsze na osiedle popyt*²⁸⁵ (po hip hopu je na sídlišti poptávka vždy), *na koncertach i osiedlach wiedzą, kto wygrał beef*²⁸⁶ (na koncertech i v sousedství vědí, kdo vyhrál beef²⁸⁷), dále je spojována s místem vychování: *na osiedlu znowu umówiłem się / w miejscu w którym wychowałem się*²⁸⁸ (znovu jsme se domluvili na sídlišti / v místě, kde jsem se vychoval), se solidárností: *ktoś coś zjebał na osiedlu mów, że jest niewinny*²⁸⁹ (někdo něco na sídlišti posral,

280 Onar. *Daj mi przeżyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

281 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

282 Ten Typ Mes. *Zjebane miasto*. Black Belt Greg I Lepsze Żbiki Mixtape [CD]. Alkopoligamia, 2013.

283 Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

284 Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

285 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

286 Płomień 81. *Z miejsca, gdzie...* Kodex 3 - Wyrok [CD]. T1-Teraz, 2007.

287 <https://www.miejski.pl/slowo-Beef>

288 Płomień 81. *Historie z Sąsiedztwa*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

289 Płomień 81. *Powiedz na osiedlu*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

řekni, že je nevinný), rivalitou: *walka na osiedlach będzie zawsze się toczyć*²⁹⁰ (válka v sousedstvích bude vždycky vířit).

Jen v jednom případě z analyzovaných textů, u rappera Małolata, se můžeme setkat s negativním obrazem čtvrtě, který vychází z vnitřního uvědomělého postoje: *nie mam czasu być na osiedlu* (nemám čas být na sídlišti) – může tak narážet na to, že je pro něj primární dělat hudbu, a ne trávit čas venku s ostatními hip hopery.

Využívána jsou i další slovní spojení – takhle se o varšavské čtvrti Gocław vyjadřuje THS Klika: *getto osiedli, codzienności*²⁹¹ (ghetto sídliště, každodennosti), ve spojení se sportem rappeři zase následovně: *tylko Warszawa i tylko Legia / to najczystsza perła, to joint dla osiedla*²⁹² (jedině Varšava a jedině Legia / to je nejčistší perla, to je joint pro sídliště) – důležitost Varšavy a fotbalového klubu Legie Varšavy je zde povznesena na stejnou úroveň jako marihuana, se kterou se v různých slangových podobách v hiphopových textech nezdá se setkávat. Dále se vyskytuje *osiedle z płyt*²⁹³ (sídlíště z panelů) – znovu je jiným způsobem vyjádřen panelový dům, v tomto spojení jako by panely ani neměly tvořit obydlí a je podán obraz *holých* panelů. V dalším spojení je použit anglicismus *homie* (kluk ze sousedství) *osiedla homie*²⁹⁴ (sídlíštní homie) – toto těsné spojení čtvrti a výrazu *homie* vyjadřuje silné přátelství mezi hip hopery ze stejných čtvrtí.

Naopak vnější svět je vnímán poněkud negativně, viz: *jak w ulu roi się od społeczników, konfidentów i tajniaków / co za wszelką cenę chcą uprzykrzyć osiedlowcom życie chłopaków*²⁹⁵ – tento úryvek je těžce přeložitelný, neboť obsahuje polská slangová slova jako *spolecznik*²⁹⁶ či *osiedlowec* (obyvatel dané čtvrtě), zde alespoň přibližný překlad: jak v ulu rojí se společňáci, udavači a fízlové / kteří se za každou cenu snaží znepríjemnit obyvatelům život kluků – je zde patrný rozdíl *my* (osiedlowcy, kluci, co se chtějí bavit) x *oni* (ti zlí społecznicy, udavači, fízlové).

290 DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejszetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

291 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

292 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania, 2011.

293 Nastyk. *Tu na Ursynowie 2*. Stan Umysłu [CD]. Hawajski Klub, 2016.

294 Bonus Rpk. *Bielańska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

295 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

296 Spolecznik. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Spolecznik>

10 Lidé

„*Ludzie tworzą całość*

Ludzie, którzy ją kochają, szanują, nieopluwają,

Mieszkają, pracują, dbają, opisują, pamiętają“

- *Moje miasto w nim ja (DDK RPK Siwers dj Keks)*

Další kapitola se bude zabývat lidmi ve Varšavě. Analyzovány budou pouze výrazy obsahující slovo *ludzie* (lidé). Toto téma může být podnětem pro další bádání obrazu ženy, muže, dítěte či mládeže v polských rapových textech. Je důležité zmínit, že hip hopeři se mezi sebou často nazývají *bracia* (bratři), *ziomcy/ziomale* (kámoši) či *przyjaciele* (přátelé). Vnější svět zase popisují jinými slangovými výrazy (např. *krawat* – obyvatel Varšavy, obdoba českého slova *kravaťák*)²⁹⁷. Výrazů se tedy v textech nachází mnohem více. V tomto oddílu budou analyzovány delší úryvky z textů, neboť se v nich nevyskytuje tolik adjektiv s výrazem *ludé*, ale většinou je obraz lidí rozvinut v delší větě.

10.1 Mí lidé

V analyzovaných textech se nejčastěji vyskytují slovní spojení s přivlastňovacím zájmenem *moi* (mí), čímž své lidi rappeři odlišují od těch ostatních. Dostáváme se tedy k opozici *my vs. oni*. Příkladem budiž rapper Molesta/Ewenement a jeho text: *tu moi ludzie żyją*²⁹⁸ (zde žijí mí/moji lidé) – rapper odkazuje k Varšavě a přivlastňovacím zájmenem *moi* rapper vyjadřuje sounáležitost s jinými členy hiphopové subkultury. Dalším příkladem může být: *za swych ludzi daję głowę*²⁹⁹ (za své lidi bych dal hlavu) – znovu je zde určeno, že se jedná o jeho (autorovy, pozn.) lidi/kamarády. Vyskytují se také výrazy *dla moich ludzi*³⁰⁰ (pro mé lidi), *pewien swoich ludzi*³⁰¹ (jistý svými lidmi), *pozdrawiam moich ludzi*³⁰² (pozdravuji své lidi), *robię to dla swoich ludzi*³⁰³ (dělám to pro své lidi) – ve všech spojeních lze spatřit pozitivní postoj rapera ke svým lidem.

V textech se setkáme i s následujícími dvěma úryvky: *poparciu moich ludzi to*

297 Krawat. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Krawat>

298 Molesta Ewenement. *Muzyka miasta*. Muzyka Miasta [CD]. Pomaton EMI, 2000.

299 Pewna Pozycja. *Kochane Śródmieście Warszawy*. Motto Ponadczasowe [CD]. Self-released, 2012.

300 Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków*. Muzyka, Bloki, Skręty [CD]. Wielkie Joł, 2004.

301 Hemp Gru. *Życie Warszawy*. Klucz [CD]. Prosto, 2004.

302 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

303 Fenomen. *Reprezentuję Warszawę*. ...Wszystko W Rodzinie [CD]. Liryka Records, 1999.

*przecież jest rutyna*³⁰⁴ (podpořit mé lidi je přece rutina), *koledzy z dłonią pomocną dla ludzi*³⁰⁵ (kolegové s pomocnou rukou pro lidi) – jak již bylo řečeno v teoretické části, velmi důležitou hodnotou pro hip hopy je sounáležitost s ostatními členy. Tento fakt je patrný nejen při používání přivlastňovacího zájmena můj, ale právě i při výše uvedených formulacích – pro rappera je rutinou podpořit své lidi, je to přece něco normálního, co by udělal každý, mluví sám o sobě, zatímco v druhém úryvku se nejedná o rapperovu vlastnost, ale rapuje o jiných – (mí) kolegové jsou nápomocní, podají lidem pomocnou ruku, když je potřeba. Je zde tedy vidět silná sounáležitost mezi členy.

V dalších analyzovaných příkladech se rapper nachází přímo v prostředí svých lidí: *ja i moi ludzie w kręgu zamkniętym*³⁰⁶ (já a mí lidé v uzavřeném kruhu), *wśród tych ludzi i tych miejscówek żyć*³⁰⁷ (žít mezi těmi lidmi a těmi místy), *dzielnice, ludzi, chodnik i ulice*³⁰⁸ (čtvrť, lidé, chodník a ulice), *zawsze na osiedlu zawsze z humorami, pozytywni ludzie i wibracje*³⁰⁹ (vždy v sousedství, vždy s náladou, pozitivní lidé a vibrace), *osiedle, blokowisko, dobrzy ludzie, znane miejsca, do których jest mi blisko*³¹⁰ (sousedství, paneláky, dobří lidé, známá místa, ke kterým mám blízko). Ve výše uvedených spojeních se setkáváme s přídatnými jmény *pozytywni* (lidé), *dobří* (lidé). V posledních dvou příkladech jsou znovu zmíněna sídliště, paneláky a k tomu lidé – dohromady v jedné větě tedy tvoří podstatné složky hiphopové subkultury.

10.2 Početnost lidí

Tento oddíl se bude zabývat početností lidí v rapových textech. Znovu se setkáváme s hyperbolou *tysiące* vyjadřující velký počet: *tysiące ludzi*³¹¹ (tisíce lidí). Často je ve spojení s lidmi užíváno slovo *thum* (dav): *ludzi na mieście, thum nie śpi dziś*³¹² (lidé ve městě, dav dnes nespí). Využití slova *dav* má své opodstatnění – rappeři tak vnímají obyvatelstvo kolem. Jedná-li se o jiné členy hiphopové subkultury, rappeři tuto sounáležitost nikdy nebudou vyjadřovat pojmem *dav*, neboť právě davu se chtějí vyhýbat. Stejně tak při použití slova *lidé* nešetří pozitivními přídatnými jmény, jestliže se týkají lidí, kteří se podílí na tvorbě

304 tamtéž

305 DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

306 Hemp Gru. *Życie Warszawy*. Klucz [CD]. Prosto, 2004.

307 Małolat a Ajron. *Rap z boiska*. W Pogoni Za Lepszej Jakości Życiem [CD]. Prosto, 2005.

308 THS Klika. *Południowa Praga*. Liryka Chodnika [CD]. Prosto, 2006.

309 Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków*. Muzyka, Bloki, Skręty [CD]. Wielkie Joł, 2004.

310 DJ 600V. *Dla ulicy*. Sześćsetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

311 Płomień 81. *WWA*. Historie z sąsiedztwa [CD]. Konkret Promo, 2005.

312 Tede. *Wwa przytuła mnie*. Notes 3D [CD]. Wielkie Joł, 2010.

rapperova okolí. V jednom z textů je pojem *dav* využíván následovně: *thumy ludzi co życia lubią použíwać po nocach*³¹³ (davy lidí, co si rády užívají života po nocích) – nutno dodat, že obecně se v textech rapperů objevují ironické narážky hlavně na lidi, kteří v noci chodí na diskotéky či obecně do barů (občas se v textech vyskytuje negativně zabarvené slovo *bananowiec*³¹⁴ – ten, kdo pochází z bohaté rodiny a může si dovolit utratit peníze na diskotéce). Ačkoliv sami hip hopeři se často vyskytují v podobném prostředí, je pro ně rozdíl hudební klub a diskotéka poměrně zásadní. Tomuto tématu se diplomová práce nevěnuje, nicméně daná poznámka je důležitá pro pochopení výše uvedeného úryvku, neboť je z pohledu rappera obraz takových davů/lidí spíše negativní.

Další negativní obraz velkého počtu lidí můžeme spatřit u rappera Tedeho: *wszędzie ludzie tam, tam tu, tu, tu i ówdzie*³¹⁵ (všude lidé tam, tamhle, tady, tady i jinde) – znovu lze z textu vycítit negativní postoj k velkému množství lidí.

Zajímavě se k lidem vyjadřuje rapper Tede: *ile istnień ludzkich chce zaistnieć w niej*³¹⁶ (kolik lidských bytostí se v ní chce zabydlet) – namísto výrazu lidé používá spojení *ludzkie istnienie* (lidská bytost) a znovu zde naráží na velký počet lidí, kteří se stěhují do Varšavy.

10.3 Lidé a práce

Negativní obraz pak mají v textech rapperů i lidé, kteří přijíždějí do Varšavy za luxusem a neváhají pracovat ve dne v noci, viz: *na ulicę Marszałkowską, tu ludzie jak mrówki, w poszukiwaniu gotówki*³¹⁷ (na ulici Marszałkowskou, tady jsou lidé jako mravenci, hledají peníze) – rapper podává obraz ulice Marszałkowska (jedna z hlavních tříd ve Varšavě), na které prochází spousta lidí (*mrówki* – mravenci, aluze na přísloví *pracowity jak mrówka*) a kteří hledají peníze (tedy honí se za penězi). Díky použitému slovu *mrówki* si můžeme představit obraz velkého množství lidí, kteří kmitají, aby vydělali peníze. Rappeři se pak stavějí do situace pozorovatele, popisujícího a hodnotícího danou situaci. Výraz rappera Elda nám podává velmi podobný obraz jako v předchozím případě: *ludzkie mrowisko biegnie spełniać swoje obowiązki*³¹⁸ (lidské mraveniště běží plnit svoje povinnosti) – znovu se setkáváme s mravenci, resp. mraveništěm. Stejně jako v předchozích kapitolách i zde se

313 DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

314 *Bananowcy – co to znaczy „być bananem”?* [online]. [cit. 2019-08-01].

Dostupné z: <https://prostypolski.pl/bananowcy-co-to-znaczy-byc-bananem>

315 Tede. *Wwa przytula mnie*. Notes 3D [CD]. Wielkie Joł, 2010.

316 Tede. *Warszawa da ci fejm*. #kurt_rolson [CD]. Wielkie Joł, 2014.

317 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

318 Eldo. *Miasto słońca*. Chi [CD]. My music, 2014.

dostáváme k přírodnímu obrazu. Lidé tvoří mraveniště – dokážeme si dokážeme představit velké množství mravenců, od sebe nerozeznatelných. Stejně tak je vnímáno lidské mraveniště, které se v textech vyskytuje.

V dalším úryvku se zase vyskytují běžící lidé, čímž rappeři dávají ještě víc najevo že jsou pouze nezúčastněnými pozorovateli, zatímco lidé se honí za svými úspěchy: *ludzie biegną za swoimi potrzebami / za pracą i za tym wszystkim, co coś znaczy*³¹⁹ (lidé běhají za svými potřebami / za prací a za tím vším, co něco znamená).

Na druhé straně se lidé v kontextu s prací vyskytují při kritice sociálního systému: *ludzie płacą podatki a chodniki wciąż są krzywe*³²⁰ (lidé platí daně a chodníky jsou pořád křivé) – zejména díky dodatku *chodniki jsou pořád křivé* lze usoudit nespokojenost se sociální situací v Polsku/Varšavě. Centrum Varšavy zdobí mrakodrapy, ale nacházejí se zde i lidé bez domova. Nejen ti představují onu bídu. Samotní rappeři a jejich blízcí žijí na okraji společnosti, ačkoliv mají práci, žijí i tak od výplaty k výplatě, proto se snaží ukázat Varšavu i z téhle nepopulární strany. Dále se vyskytuje spojení *ludzie ciężko pracujący*³²¹ (lidé těžce pracující). Téma práce a sociálních problémů se v uměleckých kruzích začíná dostávat do popředí čím dál víc (viz literární reportáže Marka Szymaniaka či Olgy Gitkiewicz), a to hlavně v negativním světle (nízká mzda vs. vysoké nájmý). Velmi podobně je situace vnímána zde: *bieda i chłód, ludzie z dnia na dzień żyją, czekają na cud, to nie miód, tylko bagno*³²² (chudoba a zima, lidé žijí ze dne na den, čekají na zázrak, to není med, jen bahno) – použití fráze *ludzie z dnia na dzień żyją* zase podává obraz neuspokojivé finanční situace, lidé nemají peníze a nezbývá jim než čekat na zázrak. Rapper Onar zase situaci hodnotí: *daj mi przeżyć gdzie ludzie różnie robią pensję*³²³ (nech mě přežít tam, kde lidé vydělávají různými způsoby). Poslední příklad je kritikou sociální situace, *gdzie* zde znamená ve Varšavě, *różnie robią pensję* je zase narážkou na situaci, kdy pro rappery je důležitá hlavně hudba, která ale málokdy dokáže zajistit lepší příjem. Na jedné straně jsou lidé, kteří pracují za minimální mzdu a na straně druhé „kravaťáci“ na lépe placených pozicích.

319 Grammatik. *Zwyczajne marzenia*. Światła Miasta [CD]. T1-Teraz, 2000.

320 WWO. *Polskie realia*. Masz I Pomyśl [CD]. BMG, 2000.

321 Molesta Ewenement. *Muzyka miasta*. Muzyka Miasta [CD]. Pomaton EMI, 2000.

322 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród [CD]. RRX, 2011.

323 Onar. *Daj mi przeżyć*. Pod Prąd [CD]. Konkret Promo, 2007.

10.4 Jiné výrazy s lidmi

10.4.1 Negativní

Jak již bylo řečeno, nejsou-li výrazy s lidmi více specifikovány např. pozitivními adjektivy, jsou takové výrazy s lidmi často ironické až negativní. Takhle shrnuje populaci v Polsku Pelson v písni *Polskie realia: czterdzieści osiem milionów szarych ludzi*³²⁴ (čtyřicet osm milionů šedých lidí) – zde je třeba upozornit na to, že Polsko v době nahrávání tohoto rapového útvaru nemělo 48 milionů, ale 38 milionů lidí (obecně je tato chyba považována za jednu z největších chyb v polském hip hopu). V úryvku se znovu setkáváme s šedou barvou, která měla největší zastoupení u betonu či paneláků. Tady šedivá barva vyvolává obraz průměrných a nezajímavých lidí či stereotypu.

*Nad stołem kiwa się kilka ludzkich wraków*³²⁵ (nad stolem se kolébá několik lidských vraků) – v tomto případě rapper ani nepoužívá slovo lidé, ale nahrazuje je spojením lidský vrak, kde pod vrakem si představíme dopravní prostředek, který je již nepoužitelný. V tomto případě je použito adjektivum lidský, a tak stejným způsobem pohlíží na lidi v baru, kteří jsou již natolik opilí, až jsou nepoužitelní.

V dalším úryvku se setkáváme s městem jako obydlím pro lidi: *zepsute miasto, niepokornych ludzi dom*³²⁶ (zkažené město, dům neposlušných lidí). V jedné větě tedy rapper podává obraz města jako domu lidí, kteří jsou neposlušní a může narážet na „rozjařené“ lidi ve velkoměstě. V návaznosti na Varšavu lze uvést text *Warszawa* od Fenomen: *ludzie z Polski tu przyjeżdżają dla pieniędzy*³²⁷ (lidé z Polska sem přijíždějí kvůli penězům). Jak již bylo zmíněno, Varšava je v rámci Polska vnímána jako město neomezených možností, kam lidé přijíždějí za prací (a tedy za lepší výplatou). Varšavské obyvatelstvo kritizuje *Ten Typ Mes: ludzie z wielkich miast jak pepki świata*³²⁸ (lidé z velkoměst jako pupky světa). Přirovnání *jako pupky světa* může odkazovat k tomu, že se lidé z velkoměst cítí důležitěji, než by náleželo.

Dále se setkáváme s úryvkem *zbyt poważni ludzie*³²⁹ (příliš vážní lidé) či *ludzie obojętni*³³⁰ (lhostejní lidé).

324 WWO. *Polskie realia*. Masz I Pomyśl [CD]. BMG, 2000.

325 Pjus. *Niewielka Warszawska*. Słowotóry [CD]. Alkopoligamia, 2017.

326 Sokół i Marysia Starosta. *Zepsute miasto*. Czarna Biała Magia [CD]. Prosto, 2013.

327 Fenomen. *Warszawa*. Outsider [CD]. My music, 2007.

328 Ten Typ Mes. *Zjebane miasto*. Black Belt Greg I Lepsze Żbiki Mixtape [CD]. Alkopoligamia, 2013.

329 Bonus RPK. *Zapach miasta*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

330 WSP. *Ulica życiem tętni*. Wśród[CD]. RRX, 2011.

10.4.2 Pozitivní

Pozitivní postoj k lidem rappeři zobrazují zejména prostřednictvím sounáležitosti ke sportu či varšavským čtvrtím. Kromě již výše uvedené podkapitoly *Moi ludzie* se setkáváme s následujícími spojeními: *ludzie prości, bez głupiej naiwności*³³¹ (prostí lidé, bez hloupé naivity) – zde rapper používá výraz „prostý člověk“ (tedy jednoduchý/obyčejný), který je dle něj ten „nenaivní“. Do druhé skupiny tedy řadí lidi, kteří nejsou jednodušší/obyčejní (např. s vyšším vzděláním) a ti jsou naivní. Obecně lze v textech vyzorovat sounáležitost spíše s prostými lidmi a ne intelektuály, právě tito „prostí lidé“ se často potýkají s finančními problémy, o kterých rappeři prostřednictvím svých textů dávají znát.

Velmi silná podpora polského sportu je znát jak u fanoušků, tak u hiphopové subkultury, a to i díky tomu, že prakticky celou Varšavu zdobí graffiti s názvy fotbalových klubů či jmény a obrázky fotbalistů. Fotbal je v Polsku velmi populární (nyní díky Robertu Lewandowskému, který je považován za jednoho z nejlepších fotbalistů v historii polského fotbalu). Příkladem může být použití adjektiva *dobry* (člověk) v následujícím úryvku: (...) *dobrych ludzi, którym sport się nie nudzi*³³² (dobrých lidí, pro které sport není nuda) – rapper tak dává najevo, že dobrý člověk je tedy ten, kterého baví sport. Dále: *nigdy się nie poddawać - żelazna zasada, którą wyznaje sportowa Warszawa / dla tych ludzi brawa, szacunek ogromny*³³³ (nikdy se nepoddát – železná zásada, kterou vyznává sportovní Varšava / zatleskejme těm lidem, obrovský respekt): zde mohou být lidé ve významu fanoušků či přímo sportovců. Již jednoznačnější úryvek od rapperů v písni *Jedno miasto jeden klub*: *no i szalikowcy Legii W-wa / wszyscy ci ludzie tworzą dziś historię*³³⁴ (a fanoušci ultras Legie Varšavy / všichni ti lidé dnes tvoří historii) – zde je již jasné, že se jedná o fanoušky fotbalového klubu Legia Varšava – *szalikowiec* je polské označení pro sportovního fanouška (hl. fotbalu – fanoušci ultras), slovo pochází od pol. *szal* (šál) podle stejnobarevných šálů, které nosí na zápasy.

Úryvky, které obsahují slovo lidé a zároveň sounáležitost k nějaké z varšavských čtvrtí: *Ursynów, Mokotów, Wola, Bielany, Targówek, Śród / Ochota, Bródno, Praga, dobrze znane miejsca tu / żyją ludzie, gdzie za brata pójdą na koniec świata*³³⁵ (Ursynów, Mokotów, Wola, Bielany, Targówek, Śród / Ochota, Bródno, Praga, to jsou tady dobře známá místa, žijí tady lidé, kteří za bratra půjdou na konec světa) – rapper zde podává obraz obyvatele výše

331 Bonus RPK. *Sportowa Warszawa*. Dobry Człowiek [CD]. Self-released, 2013.

332 Bonus RPK. *Sportowa Warszawa*. Dobry Człowiek [CD]. Self-released, 2013.

333 Tamtéž

334 Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyła Nagrania, 2011.

335 Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. 2009.

uvedených čtvrtí, odhodlaného udělat vše pro své přátele, nejedná se doslovně o bratra, ale bratry se označují i kamarádi. Dále se setkáváme s následujícím obrazem Ursynowa: *to dzielnica ludzi, w których żyje duch*³³⁶ (to je čtvrť lidí, ve kterých žije duch) – pozitivní postoj k lidem z Ursynowa tvoří právě spojení *lidé dobrého ducha*. Říkáme-li, že v někom žije duch, můžeme tím mít na mysli odvahu či inspirativnost. Jakmile totiž používáme metafora „být jako tělo bez duše“, znamená to pravý opak – člověk je skleslý, může být v depresi.

336 Zjednoczony Ursynów. *Zjednoczony Ursynów*. Królestwo Polskie [CD]. Waco Records, 2010.

11 Rekonstrukce hlavního města Polska

V této kapitole se pokusím o rekonstrukci Varšavy podle analyzovaných textů. Budou vybrány termíny, které se opakovaly nejčastěji či tvořily významný element pro hip-hopovou subkulturu bez ohledu na to, zda se v textech vyskytovalo spojení *miasto*, *miejsce*, *Warszawa* či *stolica*. Výsledky analýzy s komentáři jsou shrnuty na konci kapitoly.

Obraz Varšavy obecně

Pozitivní:

- *Varšava*: poslouchá, vítá, žije **rapem**/pulesem, nikdy nespí, baví se, pohání nás, nakopla do života, dá záři, dá slávu, dá azyl, vládne, objímá, vyvolává naděje, jedněm dá všechno
- *Varšava je*: **moje**, kyslík, život, jako matka, město hvězd, město slunce, město bohatství, ve dne pracovitá či rozzářená, město **snů**, krásná, **milovaná**, laskavá, úžasná, výjimečná, vždy pěkná, významná, nespoutaná
- *ve Varšavě*: jsou dobré ženy, se plní sny, nelze mít výčitky svědomí, staneš se místem a ono se stane tebou
- *vztah rapper-Varšava*: **narodil jsem se tady**, zde jsem narozen, bít se za město, skládat hold městu, miluji ji, vždy ji budu nosit v srdci

Negativní:

- *Varšava*: umí zbavit snu o lepším životě, umí zabít, popálí, páchne jako cigarety a kvěťáky, páchne jako maso smažené v pekle, páchne jako propaganda, druhému bere, stráví a vyplivne
- *Varšava je*: peklo na zemi, město šilenců, město politických afér, město **betonu**, zkažená, nebezpečná, podělaná, smutná, plná šedivých dějin, město pastí a návnad, město chudoby, město tahanic, město zklamání, město **hříchů**, místo tisíce přestupků, katastrof, opilá (v noci)
- *Varšava není*: filmem, pohádkou
- *ve Varšavě*: jsou průměrné ženy, prostitutky, je špinavo, je **bláto** (které vtahuje)
- *vztah rapper-Varšava*: občas ho mám dost

Neutrální:

- hudba města, městská hudba, městské zvuky, šum města
- motor města, město má tempo
- Varšava je **džungle** (= náš domov), Varšava je jako organismus a ulice jsou její žíly

Obraz ulice

Pozitivní:

- *ulice*: má vlastní život, pulsuje životem, budou mít rády, pozdravuje kamarády, dívá se do tváře, na vše kašle, je plná lyriky
- *na ulici je*: pravda, právo, rytmus, šum
- pravdivá slova z paneláků vyjdou na ulici, přes ulice se nesou moje rýmy

Negativní:

- *ulice*: je šedá, má chladný vzhled
- *na ulici je/jsou*: ošklivé ženy, policie (*psy, policyjne mordy, uliczne sepy*), hodně chytráků, dav, šedá

Neutrální:

- *pohyb*: letět přes ulice, závod ulicemi, razit si to ulicemi, projít se po ulici, vyjít na ulici, jet bočními uličkami
- *hudba*: šum je melodie ulic
- zápach ulice, chuť ulice

Obraz betonu

- *příroda*: betonová džungle, buš
- *město*: sídliště, paneláky, chodby (=ulice), horizont
- *hudba*: zvuk pleská o beton, hudba bubnuje do betonu, verše se nesou přes beton
- chladný beton, beton něco dal a něco vzal

Obraz panelových domů

- *počet paneláků*: masiv, poušť, tisíce, panelák za panelákem, panelák postavený na paneláku, mezi paneláky
- *paneláky*: stojí, poslouchají rap, naučily žít, plyne z nich rap
- *vztah rapper-paneláky*: bydlím v paneláku, jsem z paneláku, tady jsem se narodil, můj panelák, kluci z paneláků, vždy se do něj vracím, skáču po nich

Obraz chodníku

- *na*: chodnicích kroky
- *v*: tajemství v šedých chodnicích, cosi v těch chodnicích je
- mokré chodníky, špinavý chodník, Varšavský chodník – ne jeden se zde vydal špatným směrem

Obraz městských zdí

- spojeny téměř výhradně s graffiti (*wrzuty, znaki, napisac to, drogowskazy to na murach graffiti*)
- joint na zdi (*murku*)

Obraz sídliště

- *sídlitní*: nota, láska, opilci, akce, kamarádi
- *na sídlišti*: většina žije podle zásad, hraje tady rap, byl jsem tady vychován, vždy je poptávka po hip hopu X válka, bývá tady občas těžko
- vše je provázáno se sídlištěm

Obraz lidí (obyvatel Varšavy)

Pozitivní:

- *mí lidé*: jsem si jimi jist, dám za ně hlavu, pozdravuji je, dělám to pro ně, tady žijí, podpořím je
- *lidé*: dobří (které baví sport), pozitivní, prostí

Negativní:

- *lidé*: šedí, neposlušní, jako pupky světa, příliš vážní, jako mravenci, běhají za svými potřebami, žijí ze dne na den, jsou jich tisíce, těžce pracující
- *dav*: nespí, užívá si života po nocích
- *lidské*: mraveniště, vraky, bytosti

Ze zrekonstruovaného obrazu Varšavy jako celku vyniká, že polské hlavní město je vnímáno jako město protikladů. Valnou většinu z analyzovaných příkladů můžeme zařadit buď do pozitivního či negativního obrazu města. O něco více se setkáváme s Varšavou v pozitivním světle, nicméně rappeři velkoměsto nešetří a poukazují na obě jeho strany. Je důležité zmínit, že rappeři si Varšavu často přivlastňují jako *moji* Varšavu či užívají ukazovací zájmeno *to* s cílem poukázat na *to* jediné město. V uvedené rekonstrukci Varšavy byly zvýrazněny pojmy, které se často vyskytovaly v souvislosti s Varšavou i v jiných kapitolách.

Ačkoliv je sounáležitost hudby a města, potažmo ulice, v hiphopové subkultuře velmi důležitá, četnost výskytu s odkazem na hudbu byla pro mě překvapivá (ať už *Varšava žije hudbou/rapem* nebo *verše se nesou přes paneláky*), dále se ve velkém měřítku vyskytovala sounáležitost rappera s místem v rámci svého narození či město bylo v pozici vychovatele. Zajímavá byla také spojení *město návnad* či *město pastí*, společně s *bahnem, které vtahuje* a s tím spojená morální stránka textů, ve kterých je rapper ten, který upozorňuje na nástrahy města. Poměrně málo se v analyzovaných textech vyskytuje obraz města s alkoholem (či jinými drogami). Dále pro mě bylo překvapením, jak moc je Varšava personifikována – zejm. pozitivní vlastnosti jsou vlastnosti, které bychom v prostém obraze světa přisuzovali ženám. Nelze opomenout ani dynamickou stránku – pohyb po městě. Vyskytovala se i slovní spojení spojená s historickými událostmi, nicméně těch bylo pro analýzu využito minimum, neboť by nezapadala do konceptu diplomové práce.

Při analýze spojení s ulicí (ve významu hiphopové subkultury či ulice jako komunikace) bylo zajímavé sledovat nejen opozici *pozitivní* vs. *negativní*, ale také *my* vs. *oni*. Z analýz je patrné, že mají-li rappeři k ulici negativní postoj, pak jsou ulice spojeny s lidmi z vnějšího okolí. Zde jsme se setkali s ošklivými ženami, policií (*psy, policyjne mordy, uliczne sepy*), chytráky či davem. Rappeři (*my*) si tedy ulici spojují buď s hodnotami pro ně důležitými jako je např. pravda a v případě spojení s vnějším okolím (*oni*) je na ulici většinou pohlíženo negativně. Zajímavý je taky obraz ulice, která působí na spoustu smyslů – má nějakou chuť, vůni a má i melodii. Bylo by zajímavé v rámci textů sledovat obecně pohyb po

městě. V analýze bylo poměrně dost vyskytujících se vazeb s pohybem a pokud by byl bádán pouze pohyb, mohlo by dojít k zajímavému rozlišení horizontálního či vertikálního pohybu v rámci města.

Každodenní život na ulici rappery inspiruje k popisu okolí kolem sebe, a jelikož nejčastěji pobývají na sídlištích, beton se stává jedním z hlavních témat rapových textů. Ačkoliv přímo s betonem se nevyskytovalo mnoho spojení, je i na tak malém prostoru zajímavé propojení s přírodou a hudbou. Varšava je popisována jako betonová džungle či betonová buš, již v analýze obecně Varšavy jsme se setkali s městskou džunglí. Výraznou roli hraje hudba – ať už ve významu deště či rapování.

Dále jsem vycházela z pojmů jako panelový dům, chodník, zeď. Co se týče prvního jmenovaného, nelze si nevšimnout fascinace těmito obydlí. Panelákům jsou připisovány lidské vlastnosti a mohou tak dělat prakticky cokoli. Jedna z podkapitol se zabývá i početností paneláků, kterou, dle mého názoru, bylo důležité zařadit, jelikož analyzované vazby evokují nahusto vystavěné panelové domy a tento obraz může být zajímavý i z antropocentrického pohledu na svět. Ve vztahu rappera a paneláků jsou pak rappeři hrdí na svůj původ z panelových domů (tady jsem se narodil), tvoří podstatnou část jejich života – i kamarádi jsou z paneláků (*chłopacy z bloków*). Dále se klasicky setkáváme s propojením paneláků a hudby (poslouchají nebo z nich plyne rap). Další část se věnovala analýze chodníku, ve které (ačkoliv termínů nebylo mnoho) byl patrný rozdíl ve výrazy na chodníku či v chodníku. Druhá předložka poukazuje na tajemnost (ostatně i tajemství jsou v souvislosti s chodníkem zmíněna), zatímco předložka *na* ve spojení s chodníkem podává důvěrnější obraz. V chodníku si nic představit nemůžeme, *na* chodníku už ale ano. Dále je podán obraz chodníku spíše negativní (špinavý, mokrý). Méně početnou analýzou byly vazby s městskými zdmi (mury). Ve valné většině případů se vazby týkaly graffiti, v jednom případě došlo na spojení s marihuanou (*pierwszy joint na murku*).

Při rekonstruování obrazu *osiedle* (sídliště/čtvrť/sousedství) jsem narazila na problém překladu, protože pro polské *osiedle* se hodí všechny tři výše uvedené české termíny, nicméně pod každým si můžeme představit něco jiného. Vzhledem k analýze bylo nejlepší přeložit *osiedle* jako sídliště (sídliště v pol. může být i *blokowisko*). K jazykovému obrazu sídliště se nejlépe hodí úryvek z textu rappera Numer Raz v písni *Ławka, chłopaki z bloków: wszystko związane jest z osiedlem*. Při analýze adjektiva sídlištní opravdu vidíme, že se sídlištěm je spojeno vše, co je pro rappery důležité: láska, akce, kamarádi, hudba a ještě zde většina lidí žije podle zásad. I sídliště rappeři vnímají jako něco svého a často se k němu vyjadřují jako

moje sídliště. Tato sídliště jsou často vyobrazována téměř idylicky.

Při rekonstruování obrazu *ludzie* (lidé). Zde vyvstala opozice *mój* vs. *cizi*. Vyskytovali se termín lidé s přivlastňovacím zájmenem *mój*, obraz těchto lidí byl pozitivní a byly zde vyjádřeny hodnoty důležité pro hiphopovou subkulturu (dám za ně hlavu, podpořím je). Dále pokud se vyskytovaly pozitivní charakteristiky lidí, byly většinou v textech upřesněny (např. dobří lidé, *które bavi sport*). Naopak v negativním světle vnímají rappeři ty lidi, kteří nejsou „jeho“. Ti jsou popisováni jako šedí, příliš vážní a nelze opomenout často se vyskytující se kritika lidí, kteří se ve Varšavě honí za penězi – jsou přirovnáváni k mravencům či dokonce lidskému mraveništi. Do negativního obrazu lidí jsem zařadila i dav, protože dav obecně v rapových textech vyvolává negativní konotace.

12 Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl vytvoření jazykového obrazu Varšavy na základě analýzy hiphopových písňových textů varšavských rapperů (zejména z tzv. pouličního rapu).

Magičnost Varšavy se však v hudbě neobjevuje pouze u hiphopových skupin, ale sahá hlouběji do minulosti. Tímto velkoměstem byli fascinováni již hudebníci před první světovou válkou – jedním z představitelů tehdejší popové hudby byl Mieczysław Fogg, rodák z Varšavy, který se svým rodným městem inspiroval v písni *Piosenka o mojej Warszawie*. Za jednu z nejoblíbenějších písní o Varšavě lze považovat *Sen o Warszawie* z 60. let od folkového hudebníka Czesława Niemena, jehož píseň se dokonce stala hymnou varšavského fotbalového klubu Legie Varšavy a stále je často k slyšení v polských rádiích. Pravděpodobně každému polskému obyvateli jsou dobře známy úvodní věty *mam tak samo, jak ty / miasto moje, a w nim / najpiękniejszy mój świat / najpiękniejsze dni / zostawiłem tam kolorowe sny*. Dále jmenujme punkovou kapelu T. Love a jejich píseň *Warszawa*, Lady Pank zase nahráli píseň *Stacja Warszawa*. Fascinace Varšavou se dostala dokonce až za hranice Polska – David Bowie pojmenoval jednu ze svých skladeb *Warszawa*, ta zase inspirovala britskou skupinu Joy Division ke svému původnímu názvu *Warsaw*. Skladby spojeny s Varšavou jsou velmi oblíbené i u mladší generace, což mimo jiné dokazuje množství materiálu pro tuto diplomovou práci a také např. symbolické odkazy v písních (varšavský rapper skladbou *Nie pytaj o nią* odkazuje k písni od Obywatel G. C. – *Nie pytaj o Polskę*, ze které si vypůjčuje i několik frází).

Teoretická část diplomové práce byla tematicky rozdělena do tří částí – *Etnolingvistika a jazykový obraz světa*, *Hiphopová subkultura* a *Jazyk hip hopu*. První kapitola s názvem *Etnolingvistika a jazykový obraz světa* podává stručnou definici etnolingvistiky a popisuje její důležitost v rámci zkoumání jazykového obrazu světa. Etnolingvistika pracuje se vztahem jazyk-kultura a není proto divu, že byla výchozím oborem pro popis obrazu světa, na kterém se všichni podílíme. Zkoumání jazykového obrazu světa bylo tedy zpočátku prováděno na folklorním dědictví – lidové písně, zvyky, obyčeje atd. Nejvýznamnějšími etnolingvisty ve slovanském prostředí jsou v Polsku od 70. let např. Janusz Anusiewicz či Jerzy Bartmiński, Nikita I. Tolstoj zase jako zástupce moskevské školy. V České republice se tomuto tématu věnuje lingvistka Irena Vaňková. Jerzy Bartmiński se zasloužil o vznik projektu EUROJOS – jazykový obraz Slovanů a jejich sousedů.

Dále je v práci vymezen pojem jazykový obraz světa (JOS), který sahá až k Aristotelovi. Existuje mnoho definic JOS, v polském prostředí jej poprvé na konci 70. let

definoval Walery Pisarek. JOS lze zjednodušeně popsat jako každodenní svět, kterým jsme obklopani a který nelze popsat vědeckými definicemi. Důležité je, že tento svět je antropocentrický, je tedy poměřován z lidského hlediska (jen my a naše vnímání určuje např. co je velké a co malé). Diplomová práce podává i Bartmińského šest úloh, které jsou pro popis JOS důležité či kategorie Renaty Grzegorzycowé, které mohou při interpretaci pomoci. Další podkapitola se zabývá problémem vyjasnění pojmů jazykový a textový obraz světa či jazykový a kulturní obraz světa, které podle některých jazykovědců stojí sobě v opozici.

Druhá hlavní kapitola s názvem Hiphopová subkultura se věnuje nejprve definicím a vývoji slov hip hop a rap, které jsem považovala za důležité, neboť např. termín hip hop sahá hlouběji do historie, než by obyčejného posluchače hip hopu napadlo. Prostřednictvím hiphopové subkultury jsou pak reflektovány problémy sociální nerovnosti, zvětšující se propast mezi bohatými a chudými atd. V další kapitole jsem krátce zmínila subkultury ve světě, více prostoru jsem věnovala hiphopové subkultuře v Polsku a ve Varšavě. V Polsku bylo několik hlavních osobností, které se zasloužily o rozšíření hiphopové subkultury – DJ Kelner, člen skupiny Brygada Kryzys, který ve Varšavě (ve známém klubu Remont) začal pořádat večírky zaměřené pouze na rapovou hudbu, dále tzv. kmotra polského hip hopu Bogna Świątkowska. Polský rap byl rozdělen do dvou odnoží – *jasna strona* a *ciemna strona*, kde druhou jmenovanou je myšlen pouliční rap, který tvoří výchozí materiál pro analýzu.

Třetí část diplomové práce se zabývá hiphopovým jazykem. V této části jsem se opírala primárně o knihu *Hip hop w Polsce: ogólna charakterystyka kultury*, kterou napsal Stanisław Lis (*1959). Současný hiphopový jazyk se utváří na mládežnickém slangu, obsahuje výpůjčky z jiných jazyků, zejm. z angličtiny, neologismy a také vězeňský slang. Jazyk hip hopu využívá hlavně nově vytvořená slova, modifikovanou slovní zásobu, ve které jsou důležité profesionalismy a jazykové či slovtvorné inovace. V textech je patrná jazyková ekonomie – rappeři používají zkratky, které často slouží i k různým slovním hrám.

V analytické části mi posloužily texty hiphopových písní, kterých bylo celkem 65, nejdůležitější texty písní jsou podány v příloze. Texty jsem vybírala zejména podle dvou kritérií – text se musel týkat Varšavy a interpret musel z Varšavy i pocházet. V analýze není kladen důraz na rok, ve kterém písně vznikaly, ačkoliv nelze upřít, že v současnosti se obraz varšavského hip hopu bude pravděpodobně více lišit, neboť kult sídlišť a paneláků pomalu pomíjí.

Analytická část sestává z 5 kapitol. V první kapitole se zaměřuji na výrazy, které jsou spojeny s *miastem* (město), *miejscem* (miesjce), *stolicą* (hlavní město) a Varšavou. Chtěla

jsem tak na začátek podat přímo město, bez rekonstrukce menších městských elementů, jak jej vnímá hiphopová subkultura. Zajímavý byl velký počet analyzovaných spojení, která v sobě obsahovala právě výše zmíněné výrazy – tento fakt jen podtrhuje důležitost města a přináležitost k městu.

V kapitole *Rekonstrukce obrazu Varšavy* lze tedy o tomto obrazu Varšavy říci, že důležité motivy tvoří okolí, které hiphopovou subkulturu doslova obklopuje – jsou to ulice, sídliště, panelové domy, hudba a lidé – tyto elementy jen potvrzují určení subkultury jako městské. Z analýzy těchto motivů vyplývá, že na Varšavu je poukazováno v protikladech, které jsou velmi silné – nenalezneme tedy příliš neutrálních postojů, ale rappeři prostřednictvím svých textů okolí hodnotí (*milovaná* Varšava x *zkažená* Varšava). Jednotlivé motivy spojuje pochmurnost či šedivost. Silný obraz Varšavy, ke kterému se rappeři odvolávají jako ke svému rodnému městu, tvoří město jako matku či město jako přírodu (džungli), kde porostem jsou panelové domy. Těch je ve Varšavě sice příliš, ale vzniká v nich pravděpodobně nejdůležitější složka hiphopové subkultury – hudba, která je ostatně propojena s celým městem, ulicemi či sídlišti. Rappeři se nejčastěji pohybují kolem panelových domů či na sídlištích, kde se utváří jednotlivé hiphopové skupiny. Zdi slouží primárně pro psaní graffiti, což je mim o jiné patrné v celé Varšavě. Analyzované městské elementy se dostávají do popředí i v pozici vychovatele, jsou pro rappery primárním zdrojem hodnot.

Tato práce poskytuje náměty k dalšímu bádání obrazu Varšavy. Bylo by zajímavé sledovat např. vývoj obrazu sídlišť v průběhu let podle roku vzniku písně (zda se stále vyskytuje silná sídlištní komunita, či toto místo již ztrácí na významu). Mluvíme-li o čtvrti/sousedství, mohla by být provedena i analýza pojmu *dzielnica*, kterým jsem se v diplomové práci nezabývala. V textech se nachází i množství podnětů pro analýzu obrazu žen (např. zda se liší pohled na ženy v polském hip hopu od stereotypního vnímání v hip hopu, kdy je žena často považována za sexuální předmět), mužů (zajímavá by zde byla opozice *my* vs. *oni*) a dětí (včetně slangových výrazů), dále alkoholu a drog, hodnot a postojů (obraz policie či politického systému). Pro podrobnější analýzu by pak mohl sloužit např. obraz Varšavy tak, jak byl v hudebních textech vnímán do r. 1989 a po tomto roce (s přihlédnutím k historickým událostem). Zajímavým podnětem může být i porovnání např. zástupce pouličního vs. intelektuálního rapu nebo vytvoření obrazu Varšavy (či jiného polského města) na základě analýzy písňových textů jednoho interpreta. Otázkou zůstává, nakolik lze skutečný svět analyzovat v rámci uměleckých textů – touto otázkou se zabývají i mnozí jazykovědci a část z nich takovou analýzu odmítá. Do diplomové práce jsem si vybrala texty z žánru hip hop

– jazyk rapperů a reflexe života na ulici je syrovým a důvěrným materiálem pro zamyšlení se, nakolik svět vnímáme podobně či odlišně. Dle mého názoru jiné hudební či literární žánry mohou pomoci k odhalení obrazu světa daného člověka či subkultury – nejsou to sice „prosté“ obrazy světa, ale mohou být zajímavým zdrojem zejména v oblasti zkoumání lidské psychiky a k pochopení toho, jakými způsoby se lidé dívají na svět.

13 Použité zdroje

13.1 Seznam sekundární literatury

ANUSIEWICZ, J. Problematyka językowego obrazu świata w poglądach niektórych językoznawców i filozofów niemieckich XX wieku. In: *Językowy obraz świata*, red. J. Barmiński. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1999.

ANUSIEWICZ, J., DĄBROWSKA, A., FLEISCHER, M.: Językowy obraz świata i kultura. Projekt koncepcji badawczej. In: *Język a Kultura*, t. 13, red. A. Dąbrowska, J. Anusiewicz. Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 2000.

BARAN, D. *Language in Immigrant America*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

BARTMIŃSKI, J. *Jazyk v kontextu kultury: dvanáct statí z lublinské kognitivní etnolingvistiky*. Praha: Karolinum, 2016.

BARTMIŃSKI, J. *Językowe podstawy obrazu świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2012.

BARTMIŃSKI, J. *Stereotypy mieszkają w języku: studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 2007.

FILIPIAK, M. *Od subkultury do kultury alternatywnej*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1999.

GRZEGORCZYKOWA, R. Filozoficzne aspekty kategorizacji. In: *Językowa kategorizacja świata*. Lublin: Wydaw. Uniw. Marii Curie-Skłodowskiej, 1996.

KOPALIŃSKI, W. *Słownik wydarzeń, pojęć i legend XX wieku*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1985.

- KRÁMSKÝ, D. (ed.) *Kognitivní věda dnes a zítra*. Liberec: Bor, 2009.
- LIS, S. *Hip-hop v Polsce: ogólna charakterystyka subkultury*. Tarnobrzeg: Wydaw. Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2014.
- LUTOSTAŃSKI, M. *Brzydkie słowa, brudny dźwięk*. Warszawa: Wydaw. Naukowe Scholar, 2015.
- ŁUKASZEWSKI, B. *Warszawski hip-hop w kontekście środowiska rodzinnego*. 2015. Toruń: Wydaw. Adam Marszałek, 2015.
- MOCH, W. *Hip hop - kultura miasta: leksyka subkultury hiphopowej w Polsce*. Bydgoszcz: Wydaw. Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki, 2008.
- PISAREK, W. Językowy obraz świata. In: *Encyklopedia wiedzy o języku polskim*, red. S. Urbańczyk. Wrocław: Ossolineum, 1978.
- POKORNÝ, J. a HANULIAK, J. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada, 2010.
- VAŇKOVÁ, I. *Nádoba plná řeči: (člověk, řeč a přirozený svět)*. Praha: Karolinum, 2007.
- VAŇKOVÁ, I. Kognitivní lingvistika v kulturních souvislostech, in: David Krámský (ed.): *Kognitivní věda dnes a zítra*, Liberec: Bor, 2009.
- WRZESIENŃ, W. *Krótką historia młodzięzowej kulturowości*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013.
- ŻUK, G. Językowy obraz świata w polskiej lingwistyce przełomu wieków. In: *Przeobrażenia w języku i komunikacji medialnej na przełomie XX i XXI wieku*, red. Małgorzata Karwatowska i Adam Siwiec, Chełm: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, 2010.

13.2 Internetové zdroje

Bananowcy – co to znaczy „być bananem”? [online]. [cit. 2019-08-01].

Dostupné z: <https://prostypolski.pl/bananowcy-co-to-znaczy-byc-bananem>

Bogna Świątkowska - Narodziny Polskiego Hip Hopu [vid]. *Glamrap* [online]. 2011 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://glamrap.pl/bogna-swiatkowska-narodziny-polskiego-hip-hopu/>

Buš. In: *Internetová jazyková příručka* [on-line]. Ústav pro jazyk český, 2008. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=bu%C5%A1_1&ref=bu%C5%A1

Emokah. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Emokah>

Etnolingwistyka. In: *Słownik języka polskiego* [online]. PWN [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/etnolingwistyka;5426550.html>

Krawat. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Krawat>

MCINTYRE, H. Hip-Hop/R&B Is The Dominant Genre In The U.S. For The First Time. *Forbes* [online]. 17. července 2017 [cit. 2019-07-29]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/hughmcintyre/2017/07/17/hip-hoprb-has-now-become-the-dominant-genre-in-the-u-s-for-the-first-time/>

Spółeczniak. In: *Miejski słownik slangu i mowy potocznej* [on-line]. [cit. 2019-08-01]. Dostupné z: <https://www.miejski.pl/slowo-Spółeczniak>

UHLÍŘOVÁ, L. O fragmentech „přirozeného“ obrazu světa v češtině aneb dobrodružství kognitivní lingvistiky. In: *Naše řeč*. [online] [cit. 2019-05-24]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=7905>

13.3 Články

PAJDZIŃSKA, A. a R. TOKARSKI. Językowy obraz świata - konwencja i kreacja. *Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej*. **87**(4), 143-158.

Wywiad z Vieniem. *Drakka*. 2010, 37.

HAGER, S. (1982): Afrika Bambaataa's Hip Hop. *The Village Voice*.

13.4 Rejstřík písní použitých pro analýzu

Bonus RPK *Bielańska Forteca*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

Bonus RPK. *Sportowa Warszawa*. Dobry Człowiek [CD]. Self-released, 2013.

Bonus RPK. *Witamy w stolicy*. Losu Kowal [CD]. Ciemna Strefa, 2016.

Bonus RPK. *Zapach miasta*. Wkurwiony Dzieciak [CD]. Self-released, 2009.

Dixon37. *2 dzielnice 1 życie*. Lot Na Całe Życie [CD]. Vision Music, 2008.

Dixon37 / Napalm Grupa. *Jedno miasto jeden klub*. Legijna Nuta Vol. 1 [CD]. Żyleta Nagrania 2011.

Dixon37. *Pozdrówki z Betonowej Dżungli*. Krew Za Krew [CD]. DistrictArea, 2016.

DJ 600V. *Dla ulicy*. Szejsetkilovolt [CD]. RRX, 1999.

DJ 600V. *U nas na Śródmieściu*. Prosto Mixtape [CD]. Prosto, 2010.

DJ Deszczu Strugi. *Szum miasta*. Prosto Mixtape Deszczu Strugi [CD]. Prosto, 2006.

DDK RPK. *Dresowy styl*. Słowo Dla Ludzi Część Pierwsza [CD]. Self-released, 2010.

Dudek RPK. *Moje miasto w nim ja*. Raprodukcja [CD]. Self-released, 2009.

Eldo. *Ferajny*. 27 [CD]. My music, 2007.

Eldo. *Miasto gwiazd*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

Eldo. *Miasto słońca*. Chi [CD]. My music, 2014.

Eldo. *Nie pytaj o nią*. Nie pytaj o nią [CD]. My music, 2008.

Eldo. *Noc, rap, samochód*. 27 [CD]. My music, 2007.

Eldo. *Spacer*. 27 [CD]. My music, 2007.

Fenomen. *Yelonky*. Efekt [CD]. Blend Records, 2001.

Fenomen. *Reprezentuję Warszawę*. ...Wszystko W Rodzinie [CD]. Liryka Records, 1999.

Fenomen. *Warszawa. Outsider* [CD]. My music, 2007.

Fenomen. *Znajdziesz mnie tu. Outsider* [CD]. My music, 2007.

Grammatik. *Wiatruczas. Światła Miasta* [CD]. T1-Teraz, 2000.

Grammatik. *Zwyczajne marzenia. Światła Miasta* [CD]. T1-Teraz, 2000.

Hardkorowe Brzmienie. *Tu się wychowałem. Mamy To Co Chcemy* [CD]. Fonografika, 2006.

Hemp Gru. *63 Dni Chwały. Droga* [CD]. Hemp Rec, 2009.

Hemp Gru. *Warszawa da się lubić. Braterstwo* [CD]. Hemp Rec., 2012.

Hemp Gru. *Wyrok ulicy. Droga* [CD]. Hemp Rec, 2009.

Hemp Gru. *Życie Warszawy. Klucz* [CD]. Prosto, 2004.

Juras. *Dwa oblicza WWA. Białe-Czerwone Serce* [CD]. Prosto, 2015.

Małolat a Ajron. *Rap z boiska. W Pogoń Za Lepszej Jakości Życiem* [CD]. Prosto, 2005.

Molesta Ewenement. *Muzyka miasta. Muzyka Miasta* [CD]. Pomaton EMI, 2000.

Nastyk. *Tu na Ursynowie 2. Stan Umysłu* [CD]. Hawajski Klub, 2016.

Numer Raz i Dj Zero. *Ławka, chłopaki z bloków. Muzyka, Bloki, Skręty* [CD]. Wielkie Joł, 2004.

Onar. *Daj mi przeżyć. Pod Prąd* [CD]. Konkret Promo, 2007.

Pele. *0:22. Radio Ewenement 5 G FM* [CD]. Pomaton EMI, 2001.

Pelson. *Żyjemy w tym mieście. Sensi* [CD]. Anonim Records, 2005.

Pewna Pozycja. *Kochane Śródmieście Warszawy. Motto Ponadczasowe* [CD]. Self-released, 2012.

Pjus. *Niewielka Warszawska. Słowotóry* [CD]. Alkopoligamia, 2017.

Płomień 81. *Historie z Sąsiedztwa. Historie z sąsiedztwa* [CD]. Konkret Promo, 2005.

Płomień 81. *Powiedz na osiedlu. Historie z sąsiedztwa* [CD]. Konkret Promo, 2005.

Płomień 81. *WWA. Historie z sąsiedztwa* [CD]. Konkret Promo, 2005.

Płomień 81. *Z miejsca, gdzie... Kodex 3 - Wyrok* [CD]. T1-Teraz, 2007.

Proceente, Monika Kuczera. *Tu mówi Warszawa. Nowe Pokolenie 14/44* [CD]. Polskie radio, 2014.

Sokół i Marysia Starosta. *Zepsute miasto. Czarna Biała Magia* [CD]. Prosto, 2013.

Stare Miasto. *Jak się poruszać. Stare Miasto* [CD]. PolyGram Polska, 1998.

Taco Hemingway. *+4822. Umowa O Dzieło* [CD]. Asphalt Records, 2015.

Taco Hemingway. *Następna stacja. Umowa O Dzieło* [CD]. Asphalt Records, 2015.

Taco Hemingway. *Szlugi i kalafiory. Trójkąt Warszawski* [CD]. Self-released, 2015.

Taco Hemingway. *Trójkąt. Trójkąt Warszawski* [CD]. Self-released, 2015.

Tede. *Warszawa da ci fejm. #kurt_rolson* [CD]. Wielkie Joł, 2014.

Tede. *Warszawa gnie cię. Droga Do Odkupienia* [CD]. Wielkie Joł, 2012.

Tede. *Wwa przytula mnie. Notes 3D* [CD]. Wielkie Joł, 2010.

Ten Typ Mes. *Zjebane miasto. Black Belt Greg I Lepsze Żbiki Mixtape* [CD]. Alkopoligamia, 2013.

THS Klika. *Południowa Praga. Liryka Chodnika* [CD]. Prosto, 2006.

Warszafski Deszcz. *Daj Se Luz (Kiedyś). PraWFDepowiedziafszy* [CD]. Wielkie Joł, 2011.

Warszafski Deszcz. *Jedźmy gdzieś. Nastukafszy...* [CD]. RRX, 1999.

Warszafski Deszcz. *Miasto tonie w rapie. PraWFDepowiedziafszy* [CD]. Wielkie Joł, 2011.

Warszafski Deszcz. *Warszafski deszcz. Nastukafszy...* [CD]. RRX, 1999.

Włodi. *Definicja. W...* [CD]. EMI Music Poland, 2005.

WSP. *Ulica życiem tętni. Wśród* [CD]. RRX, 2011.

WWO. *Polskie realia. Masz I Pomyśl* [CD]. BMG, 2000.

WWO. *Promienie. Witam Was W Rzeczywistości* [CD]. Prosto, 2005.

Zip Skład. *Śródmieście południowe. Chleb Powszedni* [CD]. RRX, 1999.

Zjednoczony Ursynów. *Zjednoczony Ursynów. Królestwo Polskie* [CD]. Waco Records, 2010.